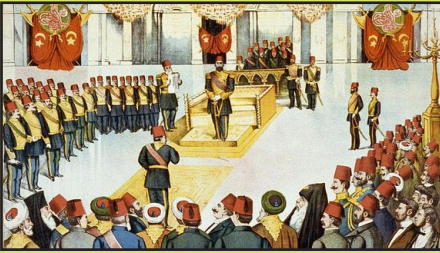

TRÖCKİST

Radikal bir işçi hareketi doğuyor

Anayasal Otokrasi ve
Kurucu Meclis

Başkanlık rejimi ve
Türkiye devrimi

Başkanlık rejimi altında
sermaye birikimi ve dış
politika

Kriz, pandemi ve işsizlik:
Nasıl bir çıkış?

İspanya ve Meksika:
Reformist iktidarların
bir bilançosu

Tamamlanmayan
devrimin 10 yılı

Troçkist
Üç Aylık Dijital Yayın

Sahibi ve Yazı İşleri

Müdürü:

Görkem Duru
(Enternasyonal
Yayıncılık)

Genel Yayın Yönetmeni:

Kaan Gündeş

Yayın Kurulu:

Atakan Çiftçi
Görkem Duru
Muhittin Karkın

Yönetim Yeri:

Simitçi Tahir Aralığı,
No: 3/5- Üsküdar
İstanbul

gazetenisan@gmail.com

http://gazetenisan.net/

www.facebook.com/

gazetenisan/

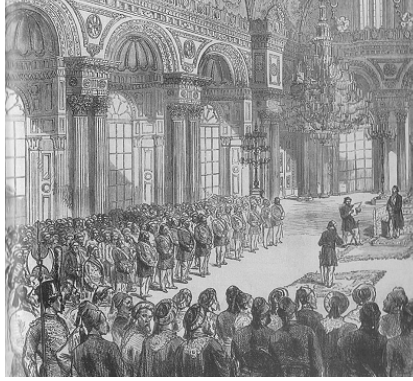
Tel: 0212 577 54 92

Yayımlanan yazılardaki
görüşler yazarlarına
aittir. Dergideki yazı ve
fotoğraflardan, kaynak
gösterilerek alıntı
yapılabilir.

İçindekiler

Sunuş 3

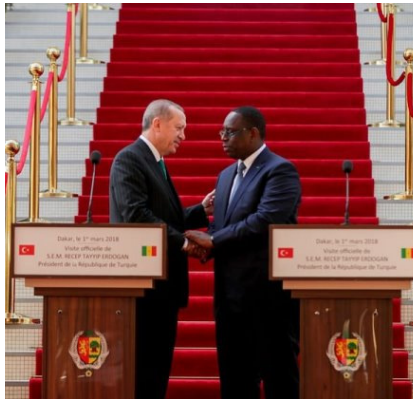
Anayasal Otokrasi ve
Kurucu Meclis 4

Başkanlık rejimi ve
Türkiye devrimi 8

Başkanlık rejimi altında
sermaye birikimi ve dış
politika 15

Radikal bir işçi
hareketi doğuyor; bu
hareket Bolşevizmle
silahlandırılmalı 22

Kriz, pandemi ve işsizlik:
Nasıl bir çıkış? 29

Reformizm ve imkansız
istemek: İspanya Devleti
ve Meksika deneyimleri 35

Tamamlanmayan
devrimin 10 yılı: 44

Sunuş

Ülkede politik gündem oldukça yoğunlaşmış durumda. Sınıflar ve sınıfsal sektörler arasındaki mücadeleler politik arenayı zorluyor. Emekçilerin grevleri, direnişleri, protesto eylemleri. Henüz genel ve bileşik bir seferberlik halini almamış olsa da, başta ekonomik sorunlar olmak üzere, krizi yaratanları, yani Tek Adam rejiminin sorgulanmasını getiriyor. Kentlerde esnafın, kırdaki ise borç denizinde boğulmakta olan küçük üreticilerin isyanı da buna eşlik ediyor. Kadınların sürekli mücadeleleri, öğrencilerin demokratik atılımları rejimi müthiş rahatsız eden gelişmeler olarak gündemi zorluyor.

Bonapartist iktidar başka yönlerden de zorlanıyor. Büyük sanayi burjuvazisinin sözcüleri, küçük ve orta boy imalatçılar; kredi dağıtımları, para politikaları ve yatırım öncelikleri bakımından ekonomi yönetimini eleştirirken (çok arzulamadan da olsa) oligarşik rejimi sorgulamış oluyorlar.

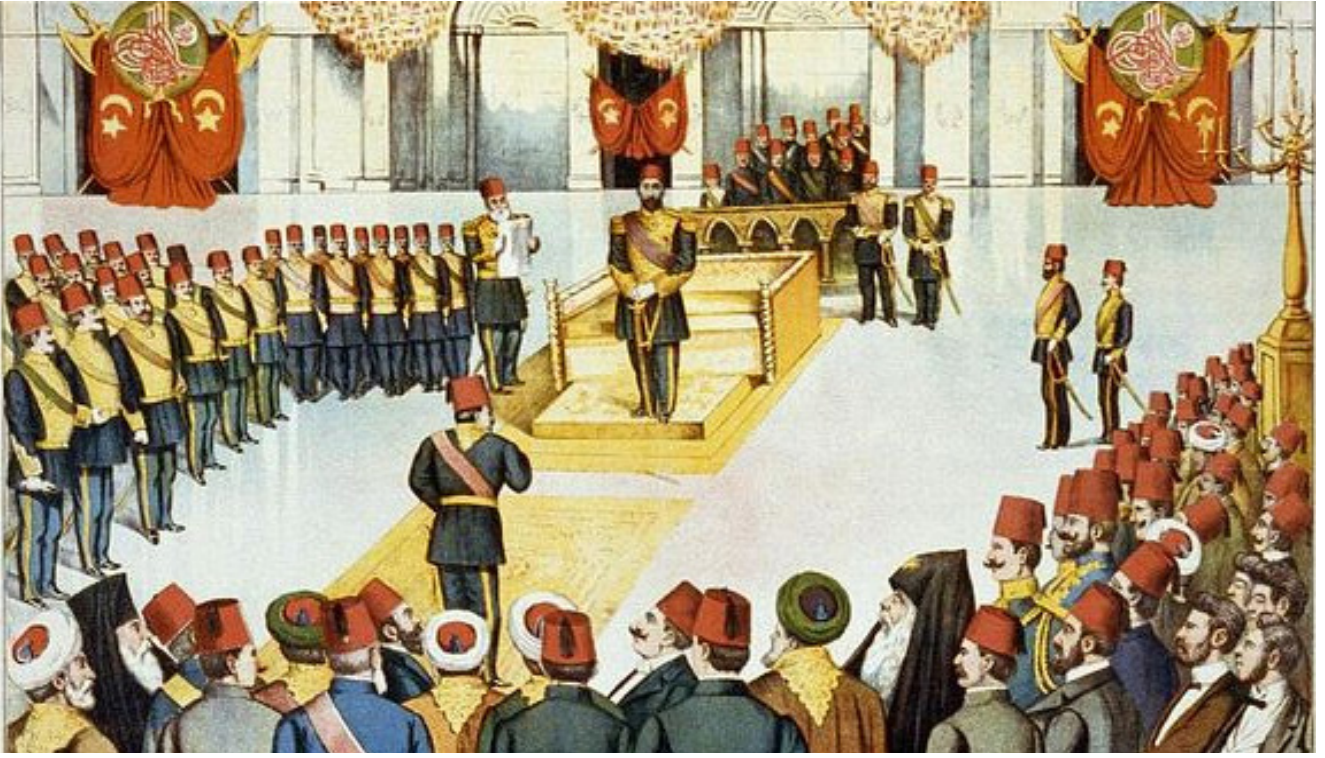
Yönetenlerin artık yönetemez duruma geldiğini ve rejimin geri dönüşsüz bir krize sürüklendiğini söylemek için henüz erken olmakla birlikte, sistemin kendi içinden de sıkıntılar yaşadığı ortada. Rejim kendini ayakta tutabilmek için, anayasayla kendisine tanıdığı yetkileri bile aşmak durumunda kalıyor ve bu, sistemi oluşturan kurumlar (hükümet, bakanlık bürokrasisi, Anayasa Mahkemesi, vb.) arasında

anlaşmazlıklara, hatta çekişmelere yol açabiliyor. Rejim bu iç çelişkileri ve “yetki” sorunlarını aşmak amacıyla “yeni sivil anayasa” önerisini ileri sürmüş durumda.

Devrimci sosyalizmin bu sorunlara politik bir yanıt üretmesi ve işçi ve emekçi sınıflara çözüm yolları önerebilmesi gerekmektedir. Ve bunu yaparken, ne ultimatist, propagandist gevezeliklere sığınmalı, ne de reformist arayışlara dan medet ummalı. Zira ülke solunun önemlice bir kesimi ya tüm çözümleri nasıl kurulacağı bilinmez bir sosyalizme devrediyor, ya da “önce demokrasi” şiarıyla ve çeşitli formüllerle burjuva ve küçük burjuva reformizmine eklemleniyorlar.

Oysa hem bu ülkede hem de tüm dünyada emekçi kitleler yepyeni devrimci enerjiler biriktiriyor ve harekete geçiriyorlar. Sadece yepyeni mücadele biçimleri doğmuyor, ama aynı zamanda proletaryanın tarihsel deneyimlerinden süzülüp gelen geleneksel mücadele yöntemleri ve araçları kullanılmaya başlıyor. Kitleler kendiliğinden biçimde Troçkist programa yaklaşıyor. İşte bu noktada önemli olan, bu programın devrimci önderliğin inşasında somutlanabilmesidir. Dergimizin ana hedefi de bu uğraşı güçlendirmektir.

Umarız bu sayıdaki yazılar, değindiğimiz konuların tartışılmasına katkıda bulur.

Anayasal Otokrasi ve Kurucu Meclis

Muhittin Karkın

Kırılmış halde anketlere ve istatistiklere yansıyan toplumsal huzursuzluk artıkça, siyaset sahnesinin ünlülerinin çapsızlığı da daha belirgin hale geliyor. Parlamento sistemi savunucularının uzattığı mikrofonlara konuşan herkes pahalılıktan ve yoksulluktan yakınsa da onların faturayı kime ve nerede keseceği “milletin temsilcileri” için hâlâ endişe konusu, her renkten olanları için. Meclisin bir yarısı, ona katılmaya can atan yeni aktörlerle birlikte, diğer yarısına yükleniyor, “demokrasiyi yok ettiniz, ekonomiyi batırdınız” diye. Diğer yarısı ise, “milleti vesayet rejiminden kurtardık, ülkeyi imar ettik” diye savunuyor kendini, yeni vasinin karşısında önünü iklileyerek. Ve bunlar, yetkileriyle birlikte ruhunu da kaybetmiş, işlevsizleşmiş bir meclisteki par-

tilerin yöneticileri, sözcüleri. Hepsinin çapı meclisin daralan koridorlarıyla, küçülen salonlarıyla, işlevsizleşen varlığıyla sınırlı. Meclis yetkilerini anayasa yoluyla “halkın seçtiği”, yani “halkı temsil eden” Cumhurbaşkanıya devretmişse, “halkın vekillerinden” oluşan bir meclise ne gerek var? 2017 anayasasının uygulamada yarattığı çelişki işte bu.

Anayasa “halk adına” yürütme yetkisini Tek Vekil olarak Cumhurbaşkanıya devretti ama ardından yasalarda yapılan onca değişikliğe, onca Cumhurbaşkanlığı kararnamesine karşın devletin kurumları arasındaki yeni yetki alanlarını pürüzsüzce tarif edemedi. Edebilmesi de mümkün değil. Zira anayasa kuvvetler ayrılığı (burjuva demokrasisi) ilkesini kağıt üzerin-

de öngörüyor, bazı kurumlar da bunu gerçek sanıyor. Eğer yargı, örneğin Anayasa Mahkemesi, “halkın vekiline” biat etmezse “halka” ihanet etmiş olmaz mı? Ya da devlet bürokrasisi hâlâ “halk” için çalışmanın onun tek ve egemen vekilinin emirlerine uymak olduğunu kavrayamazsa “devletin birliği ve bütünlüğü” nerede kalır? Eğer öğrenciler “halkın vekilinin” üniversiteye rektör atmasına karşı çıkarlarsa, devlete (halka) karşı ayaklanan “teröristler” haline gelmezler mi (hani cesaret etseler onun istifasını bile isteyecekler!)? Aynı şey, Baş Vekil’in imzaladığı asgari ücreti protesto edip sendika talep eden işçiler için de söz konusu değil mi? Bunca gözaltı, tutuklama, ceza, bunca dayak, işkence “halkı” korumak için değil mi?

O halde ortada bir yetki ve kavrayış kargaşası var. Kurumlar arasında anlaşmazlıkların, hele hele çatışmaların olması rejimi krize sürükler. Her renkten çapsız siyaset aktörü şimdi krize dalmadan önce rejimin bu haline çözüm arıyor, öneri geliştiriyor. Ama hukuk gelişmelerin peşinden koşuyor, siyasiler mücadelelere yasal çözümler üretmeye çalışıyor. Oligarşi, finans kapital, neoliberaler, faşistler, cumhuriyetçi küçük burjuvazi, Kürt siyaseti, hepsi birden “yeni sistem” arayışında.

Tek Adam’ın “yepyeni bir sivil anayasa” önerisi bu arayışlara heyecan kattı. “İyileştirilmiş parlamenter sistem” taraftarları sanki yarı yolda yakalanmışlar gibi bu önerinin sadece bir “gündem saptırması” olduğu yargısıyla yuktardan gelen darbeyi savuşturmak istiyorlar. Onlara göre gerçek gündem ekonomik kriz, hayat pahalılığı, pandemi. Ama halkın sırtına yüklenen bütün bu ağırlıkların tek ve gerçek sorumlusunun Tek Adam ve onun başkanlık sistemi olduğunu bizzat kendileri söylemiyorlar mıydı? “Gerçek” dedikleri sorunların çözümünü Tek Adam rejiminden kurtulmak olduğunu ileri sürüp yeni anayasa taslakları hazırlamıyorlar mıydı? Sadece tarihi kavramalarını imkansızlaştıran ideolojileri ve politik inançları nedeniyle değil, ama aynı zamanda devrimden kaçmak için icat edip kendilerinin de inandıkları sahte gerekçeler nedeniyle zamanın ruhunu kavrayamayan küçük burjuva cumhuriyetçiler veya AKP’nin ilk yıllarını sırf kendileri de o vakitler orada olduğu için Altın Dönem ilan edip zaman tüneline geri yürüme hayalleri kuran bur-

juva liberaller, halkın kurtuluşunu sahte ütopyalara havale etmenin ötesine geçemiyorlar. Çapları ütopyaları kadar dar.

“Hukukun üstünlüğü”

Devlet Bahçeli zamanında “Cumhurbaşkanı anayasaya aykırı davranıyor” demişti, yürütmeye çok karışıyor, parti liderliğini sürdürüyor gibi gerekçelerle. Hukuk hemen yardıma koşmuş, 2017 anayasası ile “tarafsız” cumhurbaşkanının partili olması, tüm yürütme yetkisini kendisinde toplaması “halk tarafından” onaylanmıştı. Ama yasma ve yargının bağımsızlığı kağıt üzerinde kalmıştı. “Halkın Vekili” uygulamada bu “sorunun” da üstesinden gelmesini bildi. “Halkın vekilinin” yayımladığı kararnamele “millet vekillerini” rahatlattıyor, iş hacimlerini, mesai saatlerini kısaltıyordu; değerli vakitlerini de yürütme tarafından meclise sevk edilen yasa tasarılarını kabul etmek için düğmeye basmaktan başka bir şey için harcamaktan kurtuluyorlardı. Ama ya muhalefet yetkisiz de olsa mecliste çoğunluğu ele geçirirse? Seçim yasasındaki oyunamalar ile buna bir çözüm bulunabilir, ama önemli olan “yeni sistemin” bu doğrultuda düzeltilmesi, yasamanın tam anlamıyla Cumhurbaşkanına devredilmesi, ki bu da bir anayasa meselesi haline geliyor.

Üstelik rejimin sözcülerine göre, ne kadar hukukun önünden koşulsa da anayasal düzeyde çözülmesi gereken sorunlar bulunuyor. Meclis başkanı Şentop, “Anayasa Mahkemesi’nin anayasanın korunması için Meclis’e tembihte bulunması yetki aşımıdır” diyor. O zaman AYM’nin

yetkilerinin tekrardan tanınması, “Baş Vekili” aracılığıyla halka biat etmesi sağlanmalı; örneğin tüm AYM üyelerinin “halk adına” onun tarafından seçilmesi sağlanmalı. Ya Sayıştay? Oligarşik burjuvazinin yem ambarı Varlık Fonu’nun denetimi belki yasa veya kararname yoluyla engellenebilir ama neredeyse tamamı Tek Parti’nin kayyumları tarafından idare edilen kocca bir devlet kurumları sisteminin kirli çamaşırlarının güneş altına serilmesinin engellenmesi, denetçi kurumun yetkilerinin “yeni hukuk sistemi” içine çekilmesiyle, yani yetkisizleştirilmesiyle mümkün olabilecek gibi gözüküyor.

Bir de, Başkomutanı İmam Hatip çıkışlı bir sivil olan bir devletin “tamamen sivil” bir anayasaya ihtiyaç duyuyor olması garipse-nebilir, ama belli ki Bonapartizm daha fazlasına ihtiyaç duyuyor. Dışışleri deneyimli “monşerlerden” temizlenip ayakkabı kutusu imalatçılarıyla doldurulmuş ama “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” sloganıyla kodlanmış ve tüm komutanlar gibi savaşı en son çare olarak gören yüksek rütbelilerin savunma ve savaş strateji ve taktiklerinin belirlenmesinde söz sahibi olmaları, belli ki ne Erge-nekon ne FETÖ ne de benzeri operasyonlarla engellenemiyor. Gerçi Akdeniz’de Türk gemisinde yapılan arama sırasında Cumhurbaşkanı bulunamadığı için tek bir karar dahi alamayan eski genel kurmay başkanı ve şimdinin Savunma Bakanı’nın dört saat boyunca Başkomutanından emir beklemesi, onun asla “yetki aşımında” bulunmayacağını göstergesi olmuştu. Ama bunun da “sivil anayasa” aracılığıyla “hukukileştirilmesi”, garanti altı-

na alınması gerekiyor.

Bonapartizm, inşa ettiği rejimde kurumlar arasında yetki çatışmalarının olabileceğini gördü. Sözcüleri, rejim henüz inşa aşamasında olduğundan “bazı yetki aşımalarının söz konusu olabileceğini” kabul ediyor. Tadilat yetmiyor, yeni bir anayasaya ihtiyaç duyuyorlar. Belki şimdilik sadece bir gündem saptırması gibi gözüküyor ama otokrasinin gerçekten anayasal güvenceye kavuşturulması gerekiyor, en azından savunucularının hukuki güvencesi bakımından.

Muhalefet neye muhalif?

Oligarşi ve finans kapitalin çeşitli kesimleri tarafından desteklenen otokratik rejim kendi gerçekliğini uygulamaya dö-küp buna yeni bir anayasa kılıfı geçirmeyi önerince, ılımlı İslamcılar, merkez sağ milliyetçiler ve liberaller, sosyal demokratlar, ulusalcı solcular bir ikilemle karşılaştılar: Kendi bürolarında hazırlamakta olup birbirlerine tüyo

verdikleri anayasa önerilerini ya da “yeni sistem ilkelerini” mi öne sürecekler, yoksa Tek Adam’ın “gündem saptırması” karşısında enflasyona, yoksulluğa, esnaf ziyaretlerine mi ağırlık verecekler? Karşılıklı nezaket ziyaretleri ve iade-i ziyaretler aracılığıyla bir ona bir buna dokunuyorlar ama bazılarının “herkesle her konuyu konuşuruz” demokratiği(!) bacaklarının titremesine yol açıyor olsa bile, en azından şimdilik hepsi “iyileştirilmiş parlamenter sistem” dedikleri bir iddia etrafında toplanmış gözüküyorlar. Parlamenter sistemin “iyileştirilmiş” türüne ilişkin olarak da şimdiye kadar sadece iki ipucu verilmiş durumda kamuoyuna: Kılıçdaroğlu’nun, alternatif hükümet önerilmeden var olan hükümetin gensoruyla düşürülmemesi ilkesi ile Davutoğlu’nun, cumhurbaşkanının partisiz ve tarafsız olması ve onun yetkilerinin başbakanda toplanması kuralı. “Erdoğan var olan anayasayı uygulamıyor ki” dediklerine göre herhalde geri kalan her şe-

yin zaten mevcut anayasada bulunduğunu düşünüyorlar. Otokrasi mevcut anayasayı kendisine dar görüp yenisini ararken, muhalefet onun icraatlarını bazı “iyileştirmelerle” parlamentonun içine çekmeye çalışıyor.

Meclis içi ve dışındaki burjuva ve küçük burjuva muhalefet kendi davasını “meşru” yollardan başarıya ulaştırabilmek için işçi ve emekçi kitlelerin oylarına müracaat ediyor, tabii ne zaman seçim olursa o ana kadar sabırla beklemelerini tavsiye ederek. O halde soru şu: Emekçi halkın “iyileştirilmiş parlamenter sistemden” kazancı ne olacak? Burada hemen Stalinist ve küçük burjuva sosyalizminin de katıldığı ortak bir koro yanıt veriyor: Demokrasi! Otokratik rejimin halk kitleleri üzerindeki saldırıları düşünüldüğünde, en azından bu kabul edilebilir bir gerekçe olarak gözüküyor. Alacakları ödenmeyen madencilerin yollarda yürümesine müsaade edilmesi, haklarını talep eden sağlık emekçilerinin caddelerde

dövülmemesi, patronunu protesto eden işçinin gözüne alınmaması, cinsiyetçi saldırılara direnen kadınların, sahtekarların rektör yapılmasına itiraz eden öğrencilerin tutuklanmaması, Kürt siyasetçilerin hapislere tükilmemesi... Saymakla bitmeyecek pek çok hükümet saldırısının durdurulması elbette olumlu gelişmeler olacaktır. Zaten bütün bu mücadeleler burjuva muhalefeti demokrasi lafazanlığına zorlayan gelişmeler. Ama ya bütün bu protestoların, gösterilerin, basın açıklamalarının, direniş çadırlarının ardında yatan nedenler nasıl hallolacak? Sosyal demokrasinin aile yardımı veya kısmi tazminatlı kamulaştırmalar gibisinden önerileri, neo-liberal kapitalizmin açtığı daha derin yaralara pansuman işlevi görebilir ama koca bir kapitalist sömürü sistemi ortadayken liberalizmin “demokrasi” çığırkanlığı emekçi halkı yatıştırıp aldatmaktan öte bir anlam taşımaz. “Önce demokrasi” diyen Stalinist okul öğrencilerinin “aşamalar kuramı” burjuva diktatörlüğünün en seçkin karşıdevrimci silahlarından biri.

Kim yapacak?

Ortada son derece ciddi bir sorun var ama kimse açıktan değinmiyor: İster “yeni sivil anayasa” olsun, ister “parlamentar sistem” anayasası veya anayasa değişiklikleri önerisi olsun, bütün bu önerilerin hayat bulması verili meclis aritmetiği içinde çıkmaz sokakta. Yeni anayasa veya anayasa değişikliği önerileri mecliste 360 oya gerek duyuyor ve hiçbir kesim buna sahip değil, yapılacak yeni bir seçimde de bunu elde edebilecek

bir gücün olmadığı ortada. Erdoğan şimdiki meclis gruplarına “gelin bunu hep birlikte yapalım” diyerek muhalefeti sıkıştırma-ya çalışıyor; muhalefet ise bunu “gündem saptırması” olarak görüp hayalini yeni seçimlere ipotek ediyor.

Ve nedense hiç kimse şu soruyu sormuyor: Yeni bir demokratik anayasa gerekiyor olsa bile, bunun yapımı neden şimdiki meclisi dolduran veya yapılacak yeni bir seçimde oluşacak meclisi dolduracak olan her renkten burjuva ve küçük burjuva temsilcilere emanet edilsin? Eğer sosyalizm, “Egemenlik kayıtsız şartsız emekçi halkındır” diye başlayacak olan bir anayasanın tarihin zorunluluğu olduğunu kabul ediyorsa, böyle bir temel yasanın ancak işçi ve emekçi halkın ağırlıkta olduğu bir Kurucu Meclis’in ürünü olabileceğinin farkında değil mi? Bu kadar isyan, bu kadar direniş, bu kadar mücadele tüm iktidarı emekçi yığınlar üzerindeki sömürünün derecesini belirlemek için demokrasi cetveli icat eden liberallere teslim etmek için mi veriliyor? “Burjuva

muhalefetle kendimizi özdeşleştirmeyelim, onlardan ayrı durup sosyalizm demeye devam edelim, ama onlar hele bir kazansın, sonrasına bakarız” yönündeki bakış açısı devrimci gerçekçilik değil, ihanetin sözde mantık çiçekleriyle donatılıp burjuvazinin ellerine teslim edilmesidir.

Devrimci sosyalizm kendi kendine “yaşasın sosyalizm” sloganları atarak kenara çekilip burjuva demokrasisinin galip gelmesi için dua etmek değildir. Tüm mücadeleciler emekçi kesimlere ülkenin gerçekten demokratik bir anayasaya ihtiyacı olduğunu, ama böyle bir yasanın da ancak işçi ve emekçi kitlelerin ağırlıkta olduğu bir Kurucu Meclis’in ürünü olabileceğini anlatmamız gerekiyor. Tüm işçi, emekçi, kadın ve gençlik örgütlerinin de (partilerden sendikalara, derneklere, platformlara, vb. kadar) kendi talepleriyle birlikte özgürce katılabilecekleri, sıfır barajlı seçimlerle oluşacak bir Kurucu Meclis.

Bundan sonrasını elbette proletaryanın başını çektiği mücadeleler belirleyecektir.

Başkanlık rejimi, Türkiye devrimi ve sosyalist strateji

Kaan Gündeş

Berat Albayrak'ın istifası, Erdoğan'ın reform sözü veren açıklamaları, Merkez Bankası'nın yeni başkanının piyasaların gönlünü almaya çalışan manevraları ile Adalet Bakanı'nın gözleri bağlı tanrıça Themis'i göreve çağıran söylevleri geniş bir yorumcular kümesi tarafından çocuksu bir umut ve yüzeysel bir hevesle karşılandı. Krizi Erdoğan'ın başkanlık rejiminden vazgeçeceği-ne dönük olarak yorumlayanlar, düzen muhalefetine hazırlanacak olan bir "güçlendirilmiş parlamenter sistem" projesiyle Türkiye'yi düze çıkarabileceğini ifade edenler, bunların hiçbirisi olmasa da yine de en azından Türkiye'de yeni bir dönemin açıldığına inandığını itiraf edenler var. Erdoğan'ın ekonomi ve hu-

kuk reformları vaatleriyle açılan bu "yeni dönemin" ilk hadiseleri arasında Alaattin Çakıcı'nın siyasete mafyatik müdahalesinin, Ekrem İmamoğlu'na Kanal İstanbul'a muhalefet ettiği gerekçesiyle "devletin idari bütünlüğünde bölücülük" yaptığı gerekçesiyle dava açılmasının, parti yetkililerinin ve muhalif gazetecilerin dövülmesinin ve Kürt avukatlara dönük olarak operasyonlar düzenlenmesinin olması, sanıyoruz ki yol üzerindeki kazalar olarak değerlendiriliyor.

Başkanlık rejiminin belirli açılardan krizde olduğu elbette doğru. Ancak Erdoğan'ın bu krizi görerek birtakım reformları uygulamaya sokacağını ve politik alanda iyileşmelere gideceğini varsayanların yanılgıları ve-

ya üzerinden atladıkları önemli bir nokta mevcut: Bu rejim Erdoğan'ın bireysel ihtiraslarının veya onun, kendi ailesinin emekçilerden çalınarak oluşturulan mal varlığını muhafaza etme kaygısının kurumsal bir ürünü değildi. Başkanlık rejimini bir bireyin eylemleri ve endişeleri, sakıncaları ve arzuları üzerinden okumaya çalışmanın işçi sınıfı açısından en vahim sonucu, bu rejimin nesnel doğası hakkında yaratılan yanılgıdır.

Rejimin karakteri

Başkanlık rejimi temel olarak Türk kapitalizminin işleyişinde yatan çelişkilerin olgunlaşmalarının ve bu çelişkilerin geleneksel demokratik yöntemlerle çö-

zümeye kavuşturulamamış olmalarının bir sonucuydu. Dolayısıyla bu rejim öznel düzlemde kendini yaratmaya soyunacak olan kadroları bulmadan önce, Türk kapitalizminin gelişim eğrisinin içinde bir nesnel olasılık ve burjuvazi açısından da bir olanak olarak ortaya çıktı. 21. yüzyılda emperyalist uluslararası iş bölümü çerçevesinde Türkiye'ye atanan kalkınmacı ve spekülâtif ekonomi modeli, Türk kapitalizminin bölgesel olarak yayılcı bir dış politika izlemesi, bu kapitalizmin yüzleştiği kronik sermaye birikim krizinin yargı, hukuk, meclis ve bilumum başka burjuva demokratik kurumla bir çatışma içinde oluşu gibi bir dizi dinamik ortaya konmadıkça, başkanlık rejiminin gerçek doğasını kavramak mümkün olmayacaktır. Başkanlık rejimi, Türk kapitalizminin bugün ulaşmış olduğu nesnel bir eğilimidir.

Saray rejimi yeni bir paylaşım sözleşmesinin ürünüdür. Bu sözleşme altyapı tarafından dayatılmıştır. Artık değer (ekonomik pay), siyasal yetkinin (politik pay) ve silahların (askerî pay) hangi oranlarda sistem içi aktörler arasında paylaşılacağı bu yeni sözleşmenin başlıca konusuydu. O gün masada birçok sözleşme önerisi vardı (mesela 15 Temmuz da bir paylaşım sözleşmesi önerisiydi), ancak bir işçi sınıfı muhalefeti yaratılamayınca ve en örgütlü ve iktidarı en çok isteyen güç Beştepe olunca, kazanan da (aslında YSK'nın hileli müdahalesiyle kazandırılan da) başkanlık sözleşmesi oldu.

Burada vurgulanması gereken nokta başkanlık sözleşmesinin gökyüzünden inmediği ve birtakım burjuva fraksiyonların, sermaye gruplarının, politik çıkar

peşinde olan sivil-askerî bürokratlar takımının gereksinimleri uyarınca Türk tipi neoliberalizmin içinde objektif bir dinamik olarak hayata geldiğidir. Dört sene önce sermaye birikimlerinin önündeki hukuksal pürüzleri törpülemek için başkanlık benzeri bir rejime ihtiyaç duyan ekonomik olarak imtiyazlı sektörlerin bu ihtiyaçları bugün hiçbir şekilde ortadan kalkmış değildir. Derelere HES yapımı noktasında yargıyla mücadele etmeyi para ve zaman kaybı olarak gören Beştepe kamarillası açısından, başkanlık rejiminin vurdumduymazlığı, hukuksuzluğu ve keyfiliği hiçbir biçimde onlarda demokratik ve tarafsız bir yargı özlemi uyandırmamıştır. Oligarşik burjuvazinin talebi hukukun restorasyonu değil, hukuki bir hukuksuzluktur. Yani bugünkü durumun sonlandırılması değil, bugünkü durumun rasyonelleştirilmesidir istenen.

Burjuva muhalefet

Bununla birlikte burjuva muhalefet (Millet İttifakı bileşenleri, Saadet Partisi, Gelecek Partisi ve Deva Partisi) sosyalistler tarafından dikkatle incelenmesi gereken bir seyir içinde. Yurtdışında da belirttiğimiz üzere, Beştepe oligarşisinin başkanlık rejimiyle stratejik bir ayrım noktası bulunmamakta. Buna karşılık tekelleşen sermaye gruplarının, yani TUSİAD'ın yabancı para kaynaklarının ülke içinde dağıtımında-paylaştırılmasında, rejimin "adil" davranmadığına dair kaygıları da yok değil. Bu tekelleşen finans aristokrasisi, emekçi sınıfları sosyal devrim gündemine yaklaştırdığı ölçüde hayata geçirilen antidemokratik baskı

politikalarını ve hukuksuzlukları koşulsuz bir biçimde desteklemiyor. Onlar dış politikada, özellikle de askerî operasyonların neticesinde elde edilen mevzilerden memnun çünkü Türkiye dışına sermaye yatırımı gerçekleştirmeye dönük bir perspektife sahipler. Ancak dış politikanın mevzilerinden yararlanırlarken, onun metotlarına şüpheci yaklaşıyorlar. Tekelci sermaye açısından Clinton ekolünün ürettiği "akıllı güç" benzeri dış politika yöntemleri daha kabul edilebilir. Tekelci burjuvazi ile rejim arasındaki bu fay hatları, dönem dönem artan ve azalan tektonik sarsıntılar doğuruyor.

Dolayısıyla başkanlık rejimiyle tekelleşen finans kapital arasında politik düzlemde bir açı farklılığının olmadığını söylemek, mümkün gözüküyor (Ali Koç zamanında, bu tekelleşen aristokrasi adına konuşurken, temel kaygısının kitlelerin hızla antikapitalist düşüncelere yaklaşmakta olduğunu kabul etmişti). Burjuva muhalefetin nefes alıp politika ürettiği alan bu açının kendisidir.

Türk tekelleşen finans kapitali açısından başkanlık rejiminin kazandırdıkları, bu rejimin işçilerin bir seferberliğiyle çökmesi durumunda, burjuvazinin kaybedeceklerinden çok daha azdır. Dahası sermayenin belirli sektörleri, rejimin kazanç olarak masaya getirdikleri uğruna Türkiye devriminin gündemleşmesi riskinin alınmasını aptallık ve budalalık olarak yorumlamaktadır. Saray, iktidarının doğası gereği emekçi sınıflar nezdinde ekmek ile demokrasi taleplerini, belki de Türkiye'de daha önce hiçbir iktidarın yapamadığı derecede kaynaştırdı. Artık bu rejimin devrilmesi, Türkiye devriminin demokratik

görevlerinin başlıca bileşenlerinden biri. Tekelci finans baronları ekmek ile demokrasi taleplerinin bu tip bir kaynaşma yaşıyor olmasının, kendilerinin artık değer gaspıyla edindikleri haksız serveti doğrudan doğruya tehdit ettiğinin bilincinde. Onların çeşitli partileri (CHP, İYİP, vs.) işte bu bilinçle hareket ediyor ve bu bilincin bir sonucu olarak “güçlendirilmiş parlamenter sistem” benzeri önerileri ortaya sürüyor. Bu bilincin ortaya çıkmasında, rejimin yer yer yabancı sermayeyi korkutup kaçırması da rol oynuyor.

CHP ile diğer burjuva muhalefet partileri bu bağlamda bir demokratik gerici politikası güdüyorlar. Bu demokratik gerici politikası ile sarayın despotik gerici politikasını birbirine karıştırmak vahim bir hata olurdu. Burjuva muhalefatinin he-

defi, ezilenlerin öfkesinin sahte demokratik birtakım mekanizmalar içinde sönmüneceği ve yabancı, sömürgeci sermayenin güvenini kazanacak bir parlamenter restorasyonun hayata geçirilmesi. Birtakım burjuva parlamenter mekanizmaların restore edilmesinin istenmesinin ardındaki kaygı, Türk ve Kürt proletaryalarının daha iyi sömürülmesi, onların sınıf hareketlerinin daha anayasal bir düzlemde bastırılması, onların muhalefatinin daha etkili ve öfke patlamalarına yol açmayacak şekilde kısılmasıdır.

Elbette mücadelenin ilk aşamalarında, burjuva muhalefetin bu sahte demokratik önermelerinin ardına takılacak olan işçi ve halk sektörleri olacaktır. İşçiler mücadelenin ilk aşamalarında daima, ellerinin altında bulunan en maliyetsiz araçla savaşmayı tercih e-

derler. Bu en maliyetsiz araç, demokrasinin restore edileceğini vaat eden muhalefetin “güçlendirilmiş parlamenter demokrasi” hedefi olacaktır. Ve unutmamak gerekir ki, muhalefetin bu hedefi belirli oranlarda hayata geçebilir. Özellikle yukarıda bahsini ettiğimiz olasılık gerçekleşirse, yani mücadeleci sektörler bu programın başarılı olabileceğine inandırılırsa, program hem sembolik olarak hem de kimi idari ve kurumsal alanlarda hayata geçirilmek istenecektir. Pe-ki bu bir demokratik devrim biçimini alacak mıdır? Tek başına muhalefetin kendi kısmi programının çeşitli taraflarını gerçekleştirmeye çalışması asla bir demokratik devrim biçimini almayacaktır. Böylesine bir devrimin olup olmayacağını, sözünü ettiğimiz durumda, demokratik hak ve özgürlüklerin restore edilmesi

uğruna kitlelerin ne derecede ve ne yoğunlukta seferber olacağı ve bu seferberlikleriyle burjuva restorasyonun kalıplarını aşarak, gerçek bir demokratikleşmenin yolunu açıp açamayacakları belirleyecektir.

Öte yandan kitlelerin ataleti egemen bloklar tarafından belirli bir derecede sağlanırsa ve burjuva muhalefet kendi eylem programını bir demokratik gericilik ajandasını dayatmak için kullanmakta başarılı olursa, Türk kapitalizminin kronik demokrasi problemi yine aşılmamış olarak kalacaktır. Bu “yeni” ve “restore edilmiş”, demokratik koşumlarla süslenmiş rejim de, sermaye birikiminin süreklileşen problemleriyle boğuşurken, her geçen gün daha baskıcı bir siyaset izlemeye zorlanacaktır. Burjuva muhalefetinin Türk kapitalizmiyle yaşaya-acağı demokrasi çelişkisi de burada düğümlenecektir: Zira ekmek sorununu çözmeksizin demokrasi sorununu çözenin bir yolu mevcut değil. Ve biliyoruz ki burjuva muhalefetin varlık şartlarından birisi, ekmek sorununun ta kendisidir.

Rejimin demokratikleşmesi

Başkanlık rejimine ve onun kendisini sözde demokratikleştirme potansiyeline geri dönelim: Özelde mevcut rejimin, genelde ise burjuva Türk devletin tepeden bir müdahaleyle gerçekleşecek şekilde “demokratikleşmesi” mümkün müdür? Bunun cevabı birkaç alanda aranmalı. Bu alanlardan ilki, küresel kapitalizmin bugünkü gelişiminin niteliğidir. Kapitalist üretim ilişkileri altında demokrasi ile demokratikleşme adımları, toplumu yöneten sınıflar açısın-

dan bir siyasal ilke değil, maliyet ve kâr-zarar meselesidir. Özetle, herhangi bir gerçek demokratikleşmenin şartı, mücadeleci bir işçi hareketi kutbunun burjuva devlet aygıtı üzerinde uyguladığı basınç olmaktadır. Ancak bu basıncın hissedilmesiyle ve söz konusu işçi hareketinin radikalleşmesinden duyulan korkuyla demokrasinin finanse edilmesi burjuvaziye dayatılabilir.

Burada, toplum genelinde biriken öfke ile hoşnutsuzluk, iktidar partisinin sözde tabanının süreklileşmiş bir erozyona uğruyor olması, burjuva sağın parçalılığı ve benzeri etmenler ikinci planda değerlendirilmeli. Bütün bunlar yönetilenlerin eskisi gibi yönetilmek istemiyor olduklarının henüz bir göstergesi değil. Yine de bu ikincil etmenler ibreyi, kitlelerin psikolojilerinin rejimden kopuşa doğru yol aldığı- nı kaydetmemiz için bize yeterli veriler sunmaktadır. Yaşanmamış olan ise nitel sıçramadır.

Bu maddeye bir de küresel kapitalizmin bir daralma, resesyon ve hatta kriz döneminde olması ekleniyor. Pasta küçülürken eski pay sahiplerinin yeni dağıtımını kararlaştırmak için parlamento- lar yerine kınlarından çekilen kılıçları tercih edebileceği gerçek- çı bir ihtimal olarak karşımızda. Kapitalizmin derinlemesine bir şekilde geliştiğini veya yeniden inşa olduğunu belirtmek mümkün olabilseydi, bu gelişim yön- neliminin birtakım bağımlı kapitalist ülkelerde demokratik reformlara alan açabilecek denli bir uluslararası birikimi sağlayabileceğini varsaymak belki de söz konusu olabilirdi. Bugün ise ABD, Fransa ve benzeri emperyalist ülkelerin, uluslararası artık değer gaspından hatırı sayılır bir

pay almalarına rağmen ülke içinde bir polis devletinin inşasını sürdürdüklerini gözlemliyoruz. Bunun başlıca sebepleri arasında Batılı ülkelerdeki geleneksel ve güçlü sendikal ve sosyal demokrat işçi muhalefetinin parçalanmış ve burjuva devletin içine çekilmiş olması ve finans kapitalin 2008 krizinin sonuçlarını yoğunlaşan bir saldırıyla aşmaya çalışması var.

Birinci Dünya Savaşı, Ekim Devrimi ve 1918 Almanya Devrimi benzeri sarsıcı olayların ardından Avrupa kapitalizmi 1924’te kısa bir süreliğine dahi olsa belirli bir ekonomik toparlanışı örgütlemeyi başarabilmişti. Weimar Cumhuriyeti beklenenden uzun süren ömrünü bu kısa süreli toparlanışa borçluydu. Bugün için ekonomide benzer bir istikrar ve politikada benzer bir durgunluk döneminin yaşanması olası gözüküyor. Bunun başlıca sebebi 2008 ekonomik krizinin yarım kalmış oluşudur; yani bu finansal çöküşün mantıksal sonuçları henüz emperyalizm içinde bütün boyutlarıyla kendilerini var etmedi. Krize devlet destekli fonlarla, nüfusun önemli kısmının radikal biçimde mülksüzleştirilmesiyle ve arsız kemer sıkma politikalarıyla bir yama atılmaya çalışıldı ancak bu onu durdurmadı. Şimdi pandeminin de neden olduğu sosyal çıkmaz yarım kalan krizi kendisini tamamlamaya ve bütün sonuçlarını dünya-tarihsel sahnede sergilemeye çağırıyor. Böylesine bir konjonktür altında oligarşik sektörler, “popülist” iktidarlar olarak adlandırılan rejimlerin öncesinde var olan yönetim biçimlerinin restore edilme çabasının kendisi açısından amaçsız ve anlamsız bir faaliyet olacağı-

nın, hatta belki de bir intihar teşebbüsü olacağının farkında. Bu oligarşi, Rus işçilerinin gözleri önünde Duma ekip Stolipin biçen eski Çar'ın en sadık öğrencisidir.

2008 krizinin ardından küresel kapitalizm kendi tarafları arasında henüz yeni bir ticari konsensüs sağlayabilmiş değil. Bunu sağlayamamış olmasının nedeni, bunu istemiyor oluşu değil; bunu yapabilecek kapasiteye sahip değil.

Türk burjuva demokrasisinin ya da daha doğru bir ifadeyle eski yarı parlamenter Bonapartizmin kendi kendini restore etme kapasitesinin yalnızca başkanlık rejiminin kriziyle ve siyasal kadroların niyetleriyle ilgili olması bu yüzden önemli. Böylesine bir restorasyon, aynı zamanda başkanlık sözleşmesinin bugünkü tarafları olan sömürücü azınlığın, nehir geçerken atın değiştirilmesinden kaynaklanacak olan kayıplarının tazminatını ödeyebilmeyi garantileyebilmeli. Bu garanti verilemezse, bu kayıpları karşı tarafa zorla kabul ettirecek olan bir devrimci işçi kutbu söz konusu olmalıdır, ki bu durumda parlamentonun restorasyonu da “demokratikleşme” olmaz, hakiki bir işçi demokrasisinin kurulmaya başlanmasının önüne geçilmesi olur.

Yarı-parlamenter Bonapartizmin restorasyonunun faturasını kredi çekmeden nakit parayla ödeyebilecek bir başkanlık rejimi bugün mevcut değil. “Demokratikleşme” gündemini Türk kapitalizminin siyasal kapasitesi çerçevesinde değerlendirmek şart. Bugün böylesine bir siyasal kapasitenin oligarşi tarafında gözlemlenebilmesi bize mümkün gelmiyor çünkü küresel kapitalizm bir daralma ve gerileme dö-

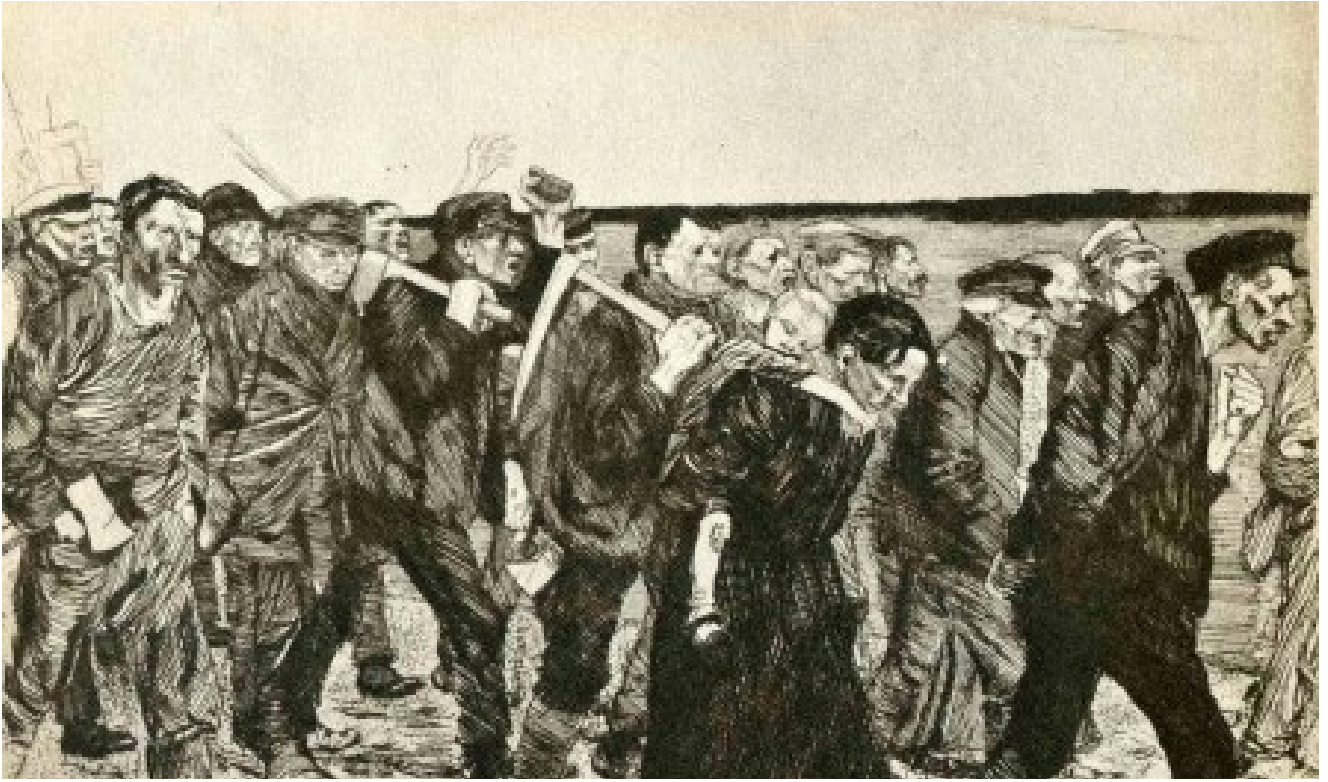
neminde ve dahası bu kapasiteyi eyleme dökmeye zorlayacak olan bir ulusal proleter basınç ile seferberlik bugün için söz konusu değil. “Hiçbir imtiyaz sahibi toplumsal grup ayrıcalıklarını kaybetmeyi ve daha alt bir sosyal kesim haline gelmeyi kabul etmez. Aksine ayrıcalıklara sahip her toplumsal kesim onları artırma eğilimindedir.” (Nahuel Moreno, *Geçiş Programının Güncellenmesi*).

Bu bağlamda burjuva muhalefetin sözde demokrasi programı, belirli nesnel basınçların altında kendini var etmek durumunda kalıyor. Bu program bir yandan, kayıplarının tazminatını talep edecek olan oligarşiyle, diğer yandan da Türk kapitalizminin nesnel olanaklar yelpazesıyla yüzleşmek zorunda kalacak. İlk yüzleşme sırasında hiç şüphe yok ki, Kılıçdaroğlu'nun “beşli çeteye” karşı açtığı “savaşa” yaptığı çağrıdan da görülebileceği üzere, burjuva muhalefet çeşitli halk sektörlerine yaslanma ihtiyacı hissedecek. Bu yaslanma anında (tabi eğer yaşanacak olursa) sosyalistlerin izleyecekleri strateji sekte bir karakter taşırsa, bu onlar açısından, kitlesel çapta verilen bir mücadeleden dışlanmak ve izole olmak olacaktır. Ancak tam tersi uygulanacak olursa, yani salt bu yaslanma bir ihtiyaç diye bu programın içinde likidasyona uğramak tercih edilirse, bu da sosyalist stratejinin ölümünü getirecektir. Dolayısıyla tartışılıp oluşturulacak olan taktikler, bir yandan kitlelerin içinde olmayı, onlarla birlikte mücadele etmeyi öngörmeli, diğer taraftan da kitlelerin önderliklerini, politik düzlemde ve eylem anında teşhir edebilmeye ve devrimci parti ile onun işçi sınıfı içindeki prestijini

güçlendirmeye hizmet etmelidir.

Yeni bir sağcı anayasal Bonapartizm ihtimali

Buraya dek rejimin kendini demokratikleştirme potansiyelini ve burjuva muhalefetin restorasyon yöneliminin olası sonuçları ile olasılıklarını tartıştık. Ancak bir ihtimal daha söz konusu: Başkanlık rejiminin daha baskıcı bir yönelim kazanması, tekeli sermaye gruplarının rahatsızlıklarını dile getiren muhalefetin basiretsizliği dolayısıyla at gözlüğü takılmış bir “demokratikleşme” projesinin karşılık göremeyerek veya gerçekleştirilemeyecek başarısız olması, rejimin sağa doğru kayması. Başkanlık rejimi mevcut biçimiyle egemen bloklar açısından da sürdürülemez gözüküyor ise, o halde bu rejimin burjuvazi açısından kazanımlarını koruyacak olan ve hukuki hukuksuzluğu, antidemokratik yönetimin rasyonelleştirilmesini yeni bir biçim altında hayata geçirecek olan yeni bir siyasal yönelim gündeme gelebilir. Bu yönelim de iplerin gevşetilmesi ve mütevazı demokratik mevzilerin topluma yeniden bahşedilmesi şeklinde yaşanmayabilir. “Ayrıcalıklara sahip her toplumsal kesim onları artırma eğilimindedir.” Sonuç olarak başkanlık rejiminin krizi, bu rejimin daha sert araçlar ve yöntemlerle hayata geçirilmeye çalışılmasına da yol açabilir. Bu konuda kararı verecek olan alt sınıfların mücadele azmidir. Erdoğan'ın reform sözleri “sol gösterip, sağ vurmak” deyişinde somutlanan bir manevra biçimini pekala kazanabilir. Türk kapitalizmi kendi tarihi boyunca demokrasiyi finanse etmekten se, ezilenlerin üzerinde sallaya-

çağı sopayı sıkıca kavramayı tercih etmiştir.

Başkanlık rejiminin özel mülkiyeti koruma, sermayenin birikimini sağlama ve artık değer gerçekleştirme kapasiteleri temel noktalarıyla varlığını sürdürdüğü müddetçe, emperyalizm ile burjuvazinin bu rejimden vazgeçme eğilimleri güçlenme olanağını bulamayabilir (demokratik değerler konusunda en kaygılı olan ülke izlenimini veren İngiltere'nin, rejimle imzaladığı son devasa serbest piyasa anlaşmasını hatırlayın). Rejimin bunların dışındaki rahatsızlık veren eylemleri ile uygulamaları ise kapitalist sınıflar açısından öze dair, yani yapısal (yapısal kelimesinin altını çizme ihtiyacı hissediyoruz) bir problem teşkil etmeyecektir. Proleter kitlelerin ürettikleri artık değerın gasp edilmesi sağlandıkça, kârlar yukarıda tutuldukça, sermaye birikiminin önündeki bütün yasal, sosyal, politik ve insanî engeller kaldırıldıkça Avrupa Birli-

ği benzeri "demokrasi" demagogjisine sığınan ikiyüzlü emperyalist merkezler, hukukun ne kadar uygulandığıyla veya yargının ne kadar tarafsız olduğuyula hiçbir biçimde ilgilenmeyecektir.

Şimdi bu yaklaşımı, bir de Rahmi Koç'un Türkiye burjuvazisinin gereksinimlerini dile getirdiği 2004 senesindeki röportajındaki bir pasajla karşılaştıralım:

"En iyisi akıllı bir diktatör. Ama, bu devirde mümkün değil. İkinci en iyi ise başkanlık sistemi. Bu sistemde, hukukunun çok iyi çalışması lazım. Ben ce Türkiye'nin en büyük sorunu hukuk sistemini muntazam çalıştıramamasıdır." (Rahmi Koç, Hürriyet, 30 Aralık 2004.)

Belirttiğimiz üzere Türkiye burjuvazisinin tekeli sektörleri ile oligarşinin kendi sermaye birikimleri açısından asıl talepleri, hukuki bir hukuksuzluk ekserine sahip rasyonel bir diktatörlük ile parlamenter pürüzlerin zaten bütünüyle temizlenmesi ve oldukça aristokratik bir yö-

netim biçiminin hakim kılınmasıdır. "Rasyonel bir diktatörlük" derken, rejimin eylemlerinin hukuksuz sayılmayacağı ama yeni hukuki norm sayılacağı ve ulusun onayını arkasına almış veya en azından ulusu tarafsızlaştırmış güçlü bir "yerli ve milli" Bonapartizmden bahsediyoruz (yeni anayasa tartışması da işte bu zemin üzerinde hayat bulmaktadır). Ancak diktatörlük meselesi, potansiyel diktatör adaylarının aklı melekelerini ne denli ustaca ve yetkin bir biçimde kullanabileceklerine indirgenemez. "Akıllı diktatörün" mümkün olamamasının temel nedeni, Türkiye'de demokratik hak ile özgürlüklerin savunulmasına adanmış derin ve güçlü bir mücadele geleneğinin olmasıdır. Liberal demagogların iddialarının aksine, demokratik haklar ile özgürlükler işçi sınıfı arasında geniş çapta sahiplenilmekte ve bu haklar ile özgürlüklere yönelik saldırılar da yine proleter sınıfların safalarında itirazlar ve muhalefetle

karşılanmaktadır.

Rahmi Koç ikinci en iyi seçenek olarak başkanlık rejimini ama “hukuku çok iyi çalışan” bir başkanlık rejimini öneriyor. Türk kapitalistler başkanlık rejimini bir kazanım olarak elde ettiler ancak bu rejim kötü hazırlanmış, üzerine çok düşünülmemiş bir anayasa ile ortaya çıktı. Bugünkü durumun burjuvazi açısından temel krizi budur. Kurumlar içi ve arası işleyişte kronik aksaklıklara yol açan, yönetim kademelerinde bile yönetim biçimine dair soru işaretleri doğuran kriz, yeni anayasanın rejimin işlevlerine uygun şekilde rasyonelleştirilememesinde yatmaktadır. Burjuvazinin rahatsızlıklarından bir diğeri devlet kademelerinin mekteplilerden temizlenip alaylılar ile doldurulmuş olmasıdır ki, bu da aslında “hukuk” sorunuyla ilişkilidir. Dolayısıyla mali, sınai ve ticari oligarşinin talebi rejimin “kazanımlarının” muhafazası ve piyasalara ve devlet aklına aşına bir anlayışla (hukukla) yönetilmesidir. Saadet Partisi bu bağlamda “alternatif” bir başkanlık sistemi önermektedir. Davutoğlu’nun ekibi Gelecek Partisi ise “güçlendirilmiş parlamenter sistem” adı altında, bugün cumhurbaşkanında toplanan bütün yetkilerin başbakanda toplanacağı, yani başkanlık rejiminin aslında öznesinin değişeceği bir sistem önermektedir. Bu iki öneri de, başkanlık rejiminin kapitalistler nezdindeki kazanımlarını bir yandan korumayı hedefleyen, diğer yandan da yoksul sınıflardaki demokratik kaygıları dindirmeyi hedefleyen önerilerdir.

Türkiye bir yarı sömürge kapitalizmidir. Onun sermaye birikim krizinin kronik doğası-

nın başlıca nedeni de uluslararası düzlemdeki bu yarı sömürge konumudur. Bu kapitalizm, artık değer akışını dünya pazarından ülke içine çekmekten çok, ülke içindeki artık değer üretimini dış borç ödemeleri, eşitsiz mübadele, yabancı sermayenin ticari imtiyazları, kâr transferleri, komisyonlar ve özelleştirmeler üzerinden dünya pazarına bir kredi ödüyor gibi aktarmaktadır; bu ilişki biçimi, onun siyasal rejimlerine halihazırda bir tarihsel zaaf atfetmektedir. Ulusal kapitalizmin yarı sömürge karakteri sermaye birikim krizlerini tetiklemekte, bu da başlı başına bütün politik tarafların üzerinde ortaklaşabilecekleri bir siyasal yönetim projesinin doğumunu engellemektedir. Tarafların temsil ettikleri burjuva sektörlerin koşulsuz ve eşzamanlı tatmininin mümkün olamaması, beklenen rüşvet mekanizmasının bütün yolsuzluklara rağmen yetersiz kalması ve benzeri olgular Türk Bonapartizminin doğasına kronik bir çok başlılık krizi atfetmiştir. Başkanlık rejimi bu tarihsel krizi bir politik krize doğru sıçratmış mıdır, soru budur.

Türk tipi başkanlık rejimi tarihsel olarak zayıf, politik olarak görece ve toplumsal olarak yıkılabilir. Tezimiz şudur: Bu zayıflık, görecelik ve yıkılabilirlik liberaller ile demokratların fantezisini kurdukları gibi olmayacaktır. Rejimden çıkışın kısa ve kolay bir yolu mevcut değildir; kolaycılık, kestirmecilik vaaz eden herkes temel olarak işçi sınıfını kandırmakta, onu üstlenmesi gereken siyasal sorumluluklardan uzaklaştırmakta ve dahası onun eylem gücünü felç etmektedir. Eğer liberal argümanların iddia ettiği üzere Türk

kapitalizmi kendi siyasal üstyapısını reforma tabi tutma ve restore etme kapasitesine sahipse, işçiler ile emekçiler neden siyasetten, bu yorucu uğraştan uzak durmasınlar ki, değil mi? Ancak bu doğru değil. Türkiye’de sınıfın siyasete çekilmesinin dışında gerçek bir “demokratikleşme” stratejisi yoktur; olanlar da ölü doğmuştur.

Leibniz, Sezar kavramının kendisinde, Sezar’ın Rubicon nehrini geçecek olmasının zaten içerildiğini öne sürüyordu. İlk günahı işlemeyen bir Adem nosyonu söz konusu olamazdı. Özünde idealist olan böylesine bir kavramsal determinizme cepheden karşıyız. Başkanlık rejimini, sırf o kendisini 16 Nisan ile 24 Haziran’da topluma dayattığı için, yenilmez kılan hiçbir güncel olgu mevcut değildir. Tam tersine bu rejim, Türk kapitalizminin tarihsel olarak çöküş evresine girmiş bulunmasına özgü olan bütün zaafları en radikal biçimleriyle bağrında taşıyor.

Erdoğan sorunun kaynağından çok, onun bir sonucu. O, Türk kapitalizminin çöküş ve çürüme evresine girmiş olmasının semptomatik bir göstergesi. Onun liderliğindeki başkanlık rejimi, Türk kapitalizminin ulusal pazarı, toplumu, burjuvazinin çıkarlarını ve sınıflar mücadelesini demokratik araçlar ve yöntemlerle yönetemiyor oluşunun bir göstergesi. Burjuva Türk demokrasisinin krizi, her şeyden önce, Türk kapitalizminin kapasındaki üretici güçlerin üretim ilişkileri ve siyasal üstyapıyla yaşamakta olduğu ölümcül çelişkinin bir neticesidir. Sonuç olarak bu çelişki konjonktürel değil, yapısalıdır.

Başkanlık rejimi altında sermaye birikimi ve dış politika

Muhittin Karkın

Eski Yunan mitolojisinde, ilahlar kimi yok etmek isterlerse onu önce delirtirlerdi. İstanbul Kanalı gibisinden çılgın projelerden belki de Kuzey Kıbrıs'ı, Irak ve Suriye'nin kuzey kesimlerini yutma, hatta Azerbaycan'la bir biçimde bütünleşme emellerine kadar varan planların peşine düşmeye iten ve akli başında diplomatların, zeki ekonomistlerin ve geleceği gören çevrecilerin neredeyse "delilik" gibi gördükleri uygulamalara yönelen Türkiye'li yöneticileri bu hale sürükleyen ilahlar da kapitalizmin o yüce tanrıları.

Yirmi yıllık iktidarı boyunca yığınları arkasından sürükleyen ve bunu her aşamada doğrul-

tu değişikliği yapma ve yaptırma becerisiyle başaran Erdoğan'ın "pragmatist" bir lider olduğu söylenir. Pragmatizm, kişinin koşullara uyarlanabilme yeteneğinin ölçüsüdür. Ama Erdoğan'ın bugüne kadarki asıl becerisi onun "oportünizminde" yatıyor; yani koşullardan yararlanarak, hatta o koşulları zorlayarak hedefine ulaşabilmek fırsatçılığında. Bir anlamda onun destekçileri, liderlerinin tarihi yaptığına inanıyorlar. Onu "reis" konumuna yükseltenin sadece onun kişisel becerileri değil, aslında tarihin nesnel koşulları olduğunu pek düşünmeden. Şimdi ise önderlerinin tarihin koşulları karşısında nasıl ayakta kalmaya ça-

baladığını, "üzerlerine ölü toprağı serpilmiş" salonlarda sessizce, muhtemelen endişeyle izliyorlar.

Kuşkusuz bireylerin tarihin akışı üzerinde etkileri vardır, ama her zaman belirli koşullar altında ve o koşulların sınırları dahilinde, belki de o sınırlarla çarpışarak. Belirli bir liderin ortaya çıkması tarih açısından bir rastlantıdır; ama tarihin, belirli dönemlerde önemli bir lider çıkarması bir zorunluluğun ürünüdür. "Şöyle şöyle bir adamın ve tam da o adamın, belli bir zamanda, belli bir ülkede ortaya çıkışı, kuşkusuz yalnızca bir şanstır. Ama o eğer ortadan kaldırılsa, ikame edilmesi gereği ortaya çıkar ve bu ikame,

iyi ya da kötü, ama uzun zamanda bulunur. Napolyon'u, işte tam da o Korsikalıyı, bizzat kendi savaşlarıyla tükenen Fransa Cumhuriyetinin askeri diktatör olarak gereksinmesi rastlantıydı; ama ortada bir Napolyon olmasaydı, onun yerini birinin dolduracak olduğunu, gerek duyulduğu zaman birinin mutlaka bulunduğunu olgusu kanıtlamaktadır: Sesar, Augustus, Cromwell, vb." (Marks-Engels, Seçme Yazışmalar 2, Sol Yayınları, 1996).

Erdoğan'ı yirmi yıldan beri Türkiye'nin lideri yapan tarihin bir rastlantısıydı, ama eğer o olmasaydı ülkenin yaşamakta olduğu süreç mutlaka onun bugüne kadar üstlendiği işlevleri yerine getirecek bir başka lideri ön plana çıkaracak, ileri iletecek, bir süre baş tacı yapacaktı. Yarı parlamenter (yarı Bonapartist) bir rejimle küreselleşme döneminde kendini ayakta tutmaya çalışan Türkiye kapitalizmi, 2008 dünya krizinin ardından neoliberal politikaları başta emekçi yığınlar olmak üzere halkın her kesimden gelecek muhalefetine rağmen uygulayabilmek için bir Bonapart'a ihtiyaç duyuyordu ve bu göreve Erdoğan talip oldu.

Sermaye için taze güç

Bu andan itibaren de Türkiye'nin dış politikasında izlediği virajları, küresel neoliberal dönemde Türkiye'deki sermaye birikimi süreçlerinin gereklerine bağlı ve ona paralel olarak dönemlere ayırarak izlemek gerekiyor. AKP 2002'de iktidar olduğu dönemde, 2001 krizinin Türkiye'deki etkileri, özellikle bankacılık sektöründe gerçekleştirilen yeniden yapılanma sayesinde atlatılmış durumdaydı. 1994 kri-

zi sonrasında Tansu Çiller hükümetince devlet garantisi altına alınmış olan 70'i aşkın banka tasfiye oldu; bu bankalar batan Tasarruf ve Mevduat Sigorta Fonu'na (TMSF) devredildiler. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu özerkleştirildi, riskleri sınırlayan kurallar kondu. Merkez Bankası yasası yenilendi, bağımsızlaştırıldı ve esas görevi fiyat istikrarının sağlanması olarak belirlendi. Kamuda şeffaflığın sağlanmasına yönelik önlemler alındı ve özelleştirmelerin kararlılıkla uygulanacağı belirtildi. IMF uzmanlarıyla birlikte hazırlanan "istikrar programı" da 2002 başından itibaren murislerinden devralarak uygulamaya devam etti..

Kasım 2002'de düzenlenen erken seçimlerde AKP %34 oyla iktidara geldiğinde ekonomik dengelerde belirli bir istikrar sağlanmıştı. Ama dünya konjonktüründe de bir değişim yaşanmaktaydı. Küreselleşmenin getirdiği sermaye hareketliliği, gelişmiş kapitalist ülkelerdeki kâr oranlarının düşme eğilimi karşısında, sermayenin ucuz emek cennetleri olarak kabul edilen ve sendikalaşma oranları düşük ve iş güvenliğinin son derece yetersiz olduğu ülkelere akmaya başlamıştı. Bu doğrudan dış yatırımlar sayesinde "az gelişmiş" olarak kabul edilen ülkelerin dünya ihracatı içindeki payları hızla artmaya başlayacak ve Türkiye de bundan kendi payına düşeni alacaktı.

Bu noktadan itibaren AKP yönetimi altındaki Türkiye'de sermaye birikimi süreci tümüyle dışardan gelecek sermaye ve yatırımlar eksenini üzerinden gelişmeye başladı. 2008 dünya krizine kadar süren bu dönemde ül-

keye 62,5 milyar dolar doğrudan yabancı yatırım sermayesi girdi ve ortalama %7,1 gibi bir büyüme oranı gerçekleştirildi. Bu yolla önemli miktarlarda sermaye yatırımı ve kredi imkanları elde eden Anadolu burjuvazisi, kurulan yeni organize sanayi bölgelerinde gerçekleştirdiği imalat sayesinde ihracatın 2002-2008 arasında toplam yaklaşık yarım trilyon dolar düzeyine ulaşmasında etkili oldu. Bu gelişme toplam dış borcun da azalmasına ve bunun GSYH'ye oranının %38,2'ye (2008) kadar inmesine, yani Maastricht Kriteri olarak bilinen %60 oranının epeyce altındakalmasına yardım etti.

Bu ekonomik verilerin zemininde hareket eden AKP hükümetlerinin dış politikası bir yandan Avrupa Birliği'ne entegrasyon görüşmelerini sürdürmek, öte yandan da ABD'nin Büyük Ortadoğu Planı'nın bölgedeki yürütücü gücü olmayı üstlenmek eksenlerinde gelişti. Ayrıca Tayyip Erdoğan'ın İspanya başbakanı Zapatero ile birlikte Medeniyetler İttifakı Girişimi'nin eşbaşkanlığını üstlenmesi (2004) rejimin özgüveninin bir işareti oldu.

AKP hükümetleri, hızlanan ekonomik gelişmenin Türkiye'yi sadece Ortadoğu'daki Müslüman çoğunluklu devletler değil, ama aynı zamanda Balkanlar'da ve dağılan SSCB'den arta kalan Asya'daki yeni Türki cumhuriyetler üzerinde lider konumuna getirebileceğine gerçekten inanıyordu. Eski Osmanlı İmparatorluğu'nun şaşalı egemenlik haritaları önünde tatlı hayaller kuran Yeni Osmanlıcılık politikacıların görmek istemedikleri ise ABD emperyalizminin, haritaları yenilenmekte olan bu böl-

gelerde güçlenmekte olan yayılmacı kapitalist Rusya'nın önünü kesmek için Türkiye'ye taşeronluk görevi yüklemiş olmasıydı. Yabancı sermaye ülkeye akmaya devam ettiği ve bu ülkelerle ticaret büyüdüğü sürece bu görevin istekle üstlenilerek emperyalizme bağımlılığın güçlenmesinde politik bir beis görülmedi. Tayyip Erdoğan'ın ABD kurumlarının raporlarında Balkanlar'a, Asya'ya ve Ortadoğu'ya İslami demokrasiyi taşıyacak, yani emperyalizm adına neoliberal alanları geliştirecek en önemli lider olarak kaydedilmesi Türkiye burjuvazisinin göğsünü kabartıyordu. ABD-Türkiye işbirliğiyle sürdürülen bu yayılmacı politikaların taşıyıcısı ise, bu iki ülkenin hedeflerindeki devletlerde bulundurdıkları resmi diplomatlarından ziyade, gene kendilerinin besledikleri Fetullah Gülen cemaati ve onun onlarca ülkede kurduğu dernekler, okullar, vakıflar, vb. idi. (Bu işbirliği Aralık 2013'e kadar sürecekti.)

Baş müzakereci olarak Ali Babacan'ın yönlendirmesi altında Avrupa Birliği ile yürütülen

entegrasyon görüşmeleri bağlamında Türk hukuk sisteminde yapılan bazı değişiklikler ise, bir yandan liberal kesimlerde ülkede demokrasinin gelişmekte olduğuna dair iyimserlik havası yaratırken öte yandan, ve daha da önemlisi, İslamcı iktidarın başta silahlı kuvvetler olmak üzere devlet kurumlarındaki Kemalist kesimleri tasfiye girişimlerini güçlendirmesine ve başarıya ulaştırmasına yardımcı oldu. Fetullahçı kadrolarca sürdürülen ve liberal entelijensiyanın şevkle alkışladığı bu köklü operasyon yeni bir Bonapartist rejimin de zeminini hazırlıyordu.

Arap isyanı ve yeni rota

2008-2011 yılları arasındaki dönem tüm dünyada sınıf mücadelesi alanında yeni bir dönemin başlangıcı olacak ve aynı zamanda Türkiye'nin dış politikasında yayılmacı emellerin tam anlamıyla uygulamaya konacağı bir zaman dilimi olacaktı. 1970'lerin ortalarından beri dünya kapitalizminde kâr oranlarında görülen düşüş eğilimi

(2000'lerin başlarındaki finans hareketliliğinin yarattığı geçici düzelmeye karşın) 2008'de büyük bir mali krizle birlikte, merkezi en gelişmiş emperyalist ekonomilerde olmak üzere büyük bir çöküşe ve bunalıma yol açtı. Emperyalist finans kapitalin neden olduğu ve on binlerce işletmenin iflas ederek milyonlarca işçinin işsizlik ve yoksulluk girdabına sürüklendiği bu krize karşı, gene başta emperyalist ülkeler olmak üzere pek çok yerde kitlesel isyan hareketleri başladı. Böylece 1980'lerin başlarından beri dünya ölçeğinde sürmekte olan emperyalizmin saldırı aşaması kapanıp yeni bir devrimci dalga kabarmaya başlayacaktı.

"Büyük Çöküntü" olarak da adlandırılan 2008 krizinin öncesinde başlamış olan ekonomik daralma Türkiye'de de özellikle sanayi alanında durgunluğa neden oluyordu. Ertesi yıl bu durgunluk önemli bir daralmaya ve işsizliğe neden olacaktı. Ama Türkiye bu döneme sağlam bir bankacılık sistemi ve düşük kamu borcuyla girdiğinden, iç talebi düşürücü sıkı maliye politika-

larıyla krizi bir “yumuşak iniş” dönüştürmeyi başardı. İhracat ithalattan daha hızlı arttı, cari açık geriledi ve büyüme oranı %3 düzeyinde tutulabildi.

Bu dönemde dikkat çekici ve belirleyici olan noktalardan birisi Türkiye’nin Avrupa ülkelere olan ticareti daralırken Ortadoğu ve Afrika ülkelerine olan ihracatının toplam içindeki payının %12’lerden yüzde 30’lara çıkmış olmasıdır. Buna eşlik eden iki etmen daha AKP iktidarının dış politika ağırlığını Ortadoğu ve özellikle Kuzey Afrika’ya kaydırmasına neden oluyordu: Balkan ülkelerinin Avrupa Birliği ile bütünleşmeye başlaması ve bazılarının NATO’ya dahil olması ile Orta Asya ülkelerinin Rusya’nın arka bahçesi olduğu gerçeğinin kavranması ve bu ülkelerle Ankara’nın çeşitli sürtüşmelere girmesi.

Ama rejimin karakterini ve dış politika seçeneklerini belirleyecek olan bir unsur daha vardı: Erdoğan’ın etrafında oluşan oligarşik burjuva kesim. Dünya krizinin süregelen niteliği Türkiye’nin gelişmiş ülkelerle yaptığı ticareti daraltırken ülke sanayisini de olumsuz yönde etkiliyordu. Ama bir yandan da gelişmiş ekonomilerden çekilen finans sektörleri mali yatırımlarını geliştirmekte olan ülkelere yönlendirmeye başlamışlardı ve Türkiye de bundan kendine düşen payı alabiliyordu (2010’dan itibaren). İşte bu krediler ihracata yönelik sanayiden ziyade kâr oranları yüksek görünen, iç talebe yönelik ve devlet destekli inşaat, enerji ve silah sektörlerine akmaya başladı. Bu kredilerden büyük ölçüde yararlananlar ise bugün “beşli çete” olarak adlandırılan ama biraz daha geniş bir patronlar ve şirketler

grubu oldu.

“Sıcak para” girişlerine (2011’de 16 milyar dolar) dayalı sermaye birikimi süreci, IMF’ye olan borcun bunun da yardımıyla kapatılmasına karşın elbette kamu ve özel dış borçların artmasına yol açıyordu (300 milyar dolar; GSYH’nin %44,8’i). Ama oligarşi eliyle başlatılan devlet destekli “mega projeler” bir yandan da ekonominin %8,5 (2011) gibi büyük bir oranda büyümesine imkan sağlıyordu. Bu dönemde GSYH 774 milyar dolara (2011), kişi başına düşen milli gelir ise 10.444 dolara ulaştı.

2011 küresel anlamda olduğu kadar Türkiye için de kritik bir yıl oldu. Ortadoğu ve Kuzey Afrika’da başlayan halk devrimleri süreci pek çok ülkede rejim değişikliklerine yol açtı. Bölgedeki emperyalist egemenlik sarsılırken bunlardan bazılarında (Tunus ve Mısır) devrimci bir seçeneğin bulunmayışı sonucunda İhvan hareketi iktidara geldi. Bir yandan güçlenen ekonomi, öte yandan kendisinin İhvanı ideolojisi, AKP iktidarının bölgesel bir güç olmaktan çıkıp “küresel güç” olma hevesine kapılmasında etkili oldu. Bu noktadan sonra, önce başbakanlık dış politika danışmanlığı yapan (2003-2009) ve Mayıs 2009’da da Dış İşleri Bakanı olan Ahmet Davutoğlu’nun “komşularla sıfır sorun” anlayışına dayalı “yumuşak güç” politikası artık bu ekseninden çıkıp tamamen yayılcı ve saldırgan bir düzleme oturdu.

Türkiye’nin cumhuriyet tarihinde hükümetlerin ABD emperyalizmiyle zaman zaman sürtüşmeleri olmuştu, ama “Arap Baharı” ile çok daha aktif bir “liderlik” konumuna geçebileceğini düşünen AKP yönetimi, özellik-

le Erdoğan, bu tip sürtüşmeleri başka bir boyuta taşımaya başladı. Örneğin 2010’da BM Genel Kurulu’nda nükleer sorunla ilgili olarak İran’ı destekledi; Çin’le Konya’da ortak hava tatbikatı yaptı ve bu ülke ile ticaret hacmini sonraki 5 yıl için 3 katına çıkardı. Daha da önemlisi, emperyalizm Libya’daki devrimci kalkışmayı bir iç savaşa dönüştürdüğünde NATO’nun Libya’daki varlığını eleştirdi. Emperyalist güçlerin Ortadoğu’daki varlığına yönelik eleştirileriyle bölge halklarına kendisini emperyalizme karşı mücadelenin ve demokrasinin önderi olarak lanse etmeye koyuldu. Erdoğan’ın “İhvanı lideri” olarak 2011’de Mısır, Tunus ve Libya gezileri Türkiye’nin oyun kurucu rolünün vurgulanmasında kullanıldı.

Ama bunların hepsi yukarıda belirttiğimiz gibi Erdoğan’ın oportünist politikalarının bütünü içinde yer alıyordu. Zira bir yandan emperyalizme karşı söylemler geliştirirken diğer yandan da örneğin 2010’da İran’a karşı Füze Kalkanı projesini kabul etti, hatta füzelerin Türkiye’ye yerleştirilmesini önerdi. Başar Esad’ın Suriye devrimini iç savaşa dönüştürmesinin ardından ABD’nin yanında konumlandı, ABD’nin Predator insansız hava araçlarını Suriye’yi ve Irak’ı gözlemlemek üzere Türkiye’de konuşlandırmasına izin verdi. Öyle ki, ABD Dışişleri Bakanlığının 2010 Terör Raporunda, Türkiye’den ABD için “dost, tarafsız ve bölgesindeki sorunların çözümünde kolaylaştırıcı, terörle mücadelede kritik rol oynayan bir ülke” olarak söz edilecekti. Bir anlamda Türkiye, AKP’nin eliyle bir kez daha ABD’nin bölgedeki taşeronluğunu üstlenmeye hazır ol-

duğunu gösteriyordu. 2007’de Türkiye’nin ABD ile imzaladığı “PKK terörüne karşı ortak istihbarat anlaşması” halen yürürlükteydi. 2009’da ABD başkanlığını üstlenen Barack Obama Nisan ayında Ankara’yı ziyaret ederek iki ülke arasındaki ilişkileri daha da güçlendirecek, Türkiye de başta Afganistan ve Irak olmak üzere bölgesel düzeydeki işbirliğini güçlendirecekti.

2009 yılında Kuzey Irak’ın Türkiye sınırı yakınlarında (Şekhan) son yılların en büyük petrol rezervinin bulunmasının AKP hükümetinin dış politikasının daha da şahinleşmesinde etkili olduğunu belirtmemiz gerekiyor. Bunu izleyen iki yıl içinde dünyanın önde gelen petrol şirketlerinin bölgeye akın etmeye başlaması, yeni kaynakların sahipliği ve taşınması konularında Kuzey Irak Bölgesel Yönetimi ile merkezi Bağdat hükümeti arasında gerginliklere yol açmıştı. Öte yandan Erbil yönetimi, Bağdat’a olan bağımlılığından kurtulmak amacıyla ve ihracat kapasitesini artırma niyetiyle, 2012’de Türkiye üzerinden bir petrol boru hattı kurulacağını ilan etmişti. Ankara, kendi enerji oligarklarının da itmesiyle soruna müdahil olarak Kürt yönetimini Bağdat yönetimine karşı desteklemeye koyuldu. Ayrıca AKP hükümeti, ABD’nin Irak’tan çekilmesiyle merkezi Şii yönetiminin Iraklı Sünniler üzerinde baskı uygulamakta olduğunu iddia ediyor, bu doğrultuda Irak Kürt yönetimiyle ilişkilerini sıkılaştırıyordu. Bunlara (Erbil ile birlikte) “PKK terörüne karşı mücadele” stratejisi de eklenince, silahlı güçlerin Kuzey Irak’a girmesinin ve orada kalıcılık kazanmasının yolu açılmış oluyordu.

Benzer bir politika Suriye üzerinde de uygulanmaya başlanacaktı. “Sıfır sorun” politikasının geçerli olduğu dönemde Türkiye 2010 sonlarında Suriye, Lübnan ve Ürdün ile bölgesel ekonomik işbirliği anlaşması imzalamıştı (Levant İş Forumu). Ama bu anlaşmanın imzalandığı günlerde Arap isyanlarının ilki Tunus’ta patlak vermişti. İsyanlar, Mısır, Libya ve Yemen üzerinden Suriye’ye sıçradığında Esad diktatörlüğünün tavrı kitlelere saldırmak ve iç savaş başlatmak oldu. Bu gelişmenin karşısında Erdoğan-Davutoğlu yönetimi Esad yönetimini gayrimeşru ilan etti, iç savaş geliştikçe güçlenen cihatçı kesimlerin Türkiye’de örgütlenmelerine izin verdi ve daha sonra diğer gerici Arap ülkelerinden Suriye’ye gelen cihatçılara silah desteği sağladı, NATO’nun Suriye’ye koyduğu silah ambargosunu destekledi ve ekonomik ambargo uygulamaya başladı.

Ortadoğu ve Kuzey Afrika’daki devrimci süreç karşısında AKP hükümetinin politikası iki eksen üzerinde yürüdü. Birincisi, bu devrimlerin işçi ve emekçi hükümetlerle sonuçlanmaması ve Türkiye’ye de sıçramaması amacıyla ABD tarafından da “ılımlı İslamcı” olarak tanımlanan karşıdevrimci İhvan partileri tarafından gasp edilmesi ve böylece bölgede “düzen kurucu” rolün Erdoğan liderliğine geçmesi. İkincisi, Suriye’de IŞİD ve diğer cihatçı güçlere karşı ABD’nin de desteğiyle mücadele eden Kürt PYD/YPG güçlerinin ülkenin kuzeyinde (PKK’yi de güçlendirecek biçimde) bölgesel bir egemenlik alanı oluşturmalarının engellenmesi.

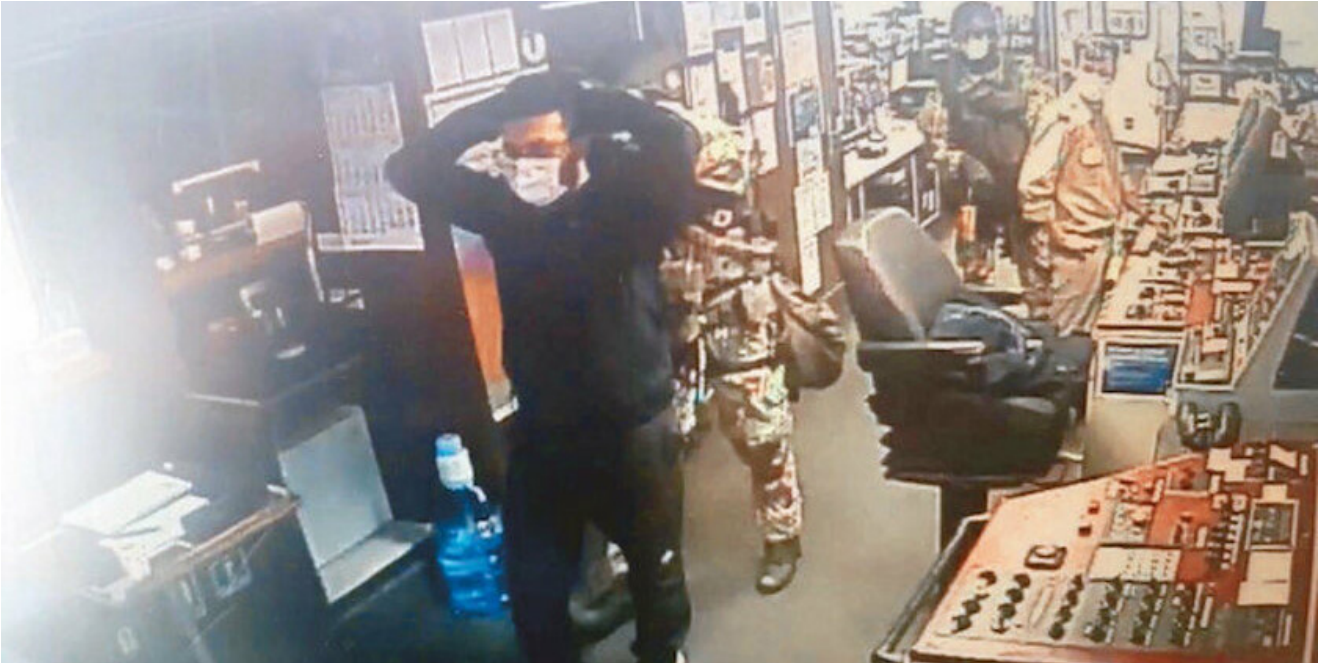
Ama bu iki eksen de büyük bir

başarısızlıkla sonuçlanacaktı. Zira Tunus’ta İhvanı Gannuşî hükümeti halk kitlelerinin baskısıyla fazla ayakta kalamayacak (Ocak 2014); Mısır’da ordu bir darbeye Mursi hükümetini devirecek (Temmuz 2013); Libya emperyalizmin silahlı müdahaleleri sonucunda kendi içinde bölünecek ve iç savaşa ortamına sürüklenecek; Suriye’de Kürt güçler, bazı Arap gruplarının da desteğiyle IŞİD’in “İslam devletine” son vererek ABD destekli bir egemenlik bölgesi oluşturacaktı (2016).

Üstelik Ankara’nın bu politikaları Suriye’de ABD, Rusya ve İran’la; Mısır dolayısıyla İhvan karşıtı Arap ülkeleriyle; Libya’da Avrupa Birliği’yle sürtüşmeler yaşamasına neden olacak ve Türkiye 2013 ortalarından itibaren “değerli yalnızlık” ortamına sürüklenecekti. Artık bölgesinde “lider ülke” konumunu kaybeden Türkiye’nin “reisi”, aynı yıl patlak veren Gezi ayaklanması ve 17-25 Aralık FETÖ soruşturmalarıyla içerde de dengesini kaybedecek ve kurmuş olduğu tüm planları değiştirmek zorunda kalacaktı. AKP hükümeti o zamana kadarki müttefiki Gülen cemaatine karşı şiddetli bir mücadeleye girişecek; ülkedeki demokratik mücadelelere karşı tam bir baskı rejimi kurmaya yönelecek; 2013’te başlattığı “Kürt açılımına”, 7 Haziran 2015 seçimlerinde aldığı yenilgi nedeniyle son verecek, 2017’de de şaibeli bir Anayasa referandumuyla yeni bir Bonapartist rejimin inşasına girişecekti.

Yağmacı birikim dönemi

Başta da belirttiğimiz gibi, siyasi kişilikleri ve önderlikle-

ri, onların politikalarını belirleyen sadece kendi kendilerini tanımlamaları değil, daha da önemlisi içinde hareket ettikleri nesnel koşullardır. Dünya kapitalizminin içinde sürüklenmekte olduğu kriz dinamikleri, dışa bağımlı yarı sömürge bir ülke olan Türkiye'nin kendi koşullarıyla da birleşince, ülke burjuvazisinin ve onun içindeki oligarşik kesimin sözcülüğünü ve liderliğini üstlenmiş olan AKP'nin ve Erdoğan'ın iç ve dış politikalar da sergilediği virajlarda ve zikzaklarda en önemli etken olmuştur. Başlangıçta sermaye ithaline ve ürün ihracına dayalı birikim süreci ve buna dayalı "ılımlı İslamcılık", "yumuşak güç", "Yeni Osmanlıcılık" tariflerine dayalı politikaların içerde ve dışarda "sert güç" aracılığıyla yağmacı ve yayılcı nitelik kazanmasının nedenlerini de işte bu nesnel koşullarda aramak gerekir.

Bu bağlamda göz önünde tutmamız gereken en önemli etmenlerden birisi de dünya kapitalizminin 2008 büyük krizini atlatabilmiş olması, kâr oranlarının düşmeye devam etme-

si, küresel ölçekte dış yatırımlarda daralmaların yaşanması, ABD'nin ve AB ülkelerinin parasal genişleme uygulamalarıyla ekonomilerine geçici bir denge (ki bu denge Covid-19 salgınıyla tekrar bozulacaktı) sağlamalarıyla sermaye akışının bu ülkelere doğru kayması idi. Bu durum dünya sermaye çevrelerinin Türkiye'nin hukuk sisteminin ve uygulamalarının sermayeye yeterli güveni vermediğini düşünmeleriyle birleşince, Türkiye burjuvazisi için dış sermayeye dayalı birikim süreci büyük bir sıkıntıya düşmüş oldu.

Gerçekten de 2007 yılına kadar yükselerek gelen ve 19 milyar doları bulan Türkiye'ye dış sermaye yatırımları 2011'den itibaren sistematik bir düşüşe geçti ve 2019'da 5,8 milyar, 2020'de 4 milyar dolara kadar düştü. Buna, borçlanma stokunun 2005'teki 170 milyar dolardan 2019'da 440 milyar dolara yükselmesi de eşlik edince reel sektördeki kriz derinleşti. Bu durum, Türkiye burjuvazisi içindeki çelişkilerin de artmasında etkili oldu. Zira inşaat, enerji ve silah sanayilerin-

de kümelenen oligarşik sektör kaynakların yağlanması Bona-partist rejim sayesinde pürüzsüz sürdürebiliyordu.

Öyle ki, 2015'ten 2020'ye kadarki "son beş yılda kamu, 100 milyon lira üzeri toplam 327.8 milyar liralık ihale verdi. Bunun yüzde 50'sini 20 şirket aldı. Cengiz-Limak-Mapa-Kolin-Kalyon'un payı ise yüzde 24 oldu. Krizin derinleştiği 2019 yılında dağıtılan ihalelerin çoğunluğunu ise Türkiye Varlık Fonu'nun ortak olduğu İstanbul Finans Merkezi'nin yeni müteahhitleri aldı", (Gazete Duvar, 24/12/2019). Ayrıca, "CHP Mersin Milletvekili Ali Mahir Başarır, Cengiz, Limak, Kalyon, Kolin ve Makyol firmalarına sağlanan Vergi, Resim ve Harç İstisna Belgelerine (VRHİB) kaç kez indirim yapıldığı ile ilgili Ticaret Bakanı Ruhsar Pekcan'ın yanıtılaması istemi ile 12 Ekim'de bir soru önergesi vermişti. Soru önergesine gelen cevaba göre; son 10 yılda Cengiz İnşaat için 30, Kolin İnşaat için 36, Makyol İnşaat için 24, Kalyon İnşaat için 19 ve Limak İnşaat için de 19 kez VRHİB tanzim

edildiği açıklandı”, (Cumhuriyet, 24/12/2020).

Öte yandan bütün bu inşaat firmaları yurtdışında da yatırımlarda bulunmaktadır. Ne var ki, “yumuşak güç” döneminde 31,4 milyar dolara çıkan bu yatırımlar, “değerli yalnızlıkla” birlikte 2019’da 19,2 milyar dolara kadar gerilemiş durumda. Buna, sektörün ekonomik krizle birlikte yurtiçindeki daralması ve büyüyen cari açığın ve dış borcun yeni “mega projelere” fazlaca imkan tanımaması da eklenince, inşaat oligarşisinin en azından Kuzey Suriye’de, Kuzey Irak’ta, Libya’da, hatta Azerbaycan’da yeni fetihlere ihtiyaç duyduğu, Tek Adam rejiminin ısrarlı yayılcı siyasetinin altında yatan etmenlerden birinin de bu olduğu görülebilir.

Hidroelektrik, jeotermal ve nükleer enerji gibi alanlardan, boru hatları ve altyapı kuruluşlarına kadar değişen ve yukarıdaki bazı inşaat firmalarının da bulunduğu enerji sektöründeki oligarklar da rejimden Ortadoğu ve Asya’daki enerji kaynakları üzerinde daha aktif ve yayılcı politikalar izlemesini beklemektedir. Kuzey Irak’taki petrol yatakları, Musul ve Kerkük sorunlarının yeniden ısıtılarak gündeme getirilmesinin yanı sıra, “terörizme karşı mücadele” bağlamında Türk silahlı gücünün bölgede kalıcı hale getirilmesini gerektirmektedir. Bu uğurda onlar açısından Libya’daki petrol yataklarının önemli bir kısmını kontrol eden Hafter yönetimi mutlaka yenilgiye uğratılmalıdır. Yine onlar açısından Akdeniz’in doğusunda bulunduğu söylenen

hidrokarbon kaynaklarından yararlanabilmek için Mısır, Yunanistan, Güney Kıbrıs, hatta Fransa ile sıcak çatışmalar göze alınabilmeli, Kuzey Kıbrıs’ın ilhaki yolunda adımlar atılabilmelidir. Doğalgaz ve petrol boru hatları üzerindeki çıkarların korunması amacıyla “Tek millet, iki devlet” olunan Azerbaycan’la ara düzeltildikten sonra mümkünse “Tek millet, tek devlet” olabilmenin yolları aranmalıdır.

İnşaat ve enerji oligarklarının bu istek ve arzuları tabii silah sanayicilerinin ve tüccarlarının da kasalarını doldurmalarına yardımcı oluyor. İHA ve SİHA’lardan roket ve füze mühimmatlarına, tanklardan yüksek teknolojili gemilere, hava ve kara savunma araçlarından yazılım teknolojilerine kadar değişen alanlarda faaliyet gösteren Türk firmaları artık dünyanın en önde gelen savunma sanayi listesi olarak kabul edilen “Defense News Top 100”de yer bulabilmektedirler. Bunların içinde, son dönemde Katar’ın satın aldığı BİST’in (Borsa İstanbul) ikinci büyük ortak olduğu Aselsan 52’ci sıraya yükselmiş durumda.

İşte Tek Adam rejimi bütün bu dinamikler içinde ayakta durmaya ve yol almaya çalışıyor. Burjuvazinin çıkarları doğrultusunda sürdürdüğü bu yağmacı ve yayılcı politikalarını giderek artan oranda milliyetçi bir söylem çerçevesinde meşrulaştırma gayretinde. Ne var ki bir yandan emperyalizme olan bağımlılığı, diğer yandan da yağmada varılacak ekonomik ve sosyal sınırların varlığı nedenleriyle hareket alanı giderek daralmakta. Bu da-

ralmanın da farkında olan rejim, gene bir oportünist dönüş yaparak Avrupa Birliği ile tekrardan yakınlaşabilmenin yollarını da arıyor. Ne var ki, yarı sömürge bir ülkenin emperyalist güçler arasındaki dengelere oynayarak kat edebileceği mesafe ve iktidar ömrü, gene emperyalizmin belirleyeceği zaman ve mekan dilimi içinde kalmaya mahkum olacaktır.

Ama rejimin ve onun “reisinin” hanesinde bir artı unsur bulunmakta: Resmi burjuva muhalefet. Erdoğan’ın ve AKP sözcülerinin dış politikadaki saldırgan ve militarist politikalarını üzerine inşa ettikleri “ulusal çıkarlar” söylemi, “iyileştirilmiş parlamenter rejim, liyakat ve bağımsız hukuk” söylevlerinin dışına çıkmayan muhalif güçleri demirden bir çembere almış durumda ve giderek daha fazla sıkıştırmakta. Oysa bugün “ulusal çıkarlar” uğruna izlendiği söylenen politikalar, kendisi ve Türk kapitalizmi için içerde ve dışarda saldırganlıktan başka yol görmeyen finans kapitalin programıdır.

Bu söylediklerimizden, Tek Adam rejiminin militarist politikalarına karşı koyuşun programının barış ve barışseverlik olduğu sonucu çıkarılmamalıdır. Türkiye proletaryasının hedefi burjuvaziyi iktidardan uzaklaştırmaktır. Böylece iktidara gelecek olan işçi-emekçi hükümetinin dış politikası elbette yayılcılık olacaktır; ama bu kez bölgemizde ve tüm dünyada sosyalist devrimin yaygınlaştırılması olacaktır.

Radikal bir işçi hareketi doğuyor; bu hareket Bolşevizmle silahlandırılmalı

Ömer Sevi

Yazının tamamını okumak için trockist.net adresini ziyaret edebilirsiniz.

Sosyalist strateji sorunu

Emperyalizmin önde gelen ideolojik üslerinden olan, Kuzey Amerika mali oligarşisinin kritik düşünce kuruluşlarından Stratejik ve Uluslararası Araştırmalar Merkezi (Center for Strategic & International Studies), Kasım 2019'da, "Risk ve Öngörü Grubu" yöneticisi olan Samuel Brannen'in bir makalesini yayımladı. Yaşanmakta olan dünya olaylarına dönük olarak emperyalizme jeostratejik bir perspektif çizmeye çalışan Brannen söz konusu makalesinde Hong Kong, Şili, Lübnan, Irak, Ekvador, Cezayir, Haiti ve diğer ülkelerdeki

seferberlikleri örnek gösteriyor ve içinde yaşadığımız çağı "önderliksiz devrimler çağı" olarak kategorilendiriyor.

İçinde yaşadığımız çağı ve bu çağın siyasal ihtiyaçlarını anlamak, bu çağın dönüştürülmesi sorumluluğunu üstlenmesi gereken sosyalist stratejinin oluşturulması noktasında yaşamsal bir öneme ve yakıcılığa sahip. Biz mevcut durumun ancak ve ancak komplocu ve ezoterik tarih okumalarından mümkün olabilirdiğince uzakta kalınarak, militan materyalist bir çerçevede ve sınıflar arası güç ilişkilerinin nesnel bir değerlendirilmesi yoluyla kavranabileceğini düşünüyoruz. Bu ise ancak, çağdaş küresel kapitalizmin ekonomik yönelimleri ile içinde potansiyel olarak barındırdığı eğilimlerin maddeci

bir analizine dayanabilir. Bu analiz aynı zamanda, kapitalizmin krizine kitlelerin verdiği tepkiyi, onların psikolojik olarak hangi eylem biçimine hazır olduğunu ve onların eyleme geçme kapasiteleriyle isteklerini de hesaba katmalı. Bunları kendinde barındırmayan bir strateji inşası denemesi, kolaylıkla başarısızlık ve çöküş getirebilir.

Sosyalist strateji ancak ve ancak bu nesnel dinamiklerin bilimsel bir analizine yaslanabilir. 20. yüzyıl tarihi, söz konusu nesnel zemin değerlendirilmeksizin ortaya atılan ve birçok öncüyü yok oluşturan ve yıkıma taşıyan hatalı stratejilerin de tarihidir aynı zamanda.

Emperyalizm, yani dünyanın pandemi, ekonomik kriz ve toplumsal eşitsizlik gibi biyolojik ve

sosyal salgınlarla sarsılmasının temel sorumlusu olan kapitalizmin tekelci aşaması, Brannen'in uyarı niteliğindeki makalesinden de anlayabileceğimiz üzere, bu tip bir hazırlığı zaten hayata geçirmekte. Finans aristokrasisi yerküreyi saran ve yükselişte olan bir sınıflar mücadelesi dalgasının varlığını tanımakla kalmıyor; polis teşkilatlarını aske-rileştirerek, anayasal normların çiğnenmesini hızlandırarak, sendikal bürokrasilerin maaş çekle-ri- ni dolgun tutarak, reformist önderliklere yatırım yaparak, borsa spekülasyonlarıyla ciğer-lerini havayla doldurmaya çalışarak, parlamento dışı sopa yön-temlerinin kullanımını gündelik düzeyde organize ederek, servetin birikimini azınlıktaki bir pa-razit oligarşide yoğunlaştırarak ve demokratik hakları tırpanla-yarak sürece dönük geleneksel reflekslerini de gösteriyor.

Bunun karşısında "sol" strate-ji bir kriz içinde. Krizin iki aya-ğı var. Birincisi, "sol" yelpazede konumlandırılan ama aslında re-formist, sendikalist, ulusalcı ve-ya otonomcu olan stratejilerin önderlikleri üstlendikleri dene-yimlerde kitleleri öngörülebi- lir ve keskin yenilgilere taşıma-sı. Krizin ikinci ayağı, devrim-ci kopuşu öne süren stratejilerin, sınıflar mücadelesinin bugün-kü gerçekliği içinde henüz sefer-berliklerin ve mücadelelerin bir-çoğunun önderliğinde buluna-mıyor oluşu. Dolayısıyla krizin aslında iki sonucu olmasına ra-ğ-men tek bir kaynağı var denilebi- lir: Devrimci önderlik krizi.

Devrimci önderlik krizi kit- lelerin mevcut ruh hallerine u- yarlanmak, reformist önderlik-lerle ilkesiz anlaşmalara varmak, kalabalıklara erişebilmek uğru-

na politik programın merkezin- de duran radikal hedefleri sakla- mak veya makyajlamak, kitlele- le temas edebilmek için onların ilk aşamada altında toplandık- ları hareketlerin içinde örgütsel olarak likidasyona uğramak ve benzeri taktiklerle aşılabilecek bir kriz değil. Öncelikle bu tip taktikler eşliğinde hayata geçiri- len bir önderlik inşası çizgisinin, devrimci bir kutbun ortaya kon- masıyla sonuçlanmayacağı bilin- meli. Bu taktiklerin sonucu hare- ketçi ve sağcı eğilimleri oldukça güçlenmiş, olayların seyrine dö- nük metodik bağışıklığını yitir- miş ve sınıfı merkezine alan bir devrimci program anlayışından kopmuş bir küçük burjuva akı- mın doğuşu olacaktır.

Ancak bunun tersi de sorun- ludur. Önderlik krizinin aşılma- sı kitlelerin mücadeleye geçtiği bütün alanların sözde "devrim- ci" boykotuyla, legal ve demok- ratik mevzilerin bir taktik olarak kullanılmasının göz ardı edilme- siyle, ilkelerin işçilere anlamsız gelen sıkıcı ve tekdüze tekrarla- rıyla, sosyalist siyasetin günde- lik hayattaki karşılıklarının kris- talize edilmesinden kaçınılma- sıyla, emekçi yığınlar hatalı da olsa bütün deneyimlerinde eşlik etme çabasının hor görülmesiyle ve devrimci eylem birliklerinin "kirlenmeme" kaygısıyla red- dedilmesiyle gerçekleşemez. Bu çizginin mantıksal sonuçları, en az reformist savrulmalarınki ka- dar yıkıcıdır çünkü proletarya- nın içinde, onun geleneksel ön- yargılarıyla mücadele halinde bir devrimci önderliğin kurulmasını benimsemez ve bunu yaparak as- lında proletaryayı çeşitli yabancı sınıf akımlarının etkisine karşı savunmasız bırakır.

O halde önderliğin inşası a.)

nesnel durumun bilimsel bir tahliline, b.) bu duruma politik olarak müdahaleyi gerçekleştirecek olan kadroların eğitimini üstlenmiş olan programın hedef-lerine sadece tarihsel doküman- larda değil, gündelik politikalar- da da sadık kalınmasına, c.) kit- lelerin değişken psikolojilerine kapitülasyon tanımadan onlar- la sürekli olarak temasta ve ile- tişimde olunmasına ve dolayı- sıyla onlar açısından bir siyasal rehberlik görevinin benimsene- bilmesine, d.) nesnel durum, kit- lelerin bilinç düzeyi ve sosyalist strateji arasındaki koordinasyo- nu bina edebilecek olan geçişsel talepler ile eylemlerin somutla- nabilmesine, e.) sekterizme dü- şülmeksizin bu geçişsel talepler uğruna işçi sınıfı hareketinin bü- tün akımlarıyla devrimci eylem birlikleri kurabilme kapasitesi ve özgüveninin gösterilmesine ve f.) her şart altında örgütsel ve si- yasal bağımsızlığın korunmasına dayanmaktadır.

Küresel kapitalizmin 2008 ve 2019-2020 ekonomik krizleri- nin, bir işçi sınıfı hastalığına dö- nüşmüş olan koronavirüs pan- demisinin ve siyasal rejimlerin Bonapartistleşme eğiliminin be- lirli bir yakıcılık kazandırdığı so- mut sorunlara dair somut geçiş- sel öneriler problemi, bugün için sosyalist stratejinin proleter kit- lelerin içinde inşa edilebilmesi- nin en geniş olanaklarını gün- deme getiriyor. Bir devrimci ön- derlik ile sosyalist strateji ancak ve ancak kitleler nezdinde fark- lı siyasi programlar arasındaki ayırım çizgilerini temsil eden bu fay hatlarının üzerinde kurulabi- lir. Dolayısıyla bu başlıklarla il- gili olarak; birincisi, kapitalistle- rin politikalarına karşı ve ikincisi de, nihai olarak kapitalistlerin sı-

nıf hareketi içindeki ajanları olan reformistlerin, sendikalistlerin, liberal ve aşamacı solun temsilcilerinin, otonomcuların politikalarına karşı, kitlelerin ihtiyaçları ile işçi-emekçi hükümetleri arasındaki köprüyü kuracak olan stratejik yönelimlerin oluşturulmasına gereksinim var.

Uluslararası bir radikal işçi hareketinin doğum sancılarını taşıyor. 20. yüzyılın genelinde işçi hareketinin önderliğinde bulunan programların arkalarında bıraktığı enkazın ardından bu uluslararası radikal işçi hareketi, neredeyse 1848'in proleterlerinin karanlıkta el yordamıyla yürümelerine benzer bir şekilde oldukça geri çekilmiş mevzilerin eşliğinde kendini ortaya koymaya çalışıyor. Yine de bütün zorluklara rağmen bu hareket mevcuttur. Dünya çözümünün önemli bir kesimi kendi siyasal çizgilerini böylesine bir hareketin varlığının inkarı üzerine kurdu; onlar emperyalist istihbarat servislerinin ulusal kompolar örgütlediğini ve toplum ile

tarihte karşı konulması mümkün olmayan mutlak bir egemenliğe sahip olduğuna inanıyor, ama açlıkla yüzleşen bir işçinin greve çıkabileceğine ya da sokaklarda militan bir mücadele verebileceğine inanmıyor.

O halde sorun açıktır: Doğmakta olan bu uluslararası radikal işçi sınıfı hareketinin mantıksal zaferine ulaşabilmesi onun Bolşevizmle, yani yaşayan sınıflar mücadelesinin nesnel programı olarak sosyalist stratejiyle silahlandırılmasına bağlıdır. Mücadeleye çıplak elle atılan kitlelerin politik olarak silahlandırılması, proleteryanın yaşamsal ihtiyaçlarıyla belirlenmiş fay hatlarına dair somut politik önerilerin geliştirilmesiyle iç içe geçen bir sorun olarak karşımıza çıkıyor.

Bugünün sınıf hareketinin karşısındaki acil sorunları ise kabaca iki başlık altında özetlemek mümkün: Pandemi ve ekonomik kriz. Bu iki kapitalist yıkım gündeminin karşısında devrimci kopuşu öngören bir politikalar, ta-

lepler ve sloganlar zincirinin inşa edilerek sınıfa taşınması, bahsini ettiğimiz doğmakta olan uluslararası radikal işçi sınıfı hareketinin siyasal anlamda Bolşevizmle silahlandırılması doğrultusunda yakıcı bir gereksinim olarak kendini var ediyor.

Fay hatları karşısında uluslararası yeni reformizm ve devrimci kopuş perspektifi

a.) Krizin faturasını burjuvaziye ödetmek

İnsanlık yıkıcı bir salgının ortasında, bankalar ile monopollelerin borsalar üzerinden sağlayacakları korkunç finansal spekülasyonlar uğruna sefalet ve kıtlık ile yüz yüze getirildi. İşte tam olarak bu yüzleşmenin ortasında, bir araya gelmiş olan birtakım reformist akımlardan oluşan İlerici Enternasyonal (İE), kendi internet sitesinde aşağıdaki satırlara yer vermeyi uygun buldu:

“Covid-19 salgını eşi benzeri olmayan bir kriz. 2007-08 mali krizinin aksine, bu sefer suçlana-

cak bankalar veya finans piyasası yok. 1970'lerde yaptığımız gibi Keynesçiliği de suçlayamayız. Aksine, pandemi bizi küresel tedarik sisteminin doğasında bulunan yapısal sorunları değerlendirmeye zorluyor. İnsanlar siyasi yelpazenin neresinde durursa dursunlar toplumun salgına hazırlıksızlığını ve alınan önlemlerin yetersizliğini görebiliyorlar. Mevcut krizle baş edemememizin, hâkim ekonomik paradigmanın temellerindeki zayıflıkları ortaya çıkardığını iddia ediyoruz. Ekonomiyi sadece pazarlardan daha fazlası ve daha ziyade toplumun içine gömülü bir sistem olarak görme yetisine sahip bir kriz açıklamasına ihtiyacımız var. Bu açıklama salgının nedenlerini ve sonuçlarını üretim ve dağıtım sistemlerimize bağlayabilmeli. Daha adil, sağlam ve demokratik bir toplum için hâkim ekonomik anlatıda köklü bir değişiklik gereklidir.”

İlerici Enternasyonal’in tutumunun ilk göze çarpan tarafı, 2019-2020 krizinden “bankalar ve finans piyasalarını” sorumlu tutmanın doğru olmadığı, bu sefer “suçlanacak” olanın burjuvazi olmadığı yönündeki inancı. Dolayısıyla krizin faturasının hangi sınıf tarafından ödeneceği gündeme geldiğinde, bu faturanın krizin sorumlusu tarafından ödenmesi gerektiği yönündeki hat anlamsızlaşıyor; zira krizden sorumlu olan bir sınıf yok.

Ekonomik kriz karşısında işçi sınıfının yaşamsal çıkarlarını savunmaya ve genişletmeye adanmış bir devrimci perspektifin, bütün yönleriyle aslında bir “insan işi” olan ekonomik krizi sanki bir doğa fenomeniymiş gibi sunan reformist anlayışla vermesi karşısında gereken mücadelelerden birisi, işte bu ekonomik

krizin hangi maddi dinamikler ile olguların sonucu olduğunu açıklayabilmek olmalı. İlerici Enternasyonal ismi altında anılan güçlerin bu noktadaki temel hedefi, krizin kaynağını ve nedenini mistikleştirmek, yani işçi sınıfı politikasının yönünü şaşırmasını sağlamak. İE bunu yaparak, ekonomik krizi kullanarak serveti elinde tekelleştirmeyi sürdüren mali oligarşi karşısındaki proleter bölükleri politik olarak silahsızlandırıyor. Biz, işçi sınıfını devrimci programa kazanma noktasında kullanışlı bir argüman olduğu için krizin sorumlusunun bankalar ve finans piyasaları olduğunu söylemiyoruz. Biz, krizin biricik ve başlıca sorumluları gerçekten de onlar olduğu, faturanın bankalar ile finans piyasaları tarafından ödenmesi gerektiğini söylüyoruz. Sorumlunun finans aristokrasisi olmadığını söyleyen her kişi ve kurum, asılsız bir yalanın savunucusudur.

İE’ye göre “hâkim ekonomik paradigma” işçi hareketinin ilgasını hedeflediği bir sömürü ilişkileri toplamı olarak anlaşılmaz. İşçi hareketinin hedefi bu paradigmanın temelindeki “zayıflığı” restore etmek, tamir etmek; yani “hâkim ekonomik paradigmayı” ihya etmektir. İE için “ilerici” olan politika, çağdaş kapitalizmin zaafalarını derinleştirmek ve bu zayıflıklardan kapitalizmin yıkılması için faydalanmak değildir. Ona göre “ilerici” olan politika bu zayıflıkların kapatılması, özetle kapitalizmin daha iyi ve rasyonel bir biçimde işleyebilmesinin sağlanmasıdır.

İE’nin ekonomik kriz ile işçi sınıfının bu kriz karşısındaki politikası sorunu konusunda aldığı pozisyon bir temsildir; dünyanın

diğer reformist akımlarının kriz karşısındaki tutumlarının bir temsili. Bütün bu akımlar krizden banka sermayesinin ve finans oligarşisinin sorumlu tutulamayacağını söylüyorlar. Bunun amacı, son 40 senedir zenginliğin bir avuç elitin elinde toplanmasına neden olan neoliberal yağmanın istikrarını sağlayabilmek. İşte bu sebeple reformizm ile sosyalist strateji arasındaki önemli ayrım noktalarından birisi, bu krizin burjuvaziye ödetilmesiyle ilgilidir. Bu ayrım noktası işçi sınıfının gözünde en açık ve keskin şekilde ortaya konabilmelidir. Eğer krizin faturası proletaryaya ve yoksul halk kesimlerine kesilecek olursa, eğer küresel finans aristokrasisi bu saldırısında başarılı olursa işçi sınıfı saflarında moral bozukluğu, dağınıklık ve kendi sosyal ve politik gücüne dair aşılması güç bir şüphecilik baş gösterecektir.

b.) Dış borç ödemelerinin reddi

Bugün için uluslararası sermaye birikim kanallarından en önemlilerinden birisini, çeşitli ülkelerin dış borç ödemeleri oluşturuyor. Merkez bankalarının özel bankalar ile şirketlerin borçlarını üstlenmesi, borsada üründen ve emek gücünden bağımsız spekülatif kârların yaratılıyor olması ve benzeri ekonomik saldırı politikaları küresel çapta likidite kaynağını, ülkelerin ve işçilerin kolektif bir şekilde borçlandırılmasında buluyor. Dolayısıyla proletaryanın üzerinde uygulanan kemer sıkma politikalarının sürdürülmesi, fabrika içi üretim rejimlerinin despotikleştirilmesi, sosyal ve demokratik haklarda yaşanan kesintilerin arttırılması, sömürünün yoğunlaştırılması ve

benzerleri, emperyalist merkez- lere akmakta olan dış borç öde- melerinin istikrarını sağlamak açısından yaşamsal bir öneme sahip.

Dış borç ödemelerinin emper- yalizmin sopası altında hacmi- nin genişlemesi yalnızca işçi sı- nıfının sömürsünün derinleş- mesini beraberinde getirmiyor; bu ödemelere kaynak yaratılma- sı uğruna doğanın yeraltı ve üstü zenginlikleri de finans kapitalin yağmasına terk ediliyor; ek ola- rak fatura bir bütün olarak yok- sul halk sektörlerinin tamamına kesiliyor. Sonuç olarak dış borç sorunsalı aktif olarak işçi sınıfı- nın sosyalist müdahalesi ihtiya- cının en yoğun biçimde hissedil- diği alanlardan birisi. Tam olarak bu sebeple uluslararası yeni re- formizm bu alanda da, işçi sınıfı hareketini sistem içi mevzilerde tutabilmek uğruna mali oligar- şinin çıkarları uyarınca ihanetçi politik üretimini sürdürüyor.

Bu yeni reformist dalganın Fransa'daki temsilcilerinden olan Jean-Luc Mélenchon, dış borç ö- demelerine dair benimsediği tu- tumu aşağıdaki gibi özetliyor:

“Şu ana kadar stratejimiz, poli- tik farkındalık yaratabilmek için bütün konularla doğrudan yüz-leşmek oldu. Ancak şu anda doğ- rudan yüzleşme, politik farkında- lığı teşvik etmez, tam tersini ya- par, onu engeller. Fransa’da biz, halkımızın en isyankar kısmı- nı temsil ediyoruz. Ancak Fran- sızların bizim tavrımızdan, her- kesin ne isterse onu yaptığı anla- mını çıkarmasını istemem. (...) Pandemi bir tarz ortaya koydu. İktidarda olanlara saldırmak söz konusu olamaz. (...) Benim öne- rim şudur. Avrupa Merkez Ban- kası tarafından elde tutulan bü- tün devlet borçları dondurulmalı-

dır. Bunlar faizsiz daimi borçlara çevrilmelidir... İkinci adım: Mer- kez Bankası’ndan, hükümetin ö- zel bankalara karşı sahip olduğu geri kalan bütün borcu dondur- ması ve geri satın alması istenir. Benim politik ideolojimle ilgili ol- mayan insanlar bundan yanadır; mesela Alain Minc, Mario Drag- hi, Dominique Strauss-Kahn ve hatta bir Avrupa komisyoncusu bile.”

Mélenchon’un önerisi tama- men, emperyalist burjuvazinin borç adı altında sürdürdüğü yağ- manın birtakım “demokratik” önlemler aracılığıyla, öncesine oranla daha sıkı bir denetim al- tında sürdürülmesini öngörü- yor. Mélenchon’un teklifi açık: Emperyalist sermayeye “saldır- mak söz konusu olamaz”, zira borçların faizi dondurulmalı an- cak bunlar “daimi” kılınmalı, ya- ni her halükarda yine de öden- melidir. Ancak Mélenchon öne- risini bununla da sınırlamıyor ve ekliyor: Merkez bankaları bü- tün borçları üstlenmelidir; özet- le, merkez bankalarının borç- ları ödemek için kullanacakla- rı rezervlerin işçi ve emekçilerin vergilerinden oluşturulduğu, ya- ni onlardan alındığı düşünül- düğünde, monopoller ile tekel- lerin kâr ederken karşılaştıkları maliyetler, yine proletarya tara- fından ödenmelidir. Kısaca re- formizm, işçi hareketi içinde- ki emperyalizmin ajanı olma yönündeki sosyal ve siyasal po- zisyonunu muhafaza ediyor. Mé- lenchon önerisini savunurken, kendisiyle aynı şekilde düşünen IMF’yle ilişkili bir dizi bankerin ismini, işte bu yüzden sayıyor!

Sosyalist stratejinin dış borç- lar sorununda proletaryaya ö- nerdiği hat ne olmalıdır peki? Bu borçların ödenmesinin şart-

sız reddi. Biz bu noktada, birta- kım devrimci akımların yapma- yı sürdürdüğü “haklı borç - hak- sız borç” ayrımının da liberal bir ayrım olduğu düşüncesindeyiz: Emperyalizme ve bankalara ö- denmesi gereken haklı bir borç türü yoktur. Borçların tümü, u- luslararası sömürü ilişkilerinin ticari ve finansal bir tezahürü- dür. Sosyalist strateji ancak bu borçların ve emperyalist sömü- rünün kabul edilmemesi üzerine bina edilebilir.

c.) Burjuvazinin vergilendirilmesi

Biz burjuvazinin vergilendi- rilmesi sorununa tamamen, Le- nin’in Komintern’inin sıkı de- netimi ve yönetimi altında olan Almanya Komünist Partisi’nin (KPD) 1921’de yaklaştığı gibi yaklaşıyoruz. 1921’de ekonomik kriz Alman işçi sınıfını açlığa ve sefalet mahkum etmişti. Prole- tarya 1918 yenilgisinin yarala- rını sarıyordu. Yabancı sermaye Versailles Anlaşması aracılığıyla ulusal zenginliğin önemli bir kıs- mının üzerinde ticari imtiyazlar geliştiriyordu. Hükümet ise kri- zin kapitalistlerin kârlarına yan- sımaması adına, faturayı işçi ve emekçilere kesiyordu.

Kamuoyunu içine çeken tartış- manın konusu, kamu borçları- nın nasıl ödeneceğiydi. 1921 yı- lının sonlarına doğru satış ver- gileri üzerinden krizin maliyeti tamamen yoksul sınıflara yük- lenmek istendi. Bu şartlar al- tında Lenin’in, Troçki’nin, Zi- novyev’in yönetiminde olduğu Komintern’in Almanya parti- si, proletaryaya zenginlerin ver- gilendirilmesi önerisini sun- du. Partinin tutumu servet ver- gisi ve işletmelerin, mülklerin kamulaştırılmasıydı.

KPD'nin 1921 Jena Kongresi, Birleşik İşçi Cephesi taktiğinin kullanılmasını onaylamıştı. Bu taktik, önderliklerinden bağımsız olarak, bütün işçi sınıfı kesimlerinin ve hareketinin ortak talepler ve sloganlar etrafında seferber edilmesini öngörüyordu. Parti, Lenin ile Troçki'nin uyarılarını dikkate alarak, servet vergisi talebiyle Birleşik İşçi Cephesi biçimindeki taktik eylemi yan yana ve bir arada kullanmaya karar verdi. KPD'nin servet vergisi talebiyle, SPD'nin (sosyal demokrat partinin) servet vergisi talebi arasındaki temel ayrım çizgisi de bu oldu: İşçi hareketinin birleşik eylem gücünün kullanılmasına dönük tutum.

KPD başkanı Ernst Meyer, partinin yayın organı *Rote Fahne*'de (Kızıl Bayrak) şöyle yazıyordu: "Komünistlerin vergi politikasının ardındaki yön verici ilke, geniş kitlelerin hayat şartlarının kötüleşmesinin önüne geçmek ve bütün bir vergi yükünü mülk sahibi sınıflara yüklemektir." Bu nedenle KPD milletvekilleri "proletaryanın yaşam standartlarını kötüleştirecek olan bütün vergilendirmelere direnecekti." Diğer partilerin aksine KPD "hükümeti ve burjuvaziye, satış vergilerini önlemek amacıyla baskılamak için parlamento dışı bütün araçlarla" çalışacaktı.

Meyer açısından "kısmî hedefler" için mücadele komünistlerin "nihai hedefleri" ile ilişkiliydi. Kasım ayındaki parti konferansında, kademeli servet vergisi taktiğinin politik hedefini ustalıkla açıkladı: "Vergilerle savaşıyoruz; güçler dengesini değiştirmek için." KPD'nin stratejik hedefi "savaşı vergi için mücadelelerden burjuvaziyele genel bir yüzleşmeye doğru

genişletmekti."

KPD burjuvazinin vergilendirilmesi talebinin yanına, iki kritik slogan daha ekledi: Yüksek ücretler ve sosyal güvence için hisse senetlerinin, tahvillerin, fabrikaların ve madenlerin kamulaştırılması ve Birleşik İşçi Cephesi. KPD akıllıca bir hamleyle bu talepler etrafında sendikalar ve sosyal demokrat partiyle oluşturulacak olan Birleşik İşçi Cephesi'nin sekiz saatlik işgünü ile grev hakkını da politik düzlemde savunmasını öngörüyordu. Partinin goşist kanadı bu talepler ile sloganlara "reformist" oldukları gerekçesiyle itiraz ettiklerinde (ki bu itirazları aslında Komintern'in üçüncü ve dördüncü kongrelerinin kararlarında bizzat Lenin tarafından cevaplandırılacaktı), Meyer aşağıdaki yanıtı uygun buldu:

"Bu talepler saf bir biçimde komünist veya kendi içlerinde devrimci olmayabilirler. Onlar bütün işçi örgütleri tarafından savunulabilir ve ileri sürülebilir. Ancak bu taleplerin hayata geçirilmesi bütün burjuva partilere karşı sınıf mücadelesinin yoğunlaşması anlamını taşıyacaktır; bütün burjuva partileri var olan tüm güçleriyle bu taleplerin gerçekleştirilmesine karşı çıkacaktır. (...) Bu taleplerin hayata geçirilmesi, aynı zamanda burjuvaziyele herhangi bir koalisyonun reddi demektir ve dahası bu talepler, burjuva parlamenter hükümetin, saf bir sosyalist hükümetle değiştirilmesini öngörür."

KPD'nin servet vergisi talebi reformist değildi, aksine ustalık gerektiren bir devrimci manevraydı çünkü Birleşik İşçi Cephesi sloganıyla yan yana kullanılmıştı; yani işçi sınıfı ideolojik aidiyetlerinden bağımsız olarak,

burjuvazinin egemenlik gücünde erozyonlar yaratacak olan bir talep etrafında seferber olmaya çağrılmıştı. Bu taktiğin, temelde komünistleri güçlendirecek olan içeriği sosyal demokrat reformizm tarafından hızlıca sezildi ve SPD Birleşik İşçi Cephesi çağrılarını yanıtsız bıraktı.

Bu taktik sayesinde KPD, aslında bütün bir emekçi sınıflar için siyasal ve ekonomik açıdan güçlendirici olacak olan bir talebin etrafında SPD'nin neden bir Birleşik İşçi Cephesi'ne karşı çıktığını işçi hareketinde sorgulamaya açabildi. Bu sorgunun neticesinde SPD büyük bir kan kaybı yaşadı ve KPD politize olan ve militan bir mücadeleye atılmak isteyen proleter hücrelerin partisi haline geldi. 1923'teki büyük kriz ve ayaklanma anında, Almanya işçi sınıfının çoğunluğu KPD'yi destekliyordu. Hiç şüphe yok ki bunun en temel sağlayıcılarından birisi 1921 taktiği ile geçişsel talepler sistemi. Ve KPD'nin 1923'te aldığı tarihsel yenilgi de, tam olarak o günkü parti önderliğinin, 1921 çizgisini takip etmekteki başarısızlığının bir sonucuydu.

Troçkist-Morenist akımın tarihsel rolü

Mevcut pandemi ile ekonomik krizin dünya tarihi ve dolayısıyla da sınıflar mücadelesi üzerindeki etkisi son derece uzun erimli olacak. Bu iki olgunun etkileri, kitlelerin alım gücündeki düşüş, üretici güçlerin yıkıcı güçlere dönüştürülmesi, kitlesel bazda süren ölümler, milyonlarla ifade edilen iş kayıpları ve yoksullardan varsıllara yapılan servet aktarımı düşünüldüğünde I. Dünya Savaşı'nın etkilerini andıracak. Küre-

sel kapitalizmin geleceği belki de tarihte hiç olmadığı kadar insanlık için kıtlık, sefalet ve katliam anlamlarını taşıyor.

Böylesine bir panoramanın ortasında kapitalizmden kopuşu ve proleter iktidarı sınıflar mücadelesi içinde gündeme getirebilecek olan bir devrimci kutbun inşası farklı ve yakıcı bir önem kazanıyor. Troçkist-Morenist akım küresel kapitalizmin krizine konjonktürel bir aksama olarak değil, yapısal bir çelişkinin sonucu olarak bakıyor. Uluslararasılaşmış bir ekonomik altyapı (emperyalizm) ile ulus-devlet sistemleri arasındaki ve üretici güçlerin genişlemesi ile üretim araçlarının üzerindeki özel mülkiyet ilişkilerinin arasındaki çelişkinin bir ifadesi olan mevcut kriz, ancak ve ancak üretici güçlerin gelişiminin önündeki engellerin devrimci yollardan ortadan kaldırılmasıyla sonlanabilir.

Devlet iktidarının fethi, işçi sınıfının ekonomi üzerindeki demokratik denetiminin tesis edilmesi, piyasanın anarşisinin bilimsel ve merkezî bir planlamayla değiştirilmesi, ulus-devlet sisteminin sona erdirilmesi, bütün baskı ve ayrımcılık ilişkilerinin ilgası, refahın ve kültürün yeniden inşasına ve yükseltilmesine adanmış bir sosyalizmin inşa edilmesi: Sınıflar mücadelesi içinde bina edilmesi gereken devrimci kutbun önündeki görevlerden yalnızca birkaç tanesidir bunlar.

Bu görevlerin yalnızca işçi sınıfı ve onun önderliğini üstlenen devrimci parti tarafından yerine getirilebileceğine inanıyoruz. Troçkist-Morenist akımın bu kabulü, onu küresel ölçekte oldukça biricik kılmaktadır. Dünya solunun ezici bir çoğunluğu bugün

proletarya harici sosyal ve politik özneler arayışı içindedir. Bilimsel sosyalizmin en müthiş keşiflerinden biri olan proletaryanın devrimci potansiyeli ve onun sosyalist devrim sürecindeki merkezî rolü yönündeki ortodoks öğretinin bugün bir elin parmaklarının sayısını geçmeyen sayıdaki savunucularının en önde geleni, uluslararası akımımız olmuştur. Troçkist-Morenist akım yenilgilerin sebebini hiçbir zaman, diğer akımlardan farklı olarak, proletaryanın kendisinde aramadı ama onun hain önderliklerinde aradı. Biz bu metodu, büyük ustalarımız Marx ile Lenin'den öğrendik.

Görevlerimiz, amaçlarımız, güçlerimiz ve zaaflarımız konusunda hayalperest veya gerçeklikten kopuk değiliz. Büyük Marksist ustamız Lev Troçki on yıllar önce bizi bekleyen zorlukları, genç bir devrimci partinin hangi meydan okumalarla karşılaşarak kendi rüştünü proletarya içinde ispat etmesi gerektiğini ve bu partinin zaferi nasıl elde edebileceğini yazmıştı:

“Kapitalist dünyanın uzatılmış bir can çekişmeden başka çıkış yolu yoktur. Savaşlarla, ayaklanmalarla, kısa ateşkes molalarıyla, yeni savaşlar ve yeni ayaklanmalarla geçecek yıllara, hatta on yıllara hazır olmak gerekir. Genç bir devrimci parti kendini bu perspektif üzerinde temellendirmelidir. Tarih ona kendisini test etmesi, deneyim biriktirmesi ve olgunlaşması için yeteri kadar fırsat ve olasılık sunacaktır. Öncünün safları ne kadar seri kaynaşırsa, kanlı sarsıntılar dönemi o kadar kısa sürecektir ve gezegenimiz daha az acı çekecektir. Ancak proletaryanın başında bir devrimci parti ayakları üzerine oturtul-

madıkça, büyük tarihsel sorunun kendisi herhangi bir şekilde çözülemeyecektir. Tempolar ve zaman aralıkları müthiş bir öneme sahiptir; ama bu ne genel tarihsel perspektifi ne de politikamızın yönünü başkalaştırır. Sonuç oldukça basittir: On misli bir enerjiyle proleter öncüyü eğitme ve örgütleme faaliyetini sürdürmek gerekir. Dördüncü Enternasyonal'in görevi işte tam olarak burada yatmaktadır.”

NOTLAR

- 1) Bkz. <https://www.c-sis.org/analysis/age-leaderless-revolution>
- 2) Bkz. <https://progressive.international/blueprint/03ac-6cfc-7187-4fa4-95bb-e-d67a3a9d6bf-alves-kvang-raven-reclaiming-economics-after-covid-19/en>
- 3) Alain Minc: Fransız iş adamı, Sarkozy'nin eski danışmanı; Mario Draghi: İtalyan banker, Avrupa Merkez Bankası başkanı; Dominique Strauss-Kahn: Eski Fransa Maliye Bakanı, eski IMF başkanı.
- 4) Bkz. <https://johnriddell.com/2012/04/26/how-revolutionaries-of-lenins-time-resisted-austerity/>
- 5) Agy.
- 6) Agy.

Kriz, pandemi ve işsizlik: Nasıl bir çıkış?

Atakan Çiftçi

İşsizlik ve temel bir yaşam gel-
rinden yoksunluk, küresel ölçek-
te emekçilerin yüzleştiği en te-
mel sorunların başında geliyor.
Pandemi bu sorunu daha da de-
rinleştirdi, ama pandemi önce-
sinde de tablo zaten oldukça va-
himdi. Covid-19 salgınının bir
pandemi haline gelmesinden he-
men önce, Ocak 2020’de yayımla-
nan Uluslararası Çalışma Örgütü
(ILO) raporuna göre, küresel iş-
gücünün %61’i kayıt dışı, düşük
ücretli, sosyal güvenlik hizmet-
lerine kısmen ya da hiç erişeme-
yen işlerde çalışmaktaydı. 2020
için işsiz sayısının 190 milyon
civarında olacağı tahmin edil-
mekteydi. Bu sayıya, iş aramak-
tan umidini yitirmiş 120 milyon
kişi ve kısmi işlerde çalışan 165
milyon kişi ekleniyordu. Yakla-
şık 500 milyon kişiye ulaşan bu
kitle, 3,3 milyarlık toplam işgü-
cünün %15’ini oluşturmaktaydı.

Dünya kapitalizminin mutlak

sefaletle ittiği yarım milyarın in-
sanın dağılımı yaş, cinsiyet, coğ-
rafi konum gibi faktörlere gö-
re de farklılık gösteriyor. Tah-
min edileceği üzere, kadınlar ve
gençler bu bileşenin daha bü-
yük bir kesimini oluşturuyorlar.
2019’da küresel ölçekte erkekle-
rin işgücüne katılım oranı %74 i-
ken kadınlar için bu oran sade-
ce %47 düzeyindeydi. 15-24 yaş
arasını oluşturan gençler için de
tablo oldukça dramatikti. Her
beş gençten biri, yani 267 mil-
yon genç, ne çalışma hayatının
içinde yer almakta ne de eğitim
görmekteydi.

Öte yandan, bir işe sahip ol-
mak da mutlak sefaletten kurtu-
luş anlamına gelmiyor. ILO gün-
lük 3,20 dolardan az geliri (mev-
cut kur düzeyine göre günlük
yaklaşık 25 TL) çalışan yoksullu-
ğu olarak tanımlıyor. ILO’ya göre
pandemi öncesinde yaklaşık 630
milyon kişi, yani yaklaşık her beş

çalışandan biri bu miktarın al-
tında bir gelir elde ediyordu. Bu
dramatik sefalet tablosu Dün-
ya Bankası’nın yoksulluk rakam-
larıyla da örtüşmekte. 2017 için
yapılan hesaplama göre yak-
laşık 700 milyon kişi günde 1,90
doların (yaklaşık 15 TL) altında
gelirle aşırı yoksulluk içinde bu-
lunuyordu. Dünya nüfusunun
%25’i günde 3,20 dolar (yaklaşık
25 TL) ve %43,6’sı, yani neredey-
se yarısı, günde 5,50 dolar (yak-
laşık 40 TL) ile hayatta kalmaya
çalışmaktaydı.

Bu sayılar pandemiden önce-
ki yaygın ve derin sefaleti orta-
ya koyuyor. Pandemiyle birlik-
te ise iş ve gelir kaybında mu-
azzam bir artış yaşandı. ILO’ya
göre, 2019’un son çeyreğine gö-
re, 2020’nin ilk üç çeyreğinde
ortalama küresel çalışma süre-
si kaybı %11,7 civarında gerçek-
leşti. Bu dönemde küresel işgücü
gelirinde 3,5 trilyon dolara karşı-

lık gelen %10,7 oranında bir düşüş gerçekleşti. Bu tahmini sayılar, on milyonlarca insanın yaşadığı iş ve gelir kaybını kısmen aydınlatıyor. Pandemiyle birlikte yaşanan iş ve gelir kaybına ilişkin daha net sayılar vermek şu an için oldukça zor. İşlerini kaybedenler işsizler veya işgücüne katılımdan çekilenler olarak istatistiklere yansırken, Türkiye'deki ücretsiz izin konumunda olanlar gibi istatistiklerde çalışan statüsünde görünen ve fakat aşırı yoksulluk düzeyinin biraz üstünde bir devlet yardımıyla yaşamaya itilen milyonlarca insan da bulunuyor.

Kriz ve pandeminin bileşimiyle, işsizlik ve yoksulluk, kapitalizmin savunucusu ideologlar ve kurumlar tarafından da göz ardı edilemeyecek bir düzeye erişmiş durumda. Mevcut durumun sürmesi halinde yeni devrimler dalgası yaşanacağı endişesini belirten düşünce kuruluşlarından, Davos toplantılarının örgütleyicisinin neoliberalizmin öldüğünü ilan etmesine ve çeşitli reformlarla işsizliğin kapitalist sistem içinde yönetilebilir hale gelmesini hedefleyen hükümetlere dek, bu konu burjuva kesimler içinde ciddi bir şekilde tartışılmakta. Benzer biçimde, işçi hareketinde ve sol kesimlerde işsizlik ve daha genel olarak yoksulluğa ilişkin farklı görüş önerileri ve yol haritaları mevcut. Bu yazıda, özellikle işsizlik ve kısa çalışma programlarına ilişkin tartışmayı değerlendirmeye çalışacağız.

Geleneksel saldırılar: işten çıkarma, işyeri kapatma

Salgınla mücadele kapsamında hükümetler birbiri ardına karan-

tina önlemleri açıklarken, burjuvazinin bu duruma tepkisi kitlesel işten çıkarmalar ve işyeri kapatmaları oldu. ABD'de işsizlik oranı bir anda 10 puan artarak, Nisan 2020'de İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana görülmemiş bir zirve olan %14,7'ye çıktı. Trump'ın seçimleri kazanmak adına karantina önlemlerine hızla son vermesiyle bu oran Kasım'a gelindiğinde %6,7'ye düşmüş olsa da, işsizlik sayılarının saklandığı bir gerçek vardı: Şubat'tan Ekim'e kadarki süre içinde 3,7 milyon işçi işgücü piyasasından çekilmiş, işgücüne katılım oranı 2,2 puan azalarak %61,7'ye düşmüştü. Düşük gelirli işlerde çalışanlar, kadınlar ve yaşlılar arasında işten çıkarılma oranının çok daha yüksek olduğu ve bu kesimlerde yar alan milyonlarca işçinin uzun bir süre iş bulamayacağı tahmin ediliyor.

Avrupa Birliği'nde (AB) kısa çalışma ödeneği gibi sosyal programlardan ötürü işsiz sayısındaki artış ABD'ye göre çok daha düşük düzeyde kaldı. Şubat'ta %6,5 düzeyinde olan işsizlik pandemi süresince yaklaşık 1 puanlık artış gösterdi. Bununla birlikte, 2020'nin ilk çeyreğinde çalışır durumda olan 1,2 milyon işçi, ikinci çeyrekte işsiz kalırken, bu sayının 2 katından fazlası, yani 2,6 milyon işçi işgücü piyasasının dışına çıktı. Bu sayıya ilk çeyrekte işsiz durumda olan 1,1 milyon kişinin ikinci çeyrekte iş aramaktan vazgeçmesini de eklemek gerekiyor. Geçici işten çıkarmalarsa, bu dönemde Avrupa işçi sınıfına ağır bir darbe vurdu. Yunanistan'da işçilerin neredeyse %40'ı, İspanya, Fransa, İtalya, Portekiz ve İrlanda'da çalışanların dörtte birinden fazlası geçici işten çıkarmaya ma-

ruz kaldı. İkinci çeyrekte toplam sayının yaklaşık 20 milyon işçiyi bulduğu tahmin ediliyor. Dolayısıyla, işsiz sayısına kısmi çalışanları ve iş piyasasından çekilenler eklendiğinde, toplam oran %14'e ulaşıyor ve ABD'yle benzer bir tablo ortaya çıkıyor.

Türkiye'ye geldiğimizde, TÜİK'in verdiği rakamların artık bir güvenilirliği kalmadığından gerçek tabloya ulaşmak daha da zor. Yine de TÜİK'in verileri bazı çarpıcı gerçekleri açığa çıkarıyor. İşsiz sayısına bakıldığında son açıklanan Eylül 2020 verilerine göre, işsiz oranı bir önceki yıla göre yarım puanlık düşüşle %12,7 olarak açıklandı. Ne var ki, istihdam geçen yıla oranla 733 bin kişi azaldı. İşgücüne katılım oranı bir önceki yıla göre 1 milyonluk düşüşle %49,6 olurken ümitsiz işçilerin sayısı iki katından fazla artarak 1 milyon 400 bin kişiye çıktı. ABD ve AB ortalamalarıyla kıyaslandığında Türkiye'deki işsizlik oranının kriz öncesinde iki kat civarında yüksek olduğunu ve işgücü katılım oranının da çok daha düşük olduğunu görüyoruz. Dolayısıyla Türkiye'deki işsizlik ve genel yoksulluğun resmi verilere göre de çok yüksek olduğu açık. Buna ek olarak, pandemi döneminde kısa çalışma ödeneği alan 3,5 milyon kişi ile ücretsiz izne gönderilen 2,5 milyon kişiyi TÜİK istihdamın içinde kabul etti. Dolayısıyla, eksik istihdam edilen veya işgücünün dışına düşmüş kesimler de hesaba katıldığında, DİSK-AR'a göre, geniş tanımlı işsizlerin sayısı pandemi döneminde 9,5 milyona, geniş tanımlı işsizlik oranı da %26,4'e ulaştı.

İşten atılan veya kısa çalışma programlarına alınan çalışanların gelir kaybını azaltmak için

hükümetler çeşitli paketler açıldılar. Fakat bu paketler, işçilerin yaşadığı gelir kaybını karşılamaktan oldukça uzak kaldı. ILO raporuna göre, küresel ölçekte pandemi nedeniyle ilan edilen mali canlandırma paketlerinin 9 trilyon dolar civarında olduğu, bununsa yitirilen işgücü gelirinin yarısına karşılık geldiği hesaplanmakta. Dahası bu paketlerin büyük bir kısmı yüksek gelirli olarak tabir edilen ülkelerde uygulandı. Kayıpların daha büyük kısmının yaşandığı orta ve düşük gelirli ülkelerde, hükümetler çok kısmi adımlar attılar. Bunun da ötesinde, açıklanan paketlerin ne kadarlık kısmının işçilere ne kadarının patronlara teşvik olarak gittiği de ayrı bir başlıkta incelenmesi gerekiyor.

Özetle, pandemi sırasında patronların azalan kârlarını telafi etmek veya zararlarını en aza indirmek için kitlesel bir biçimde işten çıkarmaya gittiğini, hükümetlerin açıkladığı paketlerinse işçi sınıfının küçük

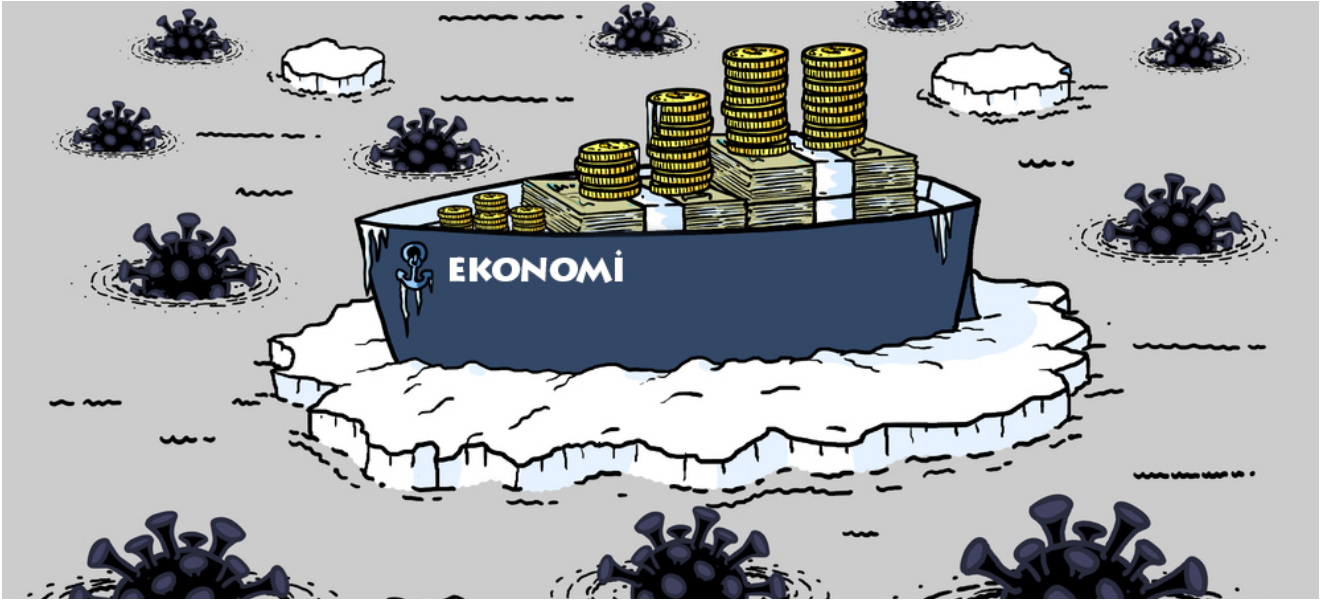
bir kesiminin zararlarını kısmen karşıladığını görüyoruz. Kayıt dışı sektörlerde, bağımlı, yarı-sömürge ülkelerde yaşayan yoksul emekçilerin ise pandemiden en ağır darbeyi aldığını, çoğunlukla hiçbir gelir yardımı olmadan kaderlerine terk edildikleri bir süreçten geçiyoruz. Şimdiyse, hükümetlerin, çeşitli liberal veya sosyal demokrat ideoloğların “sosyal devlet” kapsamında içinde örnek olarak sundukları “kısa çalışma programlarına” göz atalım.

Reform önerisi: “Daha az çalış, daha az kazan”

Bu dönemde, Almanya başta olmak üzere çeşitli Avrupa ülkelerinde uygulamaya konan kısa çalışma programları, IMF’den sosyal demokrat kesimlere dek pek çok kesimden övgü aldı ve başarı örneği olarak dünyaya sunuldu. Almanya’da *Kurzarbeit* olarak isimlendirilen ve diğer dillere “kısa çalışma programı” bi-

çiminde çevrilen uygulamanın tarihi aslında 1. Dünya Savaşı’nın öncesine dek uzanıyor. Temel olarak bu sistem, kriz dönemlerinde patronların bir fabrikadaki bir miktar işçiyi işten çıkarması yerine, tüm işçilerin çalışma saatlerinin kısaltılması ve bu süreçte işçilerin mevcut ücretlerinden daha düşük bir miktarı almaya devam etmesi olarak özetlenebilir. Uygulamanın kapsamı, süresi, ücretten yapılan kesinti oranı gibi birçok başlık ülkeden ülkeye ve zaman içinde değişiklik gösterebiliyor. Bu uygulamanın bir benzerini Türkiye’de de kısa çalışma ödeneği olarak yakından tanıyoruz.

Almanya’da kısa çalışma ödeneği olarak işçilere ücretlerinin yaklaşık üçte ikisi veriliyor. Alman hükümeti pandemi sırasında programın kapsadığı sektörleri genişletti ve süresini uzattı. Kapanmanın başladığı mart ayından nisan ayının sonuna dek *Kurzarbeit* için başvuran işçi sayısı 10 milyonu, yani toplam iş-

gücünün %20'sini aşmıştı. Başka pek çok Avrupa ülkesinde benzer örnekleri uygulanan bu sistem pandemi döneminde İngiltere, Romanya ve birçok ülkeye daha yayıldı. ABD'de ise, kısa çalışma programı yerine işsizlere federal hükümet tarafından aylık yardımlar yapıldı.

Kısa çalışma programları sosyal demokrat partiler, sendikalar, Keynesçi ekonomistler ve hatta liberallerin bir kesimi tarafından da destekleniyor. Programın resmi işsizlik oranlarını düşük seviyede tuttuğu ve kriz dönemlerinde işçilere nefes alma şansı yarattığı bir gerçek. Ne var ki, kısa çalışma programlarının işçilerden çok patronlara yaradığını akıldan tutmamız gerekiyor. Kriz dönemlerinde, işçi çıkartarak ödemek zorunda kalacakları tazminatları ödemekten kurtuldukları gibi, programın kapsadığı dönem boyunca kısa çalışma ödenekleri kamu kaynaklarından karşılanıyor. Bu faydaların yanı sıra, kriz sonrasında nitelikli işgücünü kaybetmeden çalışma düzenini yeniden kurma şansı yakalıyorlar.

İşçi sınıfı açısından bakıldığında ise, program kapsamına alı-

nan işçiler, daha az çalışma şansı yakalamakla birlikte, son yıllarda küresel ölçekte giderek düşen işçi ücretleri göz önünde bulundurulduğunda, önemli gelir kayıplarına uğruyorlar. Daha önemlisi, bu programlardan işçilerin daha güvenceli işlerde çalışan azınlıktaki kesimi faydalanabiliyor. Giderek daha fazla yayılan esnek, güvencesiz ve geçici işlerde çalışan çoğunluk ise bu programların da dışında kalıyor.

Türkiye'de uygulanan kısa çalışma ödeneği (KÇÖ) ise çok daha fazla işçi düşmanı özellikler taşıyor. Öncelikle, KÇÖ hükümet fonlarından değil, işsizler için kullanılması gereken İşsizlik Sigortası Fonu'ndan karşılanıyor. KÇÖ kapsamına alınan işçi, bir süre sonra işten atıldığında işsizlik ödeneğinden faydalanma hakkını yitiriyor. Ayrıca, emeklilik koşullarının fazlasıyla zorlaştırıldığı göz önünde bulundurulduğunda, işçiler prim gün sayısı açısından da önemli kayıplar yaşıyor.

Troçki'nin itirazı

Kısa çalışma programının yeni bir uygulama olmadığını belirt-

miştik. '30'lu yıllardaki büyük ekonomik kriz altında benzer uygulamalar ABD'de de hayata geçirildi. '29 ekonomik krizinin ardından kitlesel işsizlik ve sefaletle yüzleşen ABD işçi sınıfı radikal eylemlere girişmeye başlamış, geleneksel sendika bürokrasisinden (AFL - Amerikan Emek Federasyonu) bağımsız yeni bir sendikal örgüt (CIO - Sanayi Örgütleri Kongresi) inşa etmişti. 1938'de bir CIO temsilcisiyle Troçki arasında Meksika'da ilginç bir tartışma yaşanır. Temsilci, işsizliğin önüne geçmek için çalışma saatlerinde indirimle gidilmeksizin işlerin bütün sendika üyeleri arasında dağıtıldığını, bu sayede işyerlerinde işten çıkarma olmazken, işçilerin eski ücretlerinin yaklaşık %40'ını aldığını belirtiyor. Troçki ise temsilciye şu yanıtı verir:

Neden? Bu korkunç bir şey! Saatlik ücretlerde herhangi bir değişiklik yapılmaksızın çalışma saatlerinin eşel mobil sistemiyle ayarlanmasını mı kabul ettiniz? Ama bu yalnızca, işsizliğin bütün yükünün, tüm ağırlığıyla işçilerin omuzlarına yüklenmesi anlamına gelir. Her bir işçiye toplam ücretinin beşte üçünü feda

ettirerek, burjuvaziye kaynaklarını işsizler için harcama zorunluluğundan kurtarmış oluyorsunuz. (...) Amerikan kapitalizmi kronik ve tedavi edilemez bir hastalıktan mustarip. (...) Bu, işçilerini eski ücretlerinin yarın yüzde 30'unu, daha sonraki gün yüzde 25'ini alacağı ve bunun bu şekilde devam edeceği anlamına geliyor. Belirli zamanlarda iyileşmelerin yaşanması doğrudur ve hatta bu kaçınılmazdır ancak genel eğri çöküş, düşüş ve yoksullaşma yönündedir.

Troçki'nin çıkış noktası, anlık durumda işçilerin kısa süreliğine de olsa nefes alabileceği çözümler değil, kapitalizmin içinde bulunduğu durum ve giderek daha fazla ürettiği sefalet ve yıkımdır. ABD '30'lu yıllardaki kronik krizinden, geçici bir süreliğine, Dünya Savaşı'na girerek ve bu sırada yarattığı devasa savaş endüstrisi ve ardından savaşın yıkımı üzerinden canlanan dünya ekonomisi sayesinde çıkabildi. Ne var ki, bu canlanma geçiciydi ve Avrupa ve Japonya'nın yıkımı, milyonlarca insanın ölümü üzerinden şekillenmişti. '70'lerin başından itibaren içinde bulunduğu kronik kriz ise giderek daha fazla derinleşiyor ve ABD işçi sınıfının daha fazla yoksullaşmasına, işsizlik ile hizmet sektöründe bulabileceği geçici, yarı-zamanlı işler arasında tercihte bulunmasına neden oluyor. ABD işçilerinin radikal grev hareketinden doğan CIO ise, yukarıda anılan politikalarıyla zaman içinde işçi tabanından tamamen uzaklaşır ve geleneksel sendika bürokrasisini temsil eden AFL (Amerikan Emek Federasyonu) ile birleşir.

Troçki'nin itirazı ve bu tartışma, tüm emek hareketi için ya-

kıcı bir önem taşıyor. Pandemi-nin ekonomik krizle birleşmesi sonucunda açığa çıkan durum, çalışma saatleri, işsizlik ve gelir paylaşımı tartışmalarını yeniden güçlü bir biçimde gündeme getirdi. Teknolojide önemli gelişmeler yaşanırken, kronik kriz içindeki kapitalizm yeni iş alanları yaratamıyor. Dünyadaki işsiz veya atıl durumda kalan işgücü sayısı giderek genişliyor. Bu dönemde dahi en zenginlerin servetleri artarken en yoksul dilime girenlerin sayısı yükseliyor. Düşük işsizlik oranı ve *Kurzarbeit* uygulamasıyla örnek gösterilen Almanya'da dahi milyonlarca kişi geçinebilmek birkaç yarı-zamanlı işte birden çalışmak zorunda. Almanya'da ücretlerin yaklaşık dörtte biri düşük ücret kategorisinde yer alıyor. Bu oran 1995'te %15 civarındaydı.

Temel sorunumuz, sendikaların ve işçi hareketi temsilcilerinin halen günübirlik politikalarla hareket ediyor olması ve emekçilerin yüzleştiği yapısal işsizlik ve hayat pahalılığı sorunlarının ısrarla üzerinden atlama-ları. Bu konuda daha ileri bir tutum almasını beklediğimiz DİSK yönetimi dahi, Covid-19 döneminde *Kurzarbeit* sınırlarının ötesine geçmeyi başaramadı. İşsizlik ödeneği düzenlemesine ilişkin DİSK Başkanı Arzu Çerkezoğlu yaptığı açıklamada şu talepleri dile getirdi: "İşten çıkarmalar Covid-19 süresince yasaklanmalı, işten çıkarmalar ve ücretsiz izinler yerine kısa çalışma ödeneği kullanılmalıdır. Covid-19 süresince bütün işçiler süre koşulu aranmaksızın işsizlik ödeneği ve kısa çalışma ödeneğinden yararlanmalıdır."

Türkiye'de kısa çalışma ödeneğinin hükümet fonlarından de-

ğil, İşsizlik Fonu'ndan sağlandığını yukarıda belirtmiştik. KÇÖ pandemiden bağımsız olarak, İşsizlik Fonu'nun yağmalanmasına dayanan, patronlara önemli kazançlar sağlayan ve işçileri ağır mağduriyetlere uğratan bir sistem. Sendikaların öncelikle hak kayıpları yaratan KÇÖ sisteminin değiştirilmesini savunması gerekirken, KÇÖ'den faydalanmanın kolaylaştırılmasını savunmak, DİSK'in dahi mevziyi ne kadar geri bir hatta kurduğunu gösteriyor.

İşçileri mutlak sefaletle sürükleyen ücretsiz izin uygulamasına karşı KÇÖ'nün genişletilmesi, işçilerin içinde bulunduğu durumu biraz olsun rahatlatacaktır, biçiminde bir itiraz geliştirilebilir. Bununla birlikte, sorun Troçki'nin de işaret ettiği gibi, anlık durumumuz değil, işçilerin giderek daha geniş kesimlerinin itildiği mutlak sefalet koşullarından nasıl çıkılacağıdır. KÇÖ'nün genişletilmesi yerine, işçilerin gelir kaybına uğramaksızın hükümet fonlarıyla desteklenmesi için en zenginlerden servet vergisi alınması, Yap-İşlet-Devret anlaşmalarının iptali ve bu düzenlemelerdeki işletmelerin tazminatsız kamulaştırılması başta olmak üzere birçok talep bu dönemde işçi hareketi tarafından yükseltmeli ve savunma hattı bu gibi başlıklar üzerinden kurulmalıydı. Örneğin İşçi Demokrasisi Partisi'nin de içinde yer aldığı "Herkes gelir güvencesi! Emekçiler için kaynak var!" kampanyası tam da böyle bir mücadele programını yükseltti.

Tembellik hakkı

"Hâlâ anlamıyorlar makinenin insanlığın kurtarıcısı olduğunu;

insanı aşağılık ve ücretli işlerden kurtaracak olan, azat eden, boş zaman ve özgürlük veren Tanrı olduğunu.”

Çalışma saatleri, işsizlik ve derinleşen sefalet üzerine tartışma, pandemiden önce olduğu gibi pandemiden sonra da temel tartışma başlıklarından biri olacak. Paul Lafargue, 140 sene önce yazdığı *Tembellik Hakkı* kitapçığında insanlığın o günlük gelişmişlik düzeyinde, günde 3 saatlik çalışmanın insanlığın ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli olacağını yazıyordu. Teknolojide yaşanan radikal gelişmeler, günümüzde çalışma saatlerinin Lafargue'nin hayallerinin dahi çok ötesinde bir biçimde kısıtılmasına imkân tanıyor. Ne var ki, bunun için üretici güçlerin kapitalistlerin daha fazla kâr elde etmesi için değil, insanlığın ihtiyaçları temelinde kullanılması ve planlanması gerekiyor. İçinde geçmekte olduğumuz çevresel, toplumsal ve ekonomik kriz insanlığa fazla zaman bırakmadı. Kapitalizmin neden olduğu yıkım yüz milyonlarca insanı sefalete sürüklemekle kalmıyor, her geçen dakika gezegendeki yaşam olanaklarını da tüketiyor.

Neyse ki, gelişen yalnızca kapitalizmin yıkıcı güçleri değil. Kitleler de hakları ve talepleri için giderek daha fazla mücadele ediyorlar. 2019 tüm dünyada mücadelelerin yükseldiği, birçok ülkede seferberliklerin rejimleri veya hükümetleri devirdiği bir yıl oldu. 2020'de pandemiden dolayı geçici bir duraklama olsa da, bu sene içinde kapitalizmin kalbinde, ABD'de, bugüne kadar ülke tarihinde görülüş en büyük kitlese seferberliğe tanıklık ettik. Bir kez daha sorunların sorunu, kitlelerin mücade-

lesinde değil, önderliklerin konformizminde yatıyor. Seferberlik halindeki kitleler zafer kazanabilmek için, mücadelelerini kapitalizmden kopuşa yönlendirecek programa ve örgütlere ihtiyaç duyuyor. Yeniden Troçki ile CIO temsilcisi arasındaki konuşmaya dönelim:

CIO görevlisi: *Eğer siz bugün ABD'de bir sendika örgütlemeye görevlisi olsaydınız ne yapardınız?*

Troçki: *İlk olarak sendikaların işsizlik ve ücretler sorununu ters yüz etmeleri gerekiyor. Örneğin, sizde olduğu gibi, çalışma saatlerinin eşel mobil sistemiyle ayarlanması doğrudur. Herkesin bir işe sahip olması gerekir. Ancak çalışma saatlerinin eşel mobil sistemiyle ayarlanmasına, ücretlerin eşel mobil sistemiyle ayarlanması eşlik etmelidir. İşçi sınıfı yaşam standartlarının sürekli olarak aşağıya çekilmesine izin veremez, çünkü bu insanlık kültürünün yok edilmesine karşılık gelir. 1929 krizinin hemen öncesindeki en yüksek haftalık ücret oranları başlangıç noktası olarak alınmalıdır. İşçiler tarafından yaratılmış olan kudretli üretici güçler ortadan kaybolmadı ya da yok edilmedi; bunlar elimizin altında duruyorlar. İşsizlikten, bu üretici güçlere sahip olanlar ve onları kontrol edenler sorumludur. İşçiler nasıl çalışılacağını biliyorlar ve çalışmak istiyorlar. Mevcut işler bütün işçiler arasında paylaştırılmalıdır. Her bir işçiye ödenen haftalık ücret geçmişte ödenmiş olan en yüksek ücretten daha az olmamalıdır. Sendikaların doğal, vazgeçilmez ve ertelenemez talebi bu olmalıdır. Aksi halde, tarihsel gelişmeler tarafından bir çöp gibi süpürülüp gideceklerdir.”*

NOTLAR

- 1) ILO, World Employment and Social Outlook – Trends 2020 https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_734455.pdf
- 2) <https://www.worldbank.org/en/topic/poverty/overview> (son güncelleme 7 Ekim 2020)
- 3) ILO Monitor: COVID-19 and the world of work. 6th edition https://www.ilo.org/global/topics/coronavirus/impacts-and-responses/WCMS_755910/lang--en/index.htm
- 4) https://www.wsj.com/articles/covid-shrinks-the-labor-market-pushing-out-women-and-baby-boomers-11607022074?st=buogbrgiismxveh&reflink=desktopwebshare_twitter
- 5) <https://www.socialeurope.eu/eu-labour-markets-in-the-pandemic-unemployment-only-part-of-the-story>
- 6) <http://arastirma.disk.org.tr/?p=4578>
- 7) ILO Monitor: COVID-19 and the world of work. 6th edition.
- 8) <https://www.socialeurope.eu/austrian-short-time-work-model-a-labour-market-policy-for-the-many-not-the-few>
- 9) <https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/06/11/na061120-kurzarbeit-germanys-short-time-work-benefit>
- 10) Troçki, Lev, Emperyalist Çürüme Çağında Sendikalar, Yazın Yayıncılık, sf. 71-72.
- 11) <https://www.dw.com/en/germany-more-and-more-people-work-multiple-jobs/a-52082037>
- 22) <https://www.econstor.eu/bitstre>

Reformizm ve imkansızı istemek: İspanya Devleti ve Meksika deneyimleri

Sena Aydın

İçinden geçmekte olduğumuz pandemi ve derinleştirdiği ekonomik kriz döneminde, emekçilerin ve halkın çıkarlarını savunduğunu iddia eden günümüz “sol,” “ilerici” ya da reformist önderliklerinin bu krizlere verdikleri cevapları değerlendirmek ve bilançolarını çıkarmak gerekiyor. Bu yazıda bu bilançoju iki önderliğin politikaları çerçevesinde ele alacağız. Birincisi, 2018’den beri Meksika’yı yöneten ve AMLO lakabıyla bilinen Andrés Manuel López Obrador ve partisi MORENA’nın hükümeti, ikincisiyse İspanya Devleti’ndeki koalisyon hükümetinin iki bileşeninden biri olan Podemos. Bu iki önderlik ortaya çıkışları, bu çıkışların üzerine yükseldiği politik-ekonomik konjonktür, söylemleri ve izledikleri politikalar

açısından birbirlerinden oldukça farklılar. Zaten tam da bu farklılık birlikte ele alınmalarını değerli kılıyor. Çünkü her ne kadar kapitalizmin tarihi, sistemden kopuş perspektifinden yoksun “ilerici” ve reformist önderliklerin işçi sınıfının ihtiyaçlarına cevap veremediğini ve sınıf mücadelesini kapitalist-emperyalist düzen içine hapsederek gerileten sınıf işbirlikçi bir aktarım kayışı rolünü üstlendiğini defalarca göstermiş olsa da, çeşitli dönemlerde yükselen politik-ekonomik krizlere cevap olarak farklı maskeler, akımlar, yöntemler ve söylemler altında tekrar tekrar ortaya çıkan bu önderlikler, çözüm arayışındaki kitleleri peşleri sıra çıkmaza sürüklüyorlar.

Her iki coğrafyada da (tek başına ya da koalisyon içerisinde)

iktidar konumunda olan bu iki önderliğin, ortaya çıkış ve iktidara geliş süreçlerini, pandemi ve derinleştirdiği ekonomik krizin yarattığı sosyal yıkım karşısında yaptıkları ve yap(a)madıklarını, Saray rejiminin iflas eden politikaları her alanda belirginleşir ve muhalefet kanatları son dönemde hukuk, liyakat ve eşitlik gözetilen bir demokrasi cephesi ve “ideolojilerden uzak parlamenter sistem ittifakı” ihtiyacını giderek daha yüksek sesle dile getirirken ele almamız tesadüf değil. Bu iki güncel örnek, solun geniş bir kesiminin “tek adam bir gitsin de...” gibi aşamacı, ya da “şu an tek gerçek alternatif bu” gibi teslimiyetçi ve sınıf işbirlikçi bir perspektifle peşine takıldığı bu reformist hattın kitlelere sunacağı “ilerici” çözümlerin ve kötü-

nün iyisine oy verme reflekslerinin karşılaşacağı sınırlar üzerine önemli dersler barındırıyor.

Podemos'un radikal demokrasisi ve AMLO'nun "dördüncü dönüşüm"ü

İspanya Devleti 2008 dünya ekonomik krizinin en sert vurduğu Avrupa ülkelerinden biriydi. Bu krizin faturasının kemer sıkma politikalarıyla halka kesilmek istenmesi 2011 yılında Öfkeliiler (Indignados) hareketi olarak bilinen kitlesel sokak seferberliklerinin fitilini ateşlemişti. Podemos'un, heterojen yapısına rağmen siyasi parti karşılığı konusunda genel bir ortaklaşma içerisinde olan Öfkeliiler (15M) hareketini bir partinin gerekliliği konusunda ikna ettiği doğru. Ancak bu ikna ne seferberlik içerisinde gerçekleşen bir inşa sürecinin sonucuydu, ne de kitleleri devrimci bir partinin inşasına çağırıyordu. "Bizi temsil etmiyorsunuz!" şiarıyla Pablo Iglesias'ın başını çektiği Castro-Chavizm savunucusu ve çoğu akademisyen çekirdek bir kadro, Ocak 2014'te yayımladığı bir manifestoyla "Yapabiliriz" (Podemos) diyerek, Öfkeliiler hareketiyle yükselen sokak forumlarının içerisinde popülerleşti ve kurumsal tabanını bu forumlar içerisinden çıkan yeni kadrolar üzerine oturttu.

Podemos "kitlesel cazibesini" başından beri siyaseti sınıflar arası bir mücadele olarak değil, "kast" olarak adlandırdığı yozlaşmış siyasetçiler ve halk arasında bir mücadele olarak kurgulamasına dayandırıyordu. "Gerçek demokrasi" arayışındaki kitleleri, bunun ancak burjuva demokrasisinin ve parlamenter

monarşik düzenin devrilip yerine bir işçi hükümeti ve demokrasisi gelerek mümkün olacağı üzerinden örgütlülüğe, eylemlere ve seferberliğe yönlendirmede. Manifestosunda öne sürdüğü işsizliği azaltacak önlemler, vergi reformu, kemer sıkma politikalarının terk edilmesi, sosyal konut politikaları, işten çıkarmaların yasaklanması, yenilenebilir enerji kaynaklarının teşviki gibi radikal sosyal taleplerle çelişkili bir şekilde kapitalist düzenin kendisini hiç sorgulamadı ve varolan burjuva devlet modeline de siyasi-ekonomik açıdan tarafsız, dolayısıyla seçimler kanalıyla iyileştirilebilir bir olgu olarak yaklaştı.

Ancak devlet tarafsız bir olgu değildir. Kapitalizm altında sunduğu reform alanı her zaman yerli ve yabancı sermaye ile olan ilişkisi tarafından belirlenir. Yolsuzluğa karşı "hukukun üstünlüğü" olarak üzeri örtülen mülk sahipleri için yasal ve siyasi hakların güvence altına alınması ve sermaye birikimi için elverişli (sömürü) koşullarının yaratılması burjuva devletin DNA'sına kodlanmıştır. Bu, devletin sermayenin çıkarlarına görece aykırı şeyler yapmaya zorlanamayacağı anlamına gelmez. Ancak bunun mümkün olabilmesi, kitlesel bir emek mücadelesinin ve bu mücadeleyi kapitalizmden kopuşu hedefleyen sosyalist perspektife yönlendirebilecek devrimci bir partinin varlığına bağlıdır. Dolayısıyla devrimci Marksist bir perspektiften bakıldığında, reformları araç değil amaç olarak gören bir parti olarak Podemos, ancak kitlelerin varolan bilinç düzeyine kapitalizmin gerekliliklerin izin verdiği oranda cevap verebilirdi, onların

somut talep ve ihtiyaçlarına değil.

Kadrajı Meksika'ya çevirince de benzer bir siyaset anlayışıyla karşılaşırız. Iglesias'ın "kast" olarak tabir ettiği siyasetçiler, AMLO tarafından "devlet aygıtını halktan çalan bir mafya" olarak tanımlanıyordu. AMLO'nun hedef aldığı tekil mafyalar, ülkede tarihsel olarak patronaj ilişkilerine dayalı kapitalist işleyiş garantisi altına alan rejimin devamlılığını savunan ve birbirlerine et ve kemik şeklinde bağımlı sanayi devleri, organize suç çeteleri, medya patronları ve PRI, PRD, PAN gibi ittifak içerisindeki burjuva partilerin kurum olarak değil kişi bazında hedef gösterilen çeşitli liderleri ve müttefikleriydi. AMLO rejim içerisindeki çeşitli elebaşlarını ve bunlar arasındaki ilişkileri hedef almayı seçti, çünkü MORENA'nın yönetim kadrolarının çoğu, ayrıcalıklarını, devlet yapısı içerisindeki konumlarını ve patronaj ilişkilerini korumak adına parti değiştirip MORENA'ya geçen eski PRI, PAN ve PRD üyelerinden oluşuyordu. (1) İşte tam da bu yüzden AMLO, Podemos lideri Iglesias'ın aksine topyekûn bir yönetenler kastına değil, sadece tekil "mafyalara" saldırdı. Çünkü MORENA'nın kadroları geri dönüşüme uğramış yönetenler kastının ta kendisiydi.

İktidar partisi PRI ve müttefiklerinin aşmakta başarısız olduğu ekonomik ve politik sorunlar karşısında biriken ama henüz patlamamış toplumsal öfke, siyasette temiz bir sayfa açtığını iddia eden MORENA kanalıyla bir seçim politikasına kanalize edildi; yani MORENA olası bir kitle seferberliğini sandıkta soğurarak iktidara gelebildi. Bu tabiki

AMLO ve partisi MORENA'nın kitleler gözünde bir alternatif teşkil etmediği anlamına gelmiyor. PRI-PAN-PRD'nin 2008 krizi sonrasında imzaladıkları Meksika Paketi isimli neoliberal kemer sıkma politikalarının derinleştirdiği ekonomik ve sosyal yıkım karşısında, AMLO'nun yükselttiği yoksulluk ve yolsuzluk karşıtı söylemlerin halkın geniş bir kesiminde karşılığı olduğu aşıkardı. Ulusal solcu İşçi Partisi (PT) ve sağcı sosyal muhafazakâr PES ile "Beraber Tarih Yazacağız" (Juntos Haremos Historia) isimli bir seçim cephesi oluşturan AMLO'nun, neoliberal ekonomi politikalarının halka felaket getirdiğini savunarak içinde tarımın canlandırılması, enerji sektörünün kamulaştırılarak *huachicol* (2) sistemine son verilmesi, asgari ücretin ve emeklilik maaşlarının arttırılması, depreme yönelik tedbirler alınması, eğitim reformu, demokrasinin tesis edilmesi, yolsuzluk ve şiddetle mücadele gibi kulağa oldukça tanıdık gelen 10 maddelik bir program etrafında yürüttüğü seçim kampanyasına çeşitli sol kesimler, sosyal hareketler ve sendika önderlikleri de "şu üçlü ittifak (PRI-PAN-PRD) bir gitsin de..." umuduyla destek verdiler.

Parti tabanını oluşturan kitlelerin sola dönük arayışı, sol ve sendikaların seçim kampanyasına verdiği destek ve önerdiği "ilerici" program nedeniyle, AMLO'ya hem ulusal hem de uluslararası çapta "yeni solun temsilcisi," "Meksika'nın Sanders'i" gibi yakıştırmalar yapılsa da AMLO, Iglesias'ın (ve Sanders'in da) aksine hiçbir zaman solcu ya da sosyalist olduğunu iddia etmedi. Ama seçim kam-

panyası boyunca bunu hiçbir zaman reddetmedi de. Hem sağa hem de sola göz kırptı. Bir yandan Meksika işçi ve emekçilerine değişim ve "dördüncü dönüşüm" (3) vaatleri verirken, diğer yandan burjuvaziye, çokuluslu şirketlere ve emperyalizme "karşılıklı saygı" politikaları izleyeceğini söyleyerek güven vermeye çalıştı; ülkenin organize suç ve uyuşturucu ticareti yapan sektörlerine af önerisiyle yaklaştı. Kısacası sınıf mücadelesinin önünü kesmek için takındığı ve en açık ifadesini "ben hem zenginlerin hem fakirlerin başkanı olacağım" cümlesinde bulan bu "sınıfsız" uzlaşma pozisyonu, en radikal biçimiyle bile sağ liberal teknokratlıktan ve kapitalizme "sosyal duyarlılık" maskesi takmaktan öte bir şey önermiyordu.

Bu noktada Podemos'a geri dönecek olursak geleneksel burjuva partileri PSOE ve sağcı PP'den bağımsız yeni kadrolardan oluşan Podemos, politik deneyimlerini Avrokomünizme, teorik arka planını Laclaucu popülizme, örgütlenme modelini ise 15M'in yatay örgütlülüğüne dayandırdı. Bu üç parçanın bir araya gelebilmesi, oluşturduğu derin çelişkilere rağmen, her üçünün de tarihsel materyalizm ve sınıf mücadelesi karşısındaki tutumu, soyut bir hegemonya fikri adına sosyal ittifaklar geliştirme arzusu ve son tahlilde burjuva demokratik kurumlara bağlılıkları sayesinde mümkün olabildi. Devrimci Marksistler için barındırdığı çelişkiler nedeniyle sürekli olamayacağı başından beri belli olan bu amalgam, tam da Podemos, Syriza ve benzeri Avrupa sol reformist akımlarının ekonomik kriz ve kemer sıkma politikalarına karşı "alter-

natif," "yeni sol" ya da "radikal demokrasi" söylemlerini oturttukları düzlemde.

Bu düzlem sanıldığının aksine karşısına burjuva düzeni ve kapitalist-emperyalist sistemi değil, sektörlerle suçladığı devrimci Marksistleri alıyordu. Iglesias'ın temel önerisi şuydu: "Euro bölgesi krizinin yarattığı bu benzeri görülmemiş durumla karşı karşıyayken, çıkış noktamız 20. yüzyıl solunun yenilmiş olduğunu kabul etmektir." (4) "Açıkça mevcut koşulların devrimle veya sosyalizme geçişle — bu terimlerin tarihsel anlamıyla — hiçbir ilgisi yoktur. Ancak, finans sektörünün gücünü sınırlandıracak, üretimin dönüşümünü teşvik edecek, daha geniş bir servet dağılımını sağlayacak ve Avrupa kurumlarının daha demokratik bir şekilde yapılandırılmasını sağlayacak egemen süreçleri hedeflemek mümkün hale gelmiştir." (5)

Yani Podemos da başından beri kendisine sınıf mücadelesi temelinde ve sosyalizmin inşası hedefinde bir yön çizmedi. Bu nedenle, devletin biçimi veya üretim ilişkileri gibi devrimci Marksistlerin geçiş programı temelinde hedef aldığı sorunlardan ziyade, Podemos kendini yolsuzluk, konut tahliyeleri ve eşitsizlik gibi konulara dönük reform önerileriyle sınırlandırdı. Bu aşamacı anlayış, seçimlerde çoğunluğu kazanmanın güvence altına alınmasını tek hedef olarak görüyordu. Bu şekilde devlet mekanizmasının kontrolü mümkün kılınacak ve ileride başka konu ve taleplere de etkili bir şekilde müdahale edilebilecekti. Yani Podemos için toplumsal dönüşümün merkezinde sınıf mücadeleleri değil, burjuva se-

çimler vardı.

Dolayısıyla toplumsal çatışma sınıfsal değil ideolojik alanda gerçekleşirken, siyasi mücadele de bir sınıf mücadelesi değil hegemonya mücadelesinden ibaret oluyor. Yani Podemos'un "popülist aklı," sol ve sağ kategorilerinin ve sınıf perspektifinin yetersizliği ve uygunsuzluğu önkabulü üzerine yükseliyor. Iglesias'ın "radikal demokrasi" söylemi de AMLO'nun "ben hem zenginlerin hem fakirlerin başkanı olacağım" söylemi de bugünlerde Türkiye'de sıkça duyduğumuz "vesayetçi iktidar odaklarına" direnen milli iradenin temsilciliği söylemi de burjuva kapitalist rejimi meşrulaştıran, olası bir seferberliğin önünü sandıkta keserek işçi sınıfının bilincini rejimin "merhametine" endeksleyen bu popülist aklın çeşitli izdüşümleri olarak görülebilir.

Kendini sağ-sol ikileminin üstünde konumlandıran, bu yüzden de işçi ve sendikal hareketlerden uzak durarak onlardan "medet" ummayan bu popülist akıl, tam da bu sınıfsız, hatsız, programsız pozisyona dayanarak çeşitli demokratik ve ekonomik talepleri, anın taktik ihtiyaçlarına göre raftan indirip işe yarayıyorlarsa rafa geri kaldırmaya izin veren programatik bir görelilik üzerinden hareket ediyor. Çünkü sosyalist stratejinin ve programın yokluğunda, burjuva iktidarı ve hükümeti ele geçirmek nihai amaç haline geliyor ve her şey hızlı bir seçim zaferi olasılığına tabi kınıyor.

Nitekim Podemos, tam da bu sandık sevdası yüzünden zamanla hem ulusal hem yerel yönetimler düzeyindeki tüm radikal vaatlerini yumuşattı, parti içi demokrasinin önünü kesti ve

Iglesias'a muhalif sesleri bastırdı. Bu şekilde kitleler nezdinde popülerliğini yitirmeye başlayan Podemos kaybettiği kitlesel desteği geri kazanmak adına giderek sağa kaymaya başladı. Bu sağa kayışın en büyük göstergesi, Katalan bağımsızlık hareketi karşısında düzen partilerinin yanında saf tutması, kapitalist-emperyalist sistemi içeriden zayıflatılabilecek bu seferberliği desteklemesi ve o döneme kadar sahip olduğu anayasaya tümünden itiraz pozisyonunu terk ederek, "mümkün olduğunda anayasada kısmi reformlar yapılmasını" destekleyen bir tutum takınmaya başlamasıydı. Bu, Podemos'un bir zamanlar karşısında durduğunu iddia ettiği "kast"ın artık açıkça parçası haline geldiğinin bir kanıtıydı.

Podemos'un bu karşıdevrimci tutumunu zamanında Moreno şöyle özetlemişti:

"Komünist partiler değiştirilip devrimcilere dönüştürülebilirlerdi ne Üçüncü Enternasyonal'in ne de sonrasında Dördüncü Enternasyonal'in kurulmasına gerek kalmazdı. Troçkistlere göre, tüm dünyanın komünist partileri, özellikle de Avrupalılar, burjuvaziyle işbirliğine dayalı ve halk cepheci olan açıkça hain bir politikaya sahiptir. Avrokomünizm, Mandel yoldaşın önerdiği gibi KP'lerin halk cepheci politikalarını terk etmeleri anlamına gelebilir mi? Bu olasılığı kategorik olarak reddediyoruz (...) Bu partiler geniş kitlesel desteğe ulaştıkları zaman "ulusal" zorluklarla birlikte bürokratikleşmeleri derinleşir çünkü "ulusal pazar," [partinin] sendikaları, milletvekilleri ve parti aygıtının kendisi aracılığıyla bu ayrıcalıklı bürokrasinin ana ge-

lir kaynağına dönüşür. Örneğin, İtalyan, Fransız, İspanyol ve Portekizli Avrupa KP'lerinin mevcut durumu budur. Bu bürokrasi, bu ayrıcalıklı katman, ulusal komünist partilerin devrimci yenilenmesini toplumsal nedenlerle engellenen şeydir.

"Mevcut İtalyan, Fransız ve İspanyol gerçekliğinde söylediğimiz her şey milimetrik olarak doğru çıkıyor (...)

"Olaylar aynı zamanda İspanyol KP'sinin uğursuz hain rolünü de doğrulamıştır. [Onlar] Franco sonrası rejimin ve hatta Franco rejiminin kollayıcısı olmuşlardır. Rejimi bozguna uğratacak büyük bir genel grevin örgütlenmesini engellemeyi başaran parti onlardır. Bir yandan parti rejimi kurtarıırken, diğer yandan da Carillo, kralın iradesine sadık ulusal birlik hükümetine katılma olasılığına göz kırpan açıklamalarda bulunuyor (...) Nadiren daha iğrenç ve hain bir politika gördük." (6)

Nitekim Podemos da Moreno'yu milimetrik olarak doğru çıkardı. Kasım 2019'da Katalan liderleri cezalandıran PSOE ile "güçlü ve uyumlu bir İspanya" için gönül rahatlığıyla koalisyon masasına oturdu. Koalisyonu dair seçim cephesinde olduğu Birleşik Sol'un lideri Alberto Garzón "[kızıl] bayrak yiyerek karın doymuyor" (7) yorumunu yaparken, PSOE üzerinde basınç uygulamaya devam edeceklerini kaydeden Iglesias ise yakın zamanda şunları söyledi: "Siyasi çatışma demokrasinin motorudur (...) Demokratik bir devlette aile içi tartışmalar yapabilmek iyidir..." (8)

Ve Moreno şunu da söylemişti: "Ve bu sadece başlangıç! İspanyol KP'si tarafından daha

kötü ihanetler de göreceğiz. Bu yüzden şu anda onun hüznü geçmişini görmezden gelerek, gelecek politikalarının bilinmezliğine sığınarak bu duruma göz yumamayız. Troçkistler olarak bizler onların ileride ne yapacaklarını şimdiden açıkça öngörüyoruz: İşçi sınıfına her zamankinden daha fazla ihanet etmek.” (9)

Reformizm = Güler yüzlü kapitalizm

Kitlelerin ister büyük umutlarla ister alternatifsizliğin yarattığı kötünün iyisi iç çekişlerle, ister önceki iktidarları cezalandırmak amacıyla bel bağladığı bu önderliklerin iktidara gelince izledikleri politikalar ise, bir elleriyle verdiklerinin on mislini diğer elleriyle geri aldıklarını açık bir şekilde ortaya koyuyor.

Temmuz 2018’de iktidara gelen AMLO ve partisi MORENA, 1 Kasım 2018 itibarıyla görevi devraldığında ABD’nin bölge üzerinde yürüttüğü kirli emperyalist politikaların direk sonucu olarak ülkenin ABD’yle olan kuzey sınırında yaşanan göçmen krizi patlak vermişti bile. O güne kadar “göçmen dostu” bir söylem benimseyen AMLO, Trump’a karşı “iyi niyet” göstermek adına göçmenleri emperyalizmin gazabından değil, emperyalizmi göçmenlerden korumayı tercih eden politikalar izledi.

AMLO’nun emperyalizme uzattığı zeytin dalı bununla da kalmadı. MORENA, Meksika’nın emperyalizme tanınması gereken yeni ekonomik ve politik imtiyazlar anlamına gelen ve NAFTA’nın yerini alan USMCA’yı (Amerika-Meksika Kanada Serbest Ticaret Anlaşma-

ması) “ekonomik büyümeyi teşvik edeceği” gerekçesiyle destekledi. Daha anlaşma yürürlüğe girmekten çokuluslu kapitalist otomotiv devlerinin tedarik zincirinin aksamaması yönünde Trump’ın Meksika’ya yaptığı çağrı sonrasında AMLO, pandemi karşısında önlem alınmasını şart koşmaksızın işçilerin hayatları pahasına üretimin tam kapasite normale dönmesi emrini verdi. Benzer şekilde, ülkenin ABD’yle sınır kuzey eyaletlerinde bulunan maquiladora (10) fabrikalarında 4 ay süren grev karşısında işçileri “şirketlerin durumunu da düşünmeye” davet ederek “denge” bulmaya çağıran, işçilerin geri adım atmaması üzerine grevleri yasadışı ilan ettirip, işçilere saldırarak grevleri durdurması için ordu aktif olarak devreye sokan da yine AMLO’ydu.

Üstelik bu, AMLO’nun iktidarını işçi ve emekçilere değil, organize suç çeteleriyle işbirliği içerisinde ekonomik kazanç uğruna sivilleri katleden orduya yaslamasının tek örneği de değil. AMLO, bugüne kadar yürüttüğü üç cumhurbaşkanlığı kampanyasında da askerlerin sokaklardan ve kamusal düzenden elini çekmesi gerektiğini savunmuştu. Ama başkanlığı devralır almaz, Federal Polis, Ordu ve Deniz Kuvvetleri birliklerinden oluşan yeni bir jandarma birliği olan 80.000 kişilik Ulusal Muhafızlar’ı kurarak onlara kamusal ve sivil düzeni koruma ve güçlendirme yetkisi verdi. Yani o zamana kadar acil durum ve olağanüstü hâl koşullarında sivil düzene karışma yetkisi olan orduya, Ulusal Muhafızlar aracılığıyla AMLO hükümeti tarafından olağanüstü olmayan koşullarda da sokaklara inebilme, şiddet kullanma ve

tutuklama yetkisi verildi. MORENA hükümetinin ilk yılında şiddet ülke çapında %10 arttı. MORENA da kendinden önce gelen hükümetler gibi, devlet şiddetini politik örgütlenmeyi caydıracak siyasi bir strateji olarak kullanacağını göstermiş oldu. Peki neydi bu “olağanüstü olmayan” koşullar? Elbette ki öğrenci protestoları, kadın eylemleri, sendikal hareketler, grevler gibi işçilerin, gençlik ve kadın sektörlerinin hak arama mücadeleleri.

Ülkede yaşanan kadın cinayetleri karşısında yükselen kadın hareketi (11) ve AMLO’nun neoliberal kemer sıkma politikalarına karşı öne sürdüğü kamusal hizmetlerde ciddi kesintilere dayalı “cumhuriyetçi kemer sıkma programına” yönelik artan tepkiler ve grevler karşısında, kadın ve emekçilerin talepleri doğrultusunda tek bir adım bile atılmazken, tersine AMLO, kendi “ilerici” hükümetini eleştirdiği için kadınları ve emekçileri “tutucu” olmakla suçlayacak kadar ileri gitti. Söz verilen vergi adaleti de tabii ki zenginlerden alınacak vergileri arttırmak ya da on yıllarca vergi borçlarını ötelemelerine izin veren yasaları lağvetmek çerçevesinde yapılan bir vergi reformu değildi. Reformdan kasıt AMLO’nun vergi borcu en yüksek 15 şirketi kamuoyuna ifşa edip (Walmart, Toyota, IBM Mexico, FEMSA gibi) onlardan kamuoyu önünde “borçlarını ödemelerini” rica etmesiydi.

Tüm bunlara ek olarak, AMLO’nun 2019-2024 Ulusal Altyapı Programı’nın parçası olan sayısız altyapı projesi, yerli halkların sosyal ve çevresel yıkıma yol açacağı yönündeki tüm itiraz ve eylemliliklerine rağmen

hükümet tarafından “ekonomiyi canlandıracakları” gerekçesiyle iptal edilmedi. Emperyalizmin bölgedeki yağma ve talan politikasının tipik bir örneği olan bu projeler ordu, devlet ve çokuluslu şirketler üçgeninde ülkenin doğal kaynaklarını sömürüyorlar. Pandemiyle birlikte artan işsizlik ve ekonomik zorluklara ve çöken sağlık sistemine yönelik, “normalleşme” ve ucuz kredilerle “borçlandırma” dışında somut başka bir politika izlenmezken, kendisine yakın olan “temiz” burjuva sektörleri (12) başkanlıkta olduğu son 2 yıl boyunca altyapı, eğitim, sağlık, iletişim gibi alanlarda kamu-özel işbirlikleri kanalıyla destekleyen AMLO, bu işbirlikleri çerçevesinde devam etmekte olan çevre düşmanı altyapı projelerine pandemi boyunca kaynak akıtmaya devam etti.

Atılan her somut adımın açıkça ortaya koyduğu gibi AMLO’nun “ilerici” hükümet senaryosu, “mafyaların” “temiz burjuvayla” yer değiştirmesi anlamına geliyor. AMLO ve MORENA ne özel mülkiyetle, ne emperyalizm ve serbest ticaretle, ne finans sektörüyle, ne kadınlara yönelik şiddetle, ne çevre yıkımıyla, ne de yolsuzluk ve yoksullukla mücadele ediyor. Vaat edilen “dördüncü dönüşüm” Bonapartist sağcı stratejiler altında işçi ve emekçilerin hiçbir talebine cevap üretmezken, “ilerici” ve “sol” umutlar bağlanan MORENA da ahlaki ve politik meşruiyetini kaybeden egemen üst sınıftan bir Truva atından başka bir şey olmadığını açıkça ortaya koymuş durumda.

MORENA’dan farklı bir taktik izleyen iktidarın küçük ortağı Podemos’un lideri Iglesias, Po-

demos-Unidos/PSOE koalisyon hükümetinin göreve geldiği Kasım 2019’da şunu söyledi: “PSOE ile kurduğumuz hükümette azınlık olarak birçok sınırlılık ve çelişkiyle karşılaşacağız ve birçok şeyden vazgeçmek zorunda kalacağız.” Yani Podemos, işçi ve emekçilerin ihtiyaçlarına cevap vermeyeceğini açıkça deklare ediyor, koalisyon ortağı olarak sorumluluğunun PSOE’nin politikalarına sosyal içerikli dokunuşlar yapmaktan öteye gitmeyeceğini baştan kabul ediliyordu.

Öncelikle PSOE/Podemos Unidos koalisyonunun, iktidara gelmesinin hemen ardından patlak veren Covid-19 pandemisine ve derinleştirdiği ekonomik krize karşı 24 Mart’ta açıklanan 200 milyar avroluk ekonomik önlem paketinin 117 milyar avrosu şirketleri kurtarmaya ayrılır ve banka ve şirket borçları aynı 2008 sonrasında olduğu gibi bir kez daha kamu garantisi kapsamına alınırken, Iglesias’ın “2008 ekonomik krizi sonrasında yaşananlar tekrar yaşanmasın” diyerek 200 milyar avroluk ekonomik paketten işçi ve emekçilerin desteklemesine yönelik ayrılmasını istediği “sosyal kalkan” bütçesi ise sadece 600 milyon avro; yani toplam paket bütçesinin %0,3’üydü. İşçi ve emekçilere ayrılan bu “vicdanlı” bütçenin yarısı da zaten hizmetlerinin çoğu Kamu Özel Ortaklığı (KÖO) modeliyle senelerdir özelleştirilmiş olan belediyelere kaynak olarak aktarıldı. Kalanıysa emekçilere ücretli izin, kira ödemesi, su, elektrik gibi temel ihtiyaçlara ücretsiz erişim ya da sağlık hizmetlerinde artış sunmak yerine Türkiye’dekine benzer bir şekilde kısa çalışma ödenekleri, borç ve kredi erte-

lemelerine kaynak oldu. Krizin faturası işçi ve emekçilere kesilirken Podemos’un da dahil olduğu İspanya Devleti hükümeti, sadece 2018 yılı faizi Iglesias’ın sosyal kalkanının 500 katı olan kamu borçlarını ödemeyi sürdürdü!

Podemos’un partneri Birleşik Sol üyesi Çalışma Bakanı Yolanda Diaz, “Bu sağlık krizini fırsat bilerek kimse işçi çıkaramaz” söylemiyle 27 Mart itibarıyla ülke genelinde işten çıkarmaların yasaklandığını açıklasa da yasaklar taşeron veya sigortasız çalışan işçileri, yasak dönemi boyunca süresi biten geçici sözleşmelerin yenilenmesini ve uzunluğu 15 günden 6 aya kadar değişen deneme süresi sonrası yapılabilecek fesihleri kapsam dışı bıraktı; yani işçi sınıfının çoğunluğunu! 2018 yılından bu yana ulaşım (Ryanair, havaalanı işçileri, taksiciler, Deliveroo, metro işçileri), perakende (Amazon, H&M), posta hizmetleri, halk sağlığı hizmetleri, sosyal hizmetler ve eğitim dahil olmak üzere pek çok sektörde gerçekleştirilen onlarca grevden hiçbirini desteklemeyen Podemos-Unidos, pandemi döneminde metal ve sağlık sektörlerinde yapılan grevler, kimi grevlerin polis zoruyla bastırılması ve “normalleşme” çerçevesinde bireysel önlemler dışında hiçbir önlem alınmaksızın emekçilerin çalışmaya geri dönmeye zorlanması karşısında da sessizliğini korudu.

Siyasal söylemini demokrasi, şeffaflık ve adalet üzerine kuran Podemos’un lideri Iglesias, Başbakan Yardımcısı sıfatıyla partisinin onayı ve kendi rızasıyla Nisan ayında İspanya İstihbarat Teşkilatı’nın (CNI) faaliyetlerini yöneten ve denetleyen İstihbarat İşleri Komisyonu’nun yöne-

tim kadrosuna dahil oldu. Ekim ayında İspanya Ulusal Güvenlik Konseyi (CSN) tarafından onaylanan “Dezenformasyona Karşı Müdahale Prosedürü” kapsamında ve CNI sorumluluğunda hayata geçirilen ELISA isimli dijital gözlem projesiyle birlikte, İspanya Devleti “dezenformasyonu” tespit etmek ve bu tür kampanyalara “politik yanıt” verebilmek için sosyal medya platformlarının ve medyanın devlet tarafından gözetimini ve sansürünü yasallaştırdı. Salgının “ideolojik amaçlarla araçsallaştırıldığını” iddia eden Podemos, bu durumun “dijital linç” riskini doğurduğunu öne sürmüştü. Alınan bu “tedbir,” Podemos ve PSOE’nin Covid-19 salgını kapsamındaki politikalarına yönelik eleştirilerin, burjuva politikacıları sindirme ve “linç etme” girişimleri olarak değerlendirdiğini ve bu nedenle bastırılmaları gerektiğini düşündükleri anlamına geliyor. (13) Tüm bu gelişmeler, Podemos’un ifade özgürlüğüne ve demokratik haklara yönelik saldırıların uygulanmasında öncü bir rol oynamaya başladığı-

nı gösteriyor.

Iglesias, Avrupa Birliği’nin pandemi kapsamındaki ekonomik önlemler paketinden İspanya’nın payına düşen 140 milyar avronun da dahil olduğu 2021 bütçesinin “ülkenin politik ekonomisinde neoliberal kesintiler ve kemer sıkma döneminden kesin bir kopuş sağlayan yeni bir dönem” açtığı iddia edilen bütçe, kamu hizmetlerine 2020 bütçesine göre %27 oranında daha fazla kaynak ayırıyor. Peki bu ne demek? 140 milyar avronun 72 milyarı şirketleri kurtarma planlarına ayrılırken yaklaşık 10 milyar avronun kamu hizmetlerine ayrılması demek. Ancak kamuya kaynak ayrılması demek, otomatik olarak bu kaynakların işçi ve emekçiler yararına kullanılması anlamına değil, Kamu Özel Ortaklığı (KÖO) modeliyle senelerdir özelleştirilmiş olan kamu hizmetlerini işleten özel şirketlere peşkeş çekilmesi anlamına geliyor. Benzer şekilde yeşil enerjiye geçiş ve dijitalizasyona ayrılan kaynaklar da KÖO modeli üzerinden Avrupalı çokuluslu şirketlerin kasalarını doldur-

maya yarayacak; bu kapsamdaki projeleri değerlendirme ve fon tahsis etme süreci de AB’nin “Dörtlü Çetesi” olarak bilinen uluslararası danışmanlık şirketleri (Deloitte, PwC, Ernst and Young ve KPMG) tarafından denetlenecek. Podemos’un iktidara geldiğinden beri kamusallaştırma talebini rafa kaldırdığını göz önüne alırsak açıklanan bu “kopuş” bütçesi burjuva sınıf iktidarının dönüşümünü değil korumasını, bu haliyle Podemos’un işçi ve emekçilerin temel ve acil ihtiyaç ve talepleriyle arasındaki kopuşun giderek derinleştiğini ifade ediyor.

Yüksek gelirli için sermaye kazanç vergisi ve gelir vergisinde oldukça minik artışların yanı sıra, özel emeklilik sistemine uygulanan vergi indiriminin kaldırılması ve ufak çapta bir Tobin vergisinin uygulanmaya konulmasını da içeren bütçe kararları, Iglesias’ın “servet vergisi” talebini ise “verilen tüm kavgalara” rağmen kapsamına almadı. Kapitalist-emperyalist sistemden kopuş perspektifiyle yükseltildiğinde bir geçiş talebi işlevi göre-

bilecek servet vergisini, Podemos parlamento kürsülerinde “vergi adaletini yeniden inşa etmenin bir vatanseverlik meselesi” olduğu, servet vergisinin ise “sözde vatansever değil gerçek vatansever” olanların karşı çıkmaması gereken bir uygulama olduğu gibi sağcı-ulusalcı bir pozisyon-
dan savunuyordu.

Reformizmin özü ve devrimci kopuşun gerekliliği

İster yerel ister ulusal düzeyde olsun mevcut koşulları işçi ve emekçilerin lehine değiştirme yönünde adımlar atmak yerine mevcut koşullarda elden gelenin en iyisini yapmak, kapitalist sistemin çıkmazlarını yüzeysel olarak törpülerken temelini sağlamlaştırmaktan öteye gidemiyor. Çünkü bu çabanın sınırlarını işçi ve emekçilerin değil ulusal ve uluslararası sermayenin ihtiyaçları belirliyor. Güler yüzlü kapitalizmin tek vaat ettiği kapitalist rejimi, yalnızca onun ekonomik gücünü ve özel kârlarını değil aynı zamanda devletini ve işçilere karşı baskı araçlarını da zayıflatmayacak koşullar altında değiştirmek, yani yeniden üretmektir. Dolayısıyla güler yüzlü kapitalizmin mümkün olduğunu savunan reformist önderlikler, “ilerici,” “solcu,” “halkçı” maskelerine ve söylemlerine rağmen ne işçi ve emekçilerin ekonomik ve demokratik talep ve ihtiyaçlarını karşılayabilir ne de sınıf mücadelesini işçi ve emekçiler lehine ilerletebilirler. Aksine nihai hedefleri, burjuvaziyi kendi sınıf egemenliğini ciddi bir şekilde tehdit etmeden rejimin sivriliklerinin törpülenebileceğine ikna etmek, yani sınıf mücadelesine ve sürekli devrimin tüm iç ve dış

gelişimine karşı bir kalkan görevi görmektedir.

MORENA ve Podemos gibi reformist ve “ilerici” önderliklerin kitlelere sunabileceklerini en iyi Lenin özetliyor:

“Bunlar, yönetici sınıfın sınıf çıkarları, konumu ve politikasıydı (...) Hedefleri dahilinde hayalperest ve abartılı bir şekilde kendilerini kolayca ‘sosyalist’ ve ‘sosyalist demokratlar’ olarak adlandırabilen küçük burjuvazinin devrimci proletaryaya güvenmekten korkmaları, onları kendilerini burjuvaziye emanet etmeye mahkûm eder. Çünkü burjuvazi ile proletarya arasındaki şiddetli sınıf mücadelesiyle yarılmış bir toplumda bir ‘orta yol’ olamaz, özellikle de bu mücadelenin bir devrim tarafından kaçınılmaz olarak şiddetlendirildiği durumlarda. Ve küçük burjuvazinin sınıfsal konumunun ve özleminin özü imkansız istemelerinde, imkansız arzulamalarında yatar, yani ‘orta yolu.’” (14)

Troçki ise işçi sınıfının somut talepleri ve ihtiyaçlarıyla kapitalizmden kopuş arasında kurulması gereken köprünün gerekliliğini şöyle açıklıyor:

“(K)apitalizmin çürüme çağında, yani artık ne sistematik sosyal reformların ne de kitlelerin yaşam düzeyinin yükselmesinin söz konusu olamayacağı; artık burjuvazinin her seferinde bir eliyle verdiğinin iki mislini öbür eliyle geri aldığı (vergi, gümrük resimleri, enflasyon, ‘deflasyon’, hayat pahalılığı, işsizlik, grevlere polisiye sınırlamalar vs.) [çağda], artık küçük burjuvazinin her ilerici talebi ister istemez kapitalist mülkiyetin ve burjuva devletinin sınırlarını aş[ar] (...)” (15)

Yani devrimci Marksistlerin işçi ve emekçilerin yakıcı ihtiyaç-

larından yola çıkarak sosyalist perspektifte, sınıf bağımsızlığında, kapitalist-emperyalist sistemden kopuşta ve tüm bunları programatik bir eksene oturtabilecek devrimci bir partinin inşasında ısrarcı ve mücadeleci olmasının sebebi “modası geçmiş” ya da “ütopik” bir kapris değil, güncel bir zorunluluktur. Bunlardan herhangi birinin eksikliğinde varılacak nokta, yukarıdaki uzun bilançoların da ortaya koyduğu gibi hangi “orta yoldan” gidilirse gidilsin, hangi söylem tutturulursa tutturulsun ve düzenden çıkış arayışındaki kitleler sandıkta ne kadar ikna edilirse edilsin, her dönemde tanıklık etmekte olduğumuz pandemi ve ekolojik yıkım ile birlikte artık insanlığın varlığını tehdit etme noktasına ulaşan kapitalist-emperyalist sistemin devamlılığını ve egemen sınıfların çıkarlarını gözetmeye mahkûmdur ve gözetecektir. “Ya sosyalizm ya barbarlık” ajitatif bir slogan değil bu mahkumiyetin en yalın ama aynı zamanda en yoğun ifadesidir.

Bu bilanço aynı zamanda Türkiye solunun ve sosyalistlerinin, önünde duran çeşitli “ilerici,” “halkçı” ya da “ideolojilerden uzak” ittifaklarla “önce bir demokrasi gelsin de...” umuduyla yaşayabileceği aşamacı yaklaşmanın hayalperest vaatleri ve somut sonuçları arasındaki farka dair görece tamamlanmış bir resim sunmaktadır. Bugün Türk ve Kürt işçi sınıfına sunulan alternatiflerin onların talep ve ihtiyaçlarına cevap verip veremeyeceği, bu alternatiflerin demokratik duyarlılıklarına değil sınıf karakterlerine bağlıdır. Bu gerçeği farklı, ama farklı olduğu kadar da tanıdık unsurlarla dolu olan bu iki güncel reformist de-

neyim üzerinden detaylıca ele almaya çalıştık. Bunun amacı sosyalistlere kapitalizmin ilgasını değil ıslahını savunan tüm alternatiflerin önlerine çıkan her yol ayrımında burjuvaziyi tercih ettiklerini göstermek; bu alternatiflerin işçi sınıfını burjuvazinin ellerine teslim etmek, işçi ve emekçiler içerisindeki sağ, ulusalcı ve gerici unsur ve izlenimleri besleyerek onları bir kez daha yenilgiye uğratmak olduğunu hatırlatmaktır. Ve onları asıl imkansız olana — reformist kurtuluş fikrine — bel bağlamak yerine gerçek imkanların yaratılmasına çağırmak.

NOTLAR

(1) Örneğin, yapılan bir araştırma MORENA'nın Cumhuriyet Senato'sundaki temsilcilerinin toplam %63'ünün eski PRI, PAN, PRD üyeleri olduklarını ortaya koydu.

(2) Organize suç çetelerinin yerel yönetimler ve orduyla işbirliği içerisinde, ana gelir akışlarının bir parçası olarak kısmen özelleştirilse de hala devlet petrol şirketi olan PEMEX'e ait boru hatlarından petrol çalıp satması.

(3) AMLO, Meksika'nın 1810'da İspanya'dan bağımsızlığını kazanmasını "birinci dönüşüm," 1857-1861 yılları arasında yaşanan iç savaş sonrası yapılan ilk seçimlerde Benito Juárez'in başkan seçilerek kilise ve devleti birbirinden ayırmasını "ikinci dönüşüm," 1910-1920 Meksika Devrimi'ni de "üçüncü dönüşüm" olarak adlandırıp, kendi hükümetini de ülke tarihindeki kritik bir dönemeç olarak karakterize ederek "dördüncü dönüşüm" olarak nitelendirdi.

(4) Pablo Iglesias. 2015. *Politics in a Time of Crisis: Podemos and the Future of European Democracy*. Londra: Verso. Syf. 106.

(5) agy. syf. 108.

(6) Nahuel Moreno. 2016. Capitulación al "Eurocomunismo." Carta al Secretariado Unificado, 11 febrero 1977. Buenos Aires: CEHUS.

(7) Clara Pinar. 2020 (4 Ocak). Sánchez e Iglesias se funden en un abrazo: "Bien está lo que bien acaba." 20 Minutos.

(8) EFE. 2020 (19 Aralık). Iglesias avisa de que su presión al PSOE no cesará: "Sí, somos muy cabezones." Diario de Sevilla.

(9) Bkz. dipnot (6).

(10) 1990'lara kadar San Diego'yu Tijuana'dan ayıran sınırda yoğunlaşan, NAFTA'nın devreye girmesiyle 3000 km'lik ABD-Meksika sınırına ve Meksika'nın iç bölgelerine de yayılan, Meksika'da hiç dolaşıma sokulmadan doğrudan Amerikan çokuluslu şirketleri tarafından diğer yabancı ülkelere ihraç edilecek mallar üreten fabrikalara verilen isim. 2020 itibarıyla yaklaşık 3000 maquiladora ve bu fabrikalarda çalışan 1 milyon aşkın Meksikalı işçi olduğu tahmin edilmekte. Meksika için kullanılan "ABD üretiminin arka bahçesi" tabiri, Meksika'nın ucuz emek gücünü sömürerek doğrudan Amerika'ya üretim yapan maquiladora fabrikalarından geliyor.

(11) Türkiye alternatif medyasında en çok yankı bulan protestolardan biri, 2020 Şubat ayında erkek adalete ve hükümetin kadın cinayetleri karşısındaki sessizliğine karşı kadınların Sonora eyaletindeki Anayasa Mahkemesi'ni ateşe vermeleriydi.

(12) Örneğin, AMLO'nun se-

çim kampanyası ve başkanlık dönemi boyunca her fırsatta AMLO hükümetini %100 desteklediğini söyleyen Carlos Helú, hükümet tarafından uygulamaya konulan 2019-2024 Ulusal Altyapı Programı'nın hem mimarlarından hem de uygulayıcılarından. İnşaat, telekomünikasyon, medya, enerji gibi sektörlerde sayısız şirketi ve çokuluslu firmalarla anlaşmaları bulunan Helú, senelerdir net serveti ile Meksika'nın en zengin insanı konumunda (2020 yılında net serveti 52 milyar dolar olarak açıklandı).

(13) CCN tarafından yayımlanan ilk rapora göre, bu yılın Nisan ve Eylül ayları arasında, ELISA tarafından 157 farklı çevrimiçi platformda 1808 "küreselleşme karşıtı" içerik tespit edildi. CCN raporu, bu "küreselleşme karşıtı" söylemlerin "sistem karşıtı bir karaktere sahip olduğunu (...) demokratik kurumlara karşı [çıkararak] ülkenin bekası da dahil olmak üzere sosyal uyuma [ve] istikrara doğrudan tehdit oluşturabileceklerini" belirtti. Raporun tamamı için bkz. <https://www.ccn.cni.es/index.php/es/allcategories-es-es/12-categoria-es-es/708-principales-narrativas>

(14) V. I. Lenin. 1977. *The Class Origins of Present-Day and "Future" Cavaignacs*. Lenin Collected Works. Cilt 25. Moskova: Progress Publishers. syf. 93-96.

(15) Lev Troçki. 2003. *Geçiş Programı*. Yazın Yayıncılık. syf. 17.

Tamamlanmayan devrimin 10 yılı: Sonuçlar ve olasılıklar

Görkm Duru

“Şubat devrimi, büyük zaferler elde etmesine rağmen hiçbir şeyi çözmediği için tekrar ve tekrar yeni Şubatlar yaratır. Bu mevcut devrimci aşamada Şubat Devrimi sadece pek çok ülkede gerçekleşmekle kalmaz aynı zamanda Ekim’e doğru ilerlemediği sürece aynı ülkede de birçok kez kendini tekrar eder.”

Nahuel Moreno

2008 yılında başlayan kapitalist ekonominin dünya krizi ve buna karşı, krizin faturasını ödemek adına gelişen kitle seferberlikleri, dünya politik durumunda yeni bir dönemin açılmasının da olanaklarını yarattı. Bu dönemin dünya sınıflar mücadelesindeki en temel örneklerinden birini de

2021 yılıyla beraber 10. yıldönümüne girmiş olduğumuz Kuzey Afrika ve Ortadoğu devrimci süreci oluşturdu.

İşsizliğe, yoksulluğa, emperyalist – kapitalist sömürüye ve bu sömürünün temsilcisi diktatörlük rejimlerine karşı, iş, ekmek ve onurlu bir yaşam talepleri ve “Halk rejimin yıkılmasını istiyor!” sloganıyla 2010 yılının sonunda önce Tunus’ta başlayan devrimci ayaklanma, hızlı bir şekilde Mısır, Libya, Bahreyn, Yemen ve Suriye gibi bölge ülkelere yayıldı. Bunun da ötesinde, uluslararası ölçekte aynı dönemde gelişen başka birçok kitle seferberliğine – Öfkeli Hareketi, Wall Street’i işgal et eylemleri örnek teşkil etti.

Kuzey Afrika ve Ortadoğu devrimci sürecinin başından bu yana hem İşçi Demokrasisi Partisi hem de dünya partimiz İşçilerin Uluslararası Birliği – Dördüncü Enternasyonal olarak, kitle seferberlikleriyle dayanışmak, onları desteklemek ve ileri taşımak adına birçok uluslararası kampanyanın çağrısını yaptık, birçoğunun da destekçisi olduk. Devrimci sürece bu desteği sunarken temel yaklaşımımız şu eksene oturmaktaydı: Diktatörlük rejimleri yıkılsın! Emperyalizmin, bölge ülkelerinin, radikal İslamcılarının devrimleri rayından çıkartmak adına uyguladıkları her türlü karşı devrimci müdahalelerine son! Emperyalist – kapitalist sömürü düzeninden ve

diktatörlük rejimlerinden tam kopuş için, işçi sınıfının bağimsız politikası perspektifiyle, işçi-emekçi hükümetlerinin inşası için mücadelenin sürdürülmesi!

Devrimci sürecin ve bu politik hattın analizini aradan geçen 10 yıl boyunca yayınlarımızda detaylıca işledik. Burada yalnızca devrimlerin içerisinden geçmekte olduğu durum ve geçtiğimiz 10 yılın da dersleri üzerinden bazı temel noktaları kısaca vurgulamaya çalışacağız.

Kuzey Afrika ve Ortadoğu devrimlerine temel karakterini veren, onların demokratik görevlerin ağırlıkta olduğu ve ancak kendiliğinden bir şekilde anti-kapitalist ve anti-emperyalist görevleri zorunlu kıldığı sürekli niteliğidir. Bundan kastımız, devrimlerin salt demokratik görevlerle sınırlandırılıp, kitlelerin ekonomik ve sosyal talepleri bilinmez bir geleceğe ertelendiği takdirde “tamamlanamayacağı” ve bunun devrimci süreçleri iki

potansiyel olasılık ile karşı karşıya bırakacağıdır.

Karşıdevrim

Bu potansiyel olasılıklardan ilki, devrimci seferberliği kendi bölgesel çıkarlarını garanti altına almak için ezmeye çalışan emperyalizmin ve bölge ülkelerinin karşı devrimci taktikleri olarak karşımıza çıkmakta. Bu örneğin en net ifadesini ise geçtiğimiz 10 yıl içerisinde Suriye örneği üzerinden deneyimledik. Suriye devrimi, Esad diktatörlüğünün katliamları, emperyalizmin, Rusya, İran, İsrail, Suudi Arabistan, Türkiye gibi bölge ülkelerinin ve radikal İslamcılarının, Suriye emekçi halklarının seferberliğini yok etmek adına izledikleri taktiklerin çapraz ateşi arasında sıkıştırıldı. Bu noktada altını çizmemiz gereken bir başka önemli konu, karşı devrim cephesinin, tüm bu çabasına rağmen Suriye özelinde ve bölge

genelinde kendi lehine nihai bir çözüm bulamamış olması. Burada, tabii ki adı geçen ülkelerin farklı bölgesel çıkarlara sahip olmasının etkisi olsa da ana neden, bizim, emperyalizmin egemenlik krizi olarak tarif ettiğimiz düzleme oturmakta. Emperyalizmin, Afganistan ve Irak'ta aldığı yenilgiler bölgedeki askeri ve politik egemenliğini sarsmış, 2008 Dünya ekonomik krizi ve bunu takiben gelişen Kuzey Afrika ve Ortadoğu devrimci süreci bu egemenlik krizini derinleştirdiği gibi buna iktisadi bir boyut da kazandırmış oldu. Bu anlamda, bu sürecin emperyalist politikaların bölge emekçi halkları tarafından kitlesel bir şekilde reddedilmesiyle birleşmesi, emperyalizmin ve onun bölgedeki ortaklarının, bazı ülkelerde devrimci süreçleri tersine çevirseler dahi bölge genelinde nihai bir karşı devrimci zafer kazanamalarının ve kendi çıkarlarına bir konsolidasyon sağlayamama-

larının da koşullarını yaratmış oldu. Bu aynı zamanda, yukarıda bahsettiğimiz potansiyel olasılıkların ikincisi ile de kesişen bir dinamik.

Demokratik gericilik

Potansiyel olasılıklardan ikincisi ise, devrimci seferberliğin, kapitalist sömürü sisteminin devamı adına, burjuva, küçük burjuva ya da reformist önderliklerce, demokratik gericilik taktiği doğrultusunda kısmi demokratik kazanımlarla sınırlandırılarak yozlaştırılmaya çalışılması. Bunun doğal sonucu ise, sosyal, ekonomik ve demokratik taleplerle ve benzer biçimlerde devrimci ayaklanmaların aynı ülkelerde tekrar eder hale gelmesi ve bölgenin farklı ülkelerine de yayılması oluyor. Kuzey Afrika ve Ortadoğu devrimci sürecinin başlangıcından bu yana en çok tanıklık ettiğimiz nokta da bu oldu. 2010 yılının sonunda başlayan devrimci sürecin birinci dalgası bölgenin birçok ülkesinde rejim karşıtı seferberlikleri beraberinde getirdi, 2018 yılının sonunda yükselen ikinci dalga ise Sudan, Cezayir, Lübnan ve Irak gibi bölgenin diğer ülkelerinin de bu devrim kuşağına dahil olmasını doğurdu.

İşsizlik ve yoksulluğun devasa boyutlara ulaşması karşısında, bunun sorumlusu olan rejimlere karşı iş, ekmek ve onurlu bir yaşam talepleriyle kendiliğinden bir şekilde tarihin sahnesine çıkan kitlelerin seferberlikleri, bölge egemen burjuvazileri tarafından kısmi demokratik makyajlarla sindirilmeye çalışıldı. Kapitalistler kendi kârlarını garanti altına alabilmek adına ekonomik kesinti planları vasıtasıyla

sömürüyü derinleştirme çabasına girişmeler de yaşam koşulları daha da kötüleşen bölge emekçi halkları bunun karşısında mücadelelerini sürdürmeye devam ediyor.

Son bir yıldır dünyayı etkisi altına alan COVID-19 pandemisi ise bir yandan devrimci sürecin ikinci dalgasında sınıflar mücadelesi bağlamında bir kesinti yaratmış olsa da onu açığa çıkartan sosyal ve ekonomik koşulları ortadan kaldırmadığı gibi daha da derinleştirdi. Ve bu süreç, önümüzdeki dönemde bölgenin istikrarsız rejimlerine karşı yeni kitlesel ayaklanmaların habercisi niteliğinde. Tunus'ta 15 Ocak 2021 gününden bu yana sürmekte olan kendiliğinden seferberlikler işte bu düzleme oturmakta.

Sonuç yerine

Kuzey Afrika ve Ortadoğu devrimci süreci bağlamında, geçtiğimiz 10 yılın ve önümüzdeki sürecin temel belirleyeni ise bahsetmiş olduğumuz iki olasılığın karşısına üçüncü bir seçeneği çıkartabilmek olacak: Bölgede devrimci bir önderliğin inşası. Kendiliğindenlik, bölge devrimci sürecinin temel karakterlerinden biri olmayı halen sürdürüyor. Bu özellik bir yandan ayaklanmaların temel gücünü oluştursa da aynı zamanda sınırlarını da belirliyor. Bugüne kadar deneyimlediğimiz her örnekte, kendiliğinden seferber olan kitleler yine kendiliğinden bir şekilde savunma ya da koordinasyon komiteleri benzeri öz örgütlenme organları inşa ettiler. Ancak bu örgütlenmeler, onları ikili iktidar organları nüvesine büründürecek ve mücadeleyi bir işçi-emekçi hükümetinin inşası

hedefiyle ileriye taşıyacak, kitlelerin demokratik, ekonomik ve sosyal taleplerini kesiştiren bir mücadele programı etrafından koordine edilemediler.

Tersine, reformist solun aşamalı devrim perspektifi uyarınca demokratik kazanımlarla sınırlandırılmaya çalışıldılar. Castro-Chavizm'in etkisi altındaki, antikapitalist olmayan bir antiemperyalizm anlayışına sahip küçük burjuva ulusalcı akımlar vasıtasıyla bulandırıldılar. Burjuva önderlikler tarafından da yozlaştırıldılar.

Geçtiğimiz 10 yılın deneyimi bizlere bir kez daha gösterdi ki, bugün kitlelerin en temel demokratik kazanımlarını garanti altına alabilmeleri dahi bir işçi-emekçi hükümetinin inşasını zorunlu kılmakta. Bunun yolu da, mevcut rejimden ve emperyalist – kapitalist sömürü sisteminden keskin bir kopuşu hedefleyen, işçi sınıfının bağımsız politikası perspektifiyle kitlelerin talepleri arasındaki geçişkenliği, mücadeleleri bağlamında da sürekliliği sağlayabilecek devrimci bir önderliğin, politik bir alternatifin inşasından geçiyor.

İşçilerin Uluslararası Birliği – Dördüncü Enternasyonal olarak, biz de bu sorumluluğu omuzlarımızda hissediyor ve devam etmekte olan Kuzey Afrika ve Ortadoğu devrimci sürecine bu yaklaşım ekseninde tüm politik, programatik ve örgütsel desteğimizi sunmaya gayret ediyoruz.

TROCKİST

Yeni devrimci dalga
ve olağanüstü

Pinochet'ten Piñera'ya
neoliberalizmin bilançosu

Iran, Lübnan ve
Irak proleterlerinin
ayaklanmalarına
ihanetlerin bir bilançosu

2020'ye başlarken:
Yeni yüzyılın sınıf
mücadeleleri ve
sosyalizmin yükselişi

Mora
nedesi
Lenin
anlaş
Kızıl
Rus d
şartları

TROCKİST

COVID-19 sa
dünya ekono
ve Türkiye

ABD'nin ekonomik
önlem paketi emekçileri
virüsten değil,
kapitalizmi emekçilerden
koruyor

Daha savaşın başındayız...
Pandemi ve filozoflar:
Verba non acta

Lübnan'ın "Ekim devrimi"
sürerken...

Culhaoglu'na cevap:
Bir kere daha sanayi
proletaryasının rolü
üzerine

Kızıl ordu nasıl inşa
edildi?
Troçki'nin "politikleşmiş
askeri savaş stratejisi"

TROCKİST

Koronavirüs ve toplumsal yıkım:
Kapitalizmin tarihindeki en ağır kriz

Dünya ekonomisinde
büyük tahribat

Dış borcun reddi:
Neden ve nasıl?

Demokrasi İttifakı:
Sınıf uzlaşmazlığında
yeni aşama

Lübnan: Patlayan
rejiminin sandığı sığmaz!

Programın tamamlanması
ve kullanımı - Lev Troçki

Fransa için bir Eylem
Programı - Lev Troçki

TROCKİST

"Sadece burjuvazi için parlayacaksa,
Güneşi de söndürürüz"

80

Lev
Troçki

